

TARAS SHMIHER

A HISTORY
OF UKRAINIAN
TRANSLATION STUDIES

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

ТАРАС ШМІГЕР

**ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО
ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

Навчальний посібник

ЛЬВІВ – 2021

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV**

TARAS SHMIHER

**A HISTORY OF UKRAINIAN
TRANSLATION STUDIES**

A study guide

LVIV – 2021

УДК 811.161.2'25-112(075.8)

Ш 73

Рецензенти:

д-р філол. наук, проф. Лада Коломієць

д-р філософії, проф. Марк Шатлберс

д-р Філіп Гофенедер

Рекомендувала до друку Вчена рада

Львівського національного університету імені Івана Франка

(Протокол 16/6 з 30 червня 2021 р.)

Шмігер Тарас

Ш 73

Історія українського перекладознавства = A History of Ukrainian translation studies : навч. посіб. / Т. Шмігер. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. – 180 с.

ISBN 978-617-10-0662-1

У книзі представлено основні поняття, принципи та особистості українського перекладознавства, щоб увести читачів у контекст історії української науки, а також допомогти студентам сформуванати критичні навички для оцінки теорій перекладу й усвідомити динаміку дослідження перекладу. Вона складається з 16 тем, які охоплюють проміжок часу від Х до ХХІ сторіччя. Кожна тема має на меті не лише проникнути в український науковий контекст, а й порівняти його з тенденціями та характерними рисами інших шкіл перекладознавства у світі.

Розраховано на студентів перекладацького відділу, але посібник також буде корисним для істориків перекладу й культури, мовознавців та літературознавців, українців і славистів.

УДК 811.161.2'25-112(075.8)

ISBN 978-617-10-0662-1

© Taras Shmiher, 2021

CONTENTS

Foreword	7
----------------	---

Part 1. An Outline of the history of Ukrainian translation studies from the 10th to 21st centuries

Theoretical Prerequisites	10
Historiography of Ukrainian translation studies	17
Ukrainian translation studies and its periods	20
Ukraine’s preacademic translation studies	31
Ivan Franko as the forerunner of translation studies in Ukraine ...	35
“Літературно-науковий вістник”	37
„Книгарь”	45
The Renaissance of the 1920s	47
Mykola Zerov	51
Oleksandr Finkel	56
Translation studies in the Ukrainian emigration of the 1920s	61
Genocide and the Second World War	63
Maksym Rylskyi	65
In and out of the framework of the Soviet school of translation studies	67
Viktor Koptilov	69
Approaching interdisciplinarity and analytical tools	72
Roksolana Zorivchak	80
Prospects of the turn of the 21 st century	83
References	85

Part 2. Topics, assignments, readings

General list of readings	96
Topics and assignments	105

Part 3. Excerpts

Олександр Лотоцький	134
Людмила Старицька-Черняхівська	137
В'ячеслав Прокопович	138
Микола Євшан	141
Іван Лизанівський	146
Симон Петлюра	148
Василь Королів-Старий	154
Евген Маланюк	170
Лука Луців	177
Subject index	179

FOREWORD

History is often misconceived: most people believe that history is equal to chronology but chronology is only part of history, and its larger and more important part is interpretation. The interpretation of the cause-effect existence of translation principles, the definition of terms and the assessment of a translation researcher's contribution are the core of the historical exploration of translation studies. These are the interpretative skills that help translation students develop their critical judgement of a myriad of today's translations theories, views and concepts. Meanwhile, the analytical evaluation of the past can build the prognostic vision of the future, which is to find its place in our over-informatized world.

Nationality is, too, misconceived as the constant stress on geographical – and sometimes historical (temporal) – dimensions overshadows the requested and promising search for the identity of society. Academia are a community with fuzzy boundaries as we are not always certain if our research constitutes world-scale but integrated scholarship, or we are still limited to existence only in the framework of national academic schools. Thus, the question is: are we members of one universal research society, or do we belong to various and different societies?

Translation studies followed and stimulated the development of humankind. Religious translation contributed to the rearrangement of relations between humans and God; literary translation help nations shape their identities and build their states; machine translation learns how human brains works, but it also teaches how we can be manipulated.

The university course of the history of Ukrainian translation studies is designed for translation students: it has a triple objective – providing a better knowledge of the Ukrainian history of translation studies, boosting the critical evaluation of theoretical texts and views as well as realising the genetic and typological lines of science development in the world. The course consists of 16 topics discussing issues of history theory, bibliometrics, periods and personalities in Ukrainian translation studies. Obviously, some topics are well-studied, while others request much more research in sources and interpretation: the Ukrainian Genocide of the 1930s is neglected because of the scarcity of sources; translation studies during the Nazi occupation of Ukraine was once a taboo topic, but today's access to sources can disclose a lot of interesting but forgotten names and texts.

Each topic is accompanied with readings, questions for discussion and texts for analysis. The task of the texts for analysis is to boost students' interest in considering and comparing the development of translation studies in different academic traditions. All these predispositions will help students elaborate the vision of translation studies as a well-balanced system of views and interpretations.

I want to express my gratitude to the reviewers – Dr Habil., Prof. Lada Kolomiyets (Taras Shevchenko National University of Kyiv), PhD, Prof. Mark Shuttleworth (Hong Kong Baptist University; University College London), Dr. Philipp Hofeneder (Charles Francis University of Graz) – for their special contributions: diligence, openness and willingness to share ideas.

PART 1

**AN OUTLINE OF THE HISTORY
OF UKRAINIAN TRANSLATION STUDIES
FROM THE 10TH TO 21ST CENTURIES**

Theoretical Prerequisites

Researching the history of Ukrainian translation studies demands resolving three fundamental and terminological issues: what are the definitions of ‘translation studies’, ‘Ukrainian translation studies’ and ‘the history of (Ukrainian) translation studies’?

Despite a great interest in translation and translation research, which is witnessed by a large number of various publications on this topic, an exact definition of the basic term ‘translation’ does not exist. Every theoretical school elaborates its own methods of analyzing lingual phenomena. Various approaches within the field of translation studies, hence, define translation differently, for example, as a linear text, a manifold realization of certain discourse, a means of intercultural communication, and so forth. The metalingual character of translation studies seemingly makes the task easier, as it enables the use of a rather simple, but voluminous expression ‘a discipline dealing with translation’. However, it is not to be supposed that this terminological expression is adequate as it has not been sufficiently elaborated on the methodological level.

S. Dlozhevskyi was among the first researchers who studied the fundamentals of translation studies as a language- and literature-oriented discipline – from the perspective of metalanguage, but not the very translation phenomenon. In his 1929 paper, he stated that the object of translation studies embodies the essence of deviations in a translation from the original that are motivated by differences in the language, culture or a translator’s subjective perception [Дложевський 1929:31]. M. Kalynovych and M. Zerov were the first to design a classification of translation studies and introduce ‘the history of translation studies’ as a separate discipline

in Ukrainian translation studies. In their 1932/33 teaching course, 'Translation Methodology', delivered at the Ukrainian Institute of Linguistic Education, they mapped out an exact delineation between theoretical and practical translation studies. M. Kalynovych and M. Zerov framed theoretical translation studies (containing translation methodology, history of translation, and history of translation studies) and practical translation studies (consisting of general methods of translating, partial methods of translating (from the native language into a foreign language, and vice versa) and the studying of officialese clichés) [Калинович 1932, Зеров ММ].

In the 1960-70s, discussions about the linguistic or literary basis for translation theory suggested an abstract definition of the object in translation studies that, in V. Koptilov's opinion, is the studying of a structural unity of a translation which is carried out on the basis of the dialectal contents–form interrelation [Коптілов 1971:56]. In Ukrainian translation studies, V. Koptilov authored the second attempt at its scheming: translation theory (general translation theory, partial and genre translation theories), translation criticism and history of translation [Коптілов 1971:55]. An extended definition of translation studies is also provided by R. Zorivchak in her description of the establishment of translation studies as a separate discipline: "Translation Studies, meaning a complete system which embraces history, theory, and criticism of translation, was shaped into an independent complex philological discipline on the crossroads of linguistics, aesthetics, poetics and literary history in the 1920-30s"¹ [Зорівчак 1983:4]. If didactics

---

¹ All English-language quotations of Ukrainian/Russian-language papers are my translations.

were included into issues of translation theory, as O. Finkel noted in his 1952 paper [Фінкель 1952:44], the essence and aims of translation studies could be considered to be determined completely. A question still emerges: what subdivision do the ‘translator and society’ issues belong to?

Within Western translation studies, researchers did not pay enough attention to this discipline from the perspective of science studies, either. As a result, there are a lot of definitions of translation studies whose existence was called to life by the necessity of compiling specialized terminological dictionaries. The Polish-language “A Thesaurus of Translation Studies Terms” defines translation studies as an academic discipline dealing with theoretical and methodological principles of intercultural communication through a translator’s mediation [Tezaurus 1993/1998:376]. The reference book “Translation Terminology” stressed the interdisciplinary character of translation studies – “a branch of the humanities devoted to the systematic, multidisciplinary study of the theoretical, descriptive, and applied aspects of translation and interpreting or both” [Translation Terminology 1999:193]. It is evident that this definition is all-embracing from the viewpoint of the repertoire of issues in translation studies; however, it is rather ambiguous and lacks an exact structure. That is why, the understanding of translation studies applied in this book is authored by R. Zorivchak: it outlines theory, history, criticism and didactics of translation that were at first developing at the crossroads of the fields of linguistics, literary studies, aesthetics and later at those of informatics, psychology, cultural studies, anthropology etc. [Зорівчак 1983:4].

A key question in researching Ukrainian translation studies is the definition of “Ukrainian translation researcher”, as nationality is far less important in shaping scholarly ideas and concepts than the existing scholarly tradition or school. While defining the notion “Ukrainian press”, V. Ihnatiyenko accurately suggested “a territorial and ethnographic principle in combination with the language principle” [Ігнатієнко 1926:7]. Hence, attempts at applying a similar principle to studying Ukrainian translation studies discover the object of the discipline: a) papers that are authored by Ukrainians in Ukrainian or any other language and published on the territory of contemporary Ukraine; b) papers that are authored by non-Ukrainians in Ukrainian or any other language and published on the territory of contemporary Ukraine but were influenced by the Ukrainian scholarly tradition which were at first the outcomes of this tradition and later its sources; c) papers that are authored by Ukrainians in Ukrainian or any other language within that very Ukrainian scholarly tradition, but published outside Ukraine.

The nationality issue is very dubious from the perspective of researching activities. In 1877, for example, M. Dashkevych gave his voice to commonness of research progress in the all-European context: “The history of new European thought, undoubtedly, cannot be regarded according to nationalities if the key point is in elucidating its general development” [Дашкевич 1877:743]. It is self-evident that general prerequisites of translation theory (e.g. shaping basic concepts or main researching principles) may develop equally in various countries. The reason for this is not mutual influences, but similarity of logical thinking. Conversely, the originality of a separate school of translation studies is based on the

fact that it researches a range of its peculiar topics and elaborates corresponding methods. Thus, an academic school may master one set of problems and methods, while other problems and methods remain underestimated and imperfect.

The study of the contribution of Ukrainian researchers in Priashiv (Prešov in Slovak) has introduced researches from Priashiv Region (Ukrainian ethnic territory in today's Slovakia) into the systematic study in the context of the history of Ukrainian translation studies as well as demonstrated that these researches do constitute an organic and integral component of Ukrainian translation studies. The major approach is based on establishing sources, reviewing key editions and publications and clarifying the role of nationality and academic institutions in the development of research areas. Thus, the history of Priashiv Ukrainians' translation studies testifies that the most important factors for identifying the affiliation of individual papers to the national academic school are language and ethnicity, while genetic links (references to sources) and typology of methods are also important, but Ukrainian translation studies – like most national schools of translation studies in the world – did not create a specific national theory of translation. At the same time, there is still a danger that the “Ukrainian translation studies” of Priashiv Region will lose its continuity with the traditions of translation studies in the Ukrainian State and exist only as part of the “Slovak school of Ukrainian studies”. For supporting the development of Priashiv academic school, which will be most beneficial both for Ukraine and Slovakia, it is necessary to strengthen and develop the Ukrainian researching and academic institutions of Priashiv Region.

History, along with its tasks, is hard to define, but I. Franko suggested a very exact definition: “Determining history, we mean the observing of inner connection between facts, i.e. such a group of single, more or less important facts that should make a sense, i.e. that should demonstrate certain basic natural laws, governing and causing those facts” [Франко 1986:45:77].

The range of issues meant by the history of a discipline is not limited to time parameters only. It proposes the grounding of a discipline’s principles and aims as well as reliable criteria for their checking. As G. Sampson notes, “it is impossible fully to appreciate a scholar’s ideas without some understanding of the intellectual atmosphere within which, and in reaction to which, those ideas were evolved; so that one needs to learn something about past theories if only, in some cases, to see why they were wrong” [Sampson 1980:9]. History studies the course of development and, in this respect, can forecast possible future upshots. On the other hand, history is never completely finished, objective and prophetic. Rather some facts will always be inadequately or incompletely studied or even forgotten. That was also voiced by I. Franko: “History neither can nor will ever be full, complete – that is to say: this house is ready, and no brick is lacking. History will always be a big fragment whose numerous shortcomings and gaps are to be reckoned by one’s own mind, logic and feeling of a historian” [Франко 1986:45:77]. Therefore, the topic of this research cannot be limited up to one research project; oppositely, there is always enough space for a new voice in one or another issue.

The theory of translation studies history is still an understudied domain in the Ukrainian historiography of science, though

much can be learned from other language- and literature-oriented disciplines. The history of Ukrainian literary criticism is a good example: “The wide coverage of literary phenomena along with the historical approach to their interpretation and evaluation only enables the observation of characteristic tendencies and regularities of the process, the definition of further prospects, the shaping of theoretical principles of new trends, the formulation of general concept of a national literature, its sources and traditions, peculiarities, prospects of its progress” [ИУЛК 1988:6]. On the basis of these principles, one can state the tasks of the history of Ukrainian translation studies as such: to define sources and traditions, theoretical and methodological principles, tendencies, regularities, prospects and a general concept of translation research. But, contrary to a purely historic (another possible term – descriptive) approach to analyzing data provided by the history of Ukrainian criticism, the history of theoretical research is unquestionably accompanied with hypothetical presumptions of lacking parts in the conceptual unity. This logical approach is inductive: investigating from the specific to the general, from separate articles to a united concept. This is especially vital to studying the legacy of the liquidated academic renaissances in the 1920s and 1960s. The chronological principle is self-evident. The methodology of describing and researching translation concepts and views in the historic perspective is based on the principles of studying the climate of opinion, immanence and adequacy that make it entirely possible to present a concept in contrast to the background of language and literary studies development, to characterize its features and

to establish possible connections with contemporary achievements [Poluzhyn 2004:4].

The subject of the history of translation studies is to study translation concepts, genres, methodology and methods of translation quality assessment and translators' training. Objects of such historical research are all written papers – books, articles, reviews, published speeches on the problems of researching translation and interpreting.

Historiography of Ukrainian translation studies

Translation theory was occasionally studied in the reviewing papers from the field of the history of Ukrainian linguistic and literary studies, but they were superficial and only contained information of encyclopaedic and bibliographic character [e.g., Бевзенко 1991:122–125].

Two papers focus on the development of translation theory in the Soviet times: by Yo. Bahmut [Бармут 1957] and by V. Ivanenko [Іваненко 1982]. The former paper describes the activities during 40 years; the latter one, more than 60 years. The main drawback of Yo. Bahmut's article is extreme political predilection. Among the researchers of the 1920s, it is only O. Finkel who is mentioned, but as an 'obsolete' researcher. Additionally, the author indicated that the reason of lagging research in translation studies was 'a new linguistic concept' – marrism. He also scrutinized research papers of the 1950s; yet, he did provide corresponding bibliographical references. That is why this focus on the 1950s prevented a possibility of shaping any scheme of the history of translation theory in Ukraine. V. Ivanenko's article describes

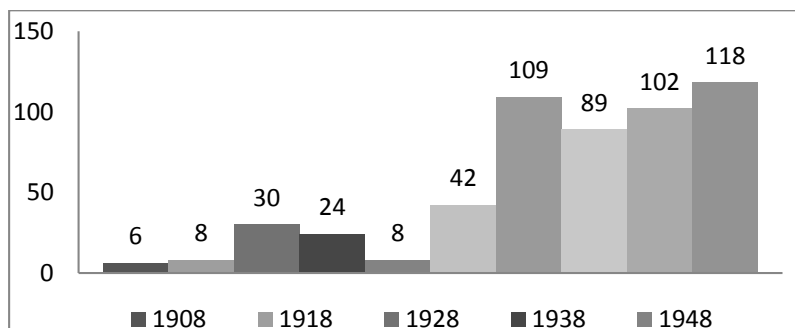
the history of Ukrainian translation studies more fully. First of all, V. Derzhavyn, H. Maifet, M. Zerov, I. Kulyk are mentioned among the most prominent researchers in the 1920s. O. Finkel's and M. Rylskyi's translation views were analyzed on a wider range of sources. Secondly, two more decades (1960-70s) are added. Although the researcher does not make any attempts to ground and accomplish a scheme of periodization, he does document a 'peak' of research devoted to translation studies in the 1920s and the theoretical discussions in the 1950s and at the beginning of the 1970s. He also eliminates the blank period of the 1930-40s by elucidating the publications by O. Finkel, M. Rylskyi and Ye. Starynkevych from that period. The conclusions of his investigation are very interesting: a) the need for generalizing previous practical and theoretical experience, which, in fact, means the history of translation and translation studies; b) the necessity for determining the aesthetic ideal in translation; c) the urgent need for 'equaling' the criteria and demands concerning all divisions of translation studies [Іваненко 1982:198]. Actually, translation history was shaped as a subdiscipline within the 1920s (activities by M. Zerov and papers by P. Tykhovskiy, L. Arasymovych a. o.).

Attempts at systematizing the history of translation studies in Ukraine were successfully finalized in two books by T. Shmiher. The 2009 monograph "A History of Ukrainian translation studies in the 20th century" [Шмигер 2009] covers a number of theoretical, historical and critical aspects of translation studies and its history in the 20th-century Ukraine. His 2013 bibliography "Ukrainian translation studies in the 20th century" [УП ХХ сторіччя 2013] records about 5000 publications and summarizes the rise and growth of

translation research in Ukrainian. A similar bibliography, selective in sources and focusing on the most recent contributions, was compiled by Yu. Poliakova [УП. ПХП 2013]. L. Kolomiyets traced the development of Ukrainian verse translation from the late 19th century to the early 21st century by referring also to the theoretical views of the translators as well as the then critics and theorists [Коломієць 2011]. L. Chernovatyi and V. Karaban prepared a representative anthology of Ukrainian translation studies of the 1920s and early 1930s [Українська перекладознавча думка 2011]. Significant contributions are a number of doctoral dissertations, exploring the theoretical views and background of Yu. Zhluktenko (researched by O. Litviniak), V. Koptilov (by I. Odrekhivska), M. Rydnytskyi (by A. Vasylyk), A. Onyshko (by O. Mazur).

The 100-year development is reflected in the diagram showing how researchers' interest in translation topics got tuned gradually into an academic field of research [УП ХХ сторіччя 2013:40]:

***Dynamics of translation research in 20th-century Ukraine
(correlation of publications per year)***

Thus, the bibliography has proven that Ukrainian translation studies as an academic discipline was already shaped in the 1920s while Western translation studies got elaborated three decades later – in the 1950s [e.g. Munday 2008:9].

Ukrainian translation studies and its periods

The most important issue of translation studies history is its periodization. The development of inner regulations, influences of scholarly paradigms of different academic traditions and other disciplines, and social and political factors, namely dominant ideologies, social and economic reasons, is the totality that directly defines separate stages of a discipline, thus accumulating a sum of data and deepening analytical tools one way or another. The essence of periodization was described thoroughly by O. Biletskyi: “Periodization is the segmentation of an entire literary process into separate time slots that are sufficient, represent new quality, relative inner unity. Moreover, this segmenting neither excludes in every new period the probable presence of elements that belong to a previous period by their nature, nor contradicts the permanent development concept” [Білецький 1965:50].

Period boundaries are not always easy to determine. For instance, there is a truism in literary criticism history: “The initial stage of literary criticism development observes the critical acquisition and accumulation of empirical data. The later stages address the tasks of classifying unconnected observations, establishing synchronic and diachronic interconnections among separate literary occurrences. Meanwhile, it raises necessity for conceiving a number

of philosophical concepts: the singular, partial and general, a sample and similarity grade, perfectness of an original and imperfection of a copy, an initial reason and a subsequent result etc.” [ІУЛК 1988:6]. This also refers to the history of translation studies; however, to define the exact border between an empirical accumulating period and that of systematization, of launching a new discipline with a precise scholarly subject is fuzzy. These borders are transitory, that is why it is crucial to take into account other, generally academic and cultural, factors, as well.

A well-organized periodization of the history of European translation studies was suggested by G. Steiner [Steiner 1992:248–251]. Applying this classification to Ukrainian translation studies reveals a number of similarities with Western translation studies. Its development makes it possible to locate the history of Ukrainian translation studies within a global context. Thus, the first – empirical – period started with the activities of SS Cyril and Methodius as well as under the influence of the official acceptance of Christianity in (Kyivan) Rus. The Old Ukrainian literature is characterized by the following influences:

1) The **First South Slavonic influence** (11th to 13th centuries) is marked with a huge amount of translations from Byzantine Greek-language literature. Translated works included religious books, hagiography, apocrypha, historical novels and treatises in natural sciences. Methods used by translators at that time were situated on opposite poles of modern comprehension of adequacy: on the one hand, literalism was observed in translated religious writings (a trace of Jewish and Old Slavonic comprehension of a word as

sacrum); on the other hand, secular works were subjected to a translator's "co-authorship".

2) The **Second South Slavonic influence** (15th to 16th centuries) observed the revision of existing texts in comparison with Greek and Latin originals and the introduction of necessary corrections. The period is a fusion of different streams. Polemic writings were a kind of reverberation of the European Reformation. Within this trend, the ideas of Ivan Vyshenskyi, who wrote about the use of the Holy Scripture in religious services, are prominent. In 1598, he recommended reading the Bible in its 'original' language during liturgies (as Church Slavonic was considered one of the sacred languages of the Bible), and then interpreting it during sermons [Вишенський 1988:314].

3) **Latin and European influences** (17th to 18th centuries) were reflected in great achievements of translated literature as well as in the introduction of European discussion on translation adequacy. In the first place, it should be taken into consideration that not everything was subject to translation, as a Ukrainian intellectual could fluently read in Polish and Latin. If a translation was done from Polish, the translation could be a simple substitution of Latin characters into the Cyrillic alphabet. Omissions happened, yet in comparison with analogical Russian translations, Ukrainian works were more exact. We see similar practices among earlier translators, but they start studying discussion "non verbum de verbo, sed sensum de sensu", which is recorded in "*Excerpta philologica*" by H. Skovoroda [Сковорода 1983:460].

The second – **hermeneutic** – period started with the activities of Mykola Hohol (Gogol) who, in his letters, raised the question

of the translator's role in a translated text, i.e. the question about reflecting the translator's thinking in a text. The idea of M. Hohol was that this thinking should disappear in the target text: in other words, the translator should become a 'transparent glass' [Гоголь 1952:170]. This approach was the most successful in the literary approach to translation theory as it gives a clear picture of one pole of a translator's involvement. Nowadays, we do not consider this approach correct, despite the fact that it turned out to be the most successful definition in the literature-based approach to translation theory where it precisely indicated one pole of interference of a translator's individuality. The language-based approach was the main feature of O. Potebnia's views, greatly influenced by mainstream German approaches to linguistics and philosophy of language. Applying conceptualization as a basis, he proved untranslatability [Потебня 1993:167] and defined the key role of translation in forming national self-consciousness [Потебня 1993:169].

To a great extent, I. Franko may be considered a representative of this period, as translation quality assessment elaborated in his reviews and articles was of interpretational and stylistic character. Besides, I. Franko allotted a great deal of importance to translation in the general cultural system, in the national polysystem: translation had become a nation-shaping, political factor. These ideas go beyond hermeneutic searching in translation studies; they accurately reflect the events of Ukrainian literary history during the early 20th century: "Eliminating the limits of Ukrainian literature was simultaneously a signal of its entering world literature. The change favoured a deeper understanding of national peculiarities in the native literature, its contribution to the treasury of world

culture as well as that common thread that connected it through ideas, contents and aesthetic relations with other literatures. From the professional perspective, it simultaneously favoured elaborating high, stable criteria, methods of critical estimation, style and etiquette, and a variety of critical publicism genres" [УЛК 1988:6–7]. Literary critics added a great deal of fundamental observations that served as the starting point for creating a systemic translation theory as a scholarly discipline.

The establishment of translation studies as an academic discipline correlates with the third period in G. Steiner's periodization, though it is founded on early 20th-century empirical remarks and conclusions. As a result, there is a potential for discrepancy here, but the reason for these complications can be traced from historical conditions. The Ukrainian colloquial language was substituting the written form of the 11th-18th centuries and constructing a complete set of various genres and styles during the 19th century. Ukraine's divided lingual history required the discipline to repeat an empirical period on a new-quality level. Data and analytical apparatus were sufficiently accumulated in order to immediately launch a new system of theoretical knowledge, being interdisciplinary from the beginning.

In the centre of translation studies there is the style problem, and the main question is 'how should it be analyzed?'. That was facilitated most by the development of linguostylistics and semasiology; after the 1960s, a lot was inspired by contrastive linguistics. After the decline of academic research in the 1930-40s which was caused by the Stalinist repressions and WW2, the 1950-60s faced a great discussion between linguists and literary

studies scholars: what is the main part of translation theory common with – linguistics or literary studies?

The presence of those two, partially contradictory, approaches in translation studies towards defining translation as an art or as a science became the reason for the fact that in the 1970s, researchers began considering translation as a wide-range philological discipline, without differentiating language- and literature-oriented nuances. In many of his articles, V. Koptilov elaborated an integral knowledge system of translation studies. The researcher's work turned into a border delimiting G. Steiner's third and fourth periods in Ukrainian translation studies. The last decades of the 20th century witnessed to the interdisciplinary nature of translation studies: translation has started being researched from the perspective of pragmatics, discourse studies, cognitive linguistics, psycholinguistics, sociolinguistics, ethnoinguistics etc.

Further studying the peculiarities of translation studies development in Ukraine proves a certain drift from G. Steiner's periodization and grounds **a more detailed periodization dividing the 20th century into four periods.**

The first period is **critical and theoretical** (the early 20th century till WW1). The 100th anniversary of publishing three parts of I. Kotliarevskyi's epic poem "*Eneyida*" was a stimulus to the numerous reflections over the achievements and the problems of the 19th-century Ukrainian renaissance. The conclusion was rather optimistic: despite the long period of stateless existence of the Ukrainian people, local Ukrainian patriotism went far beyond creating only local literary, academic, and ethnographic schools in Russian, Polish, Hungarian contexts. The road to this goal, similarly

as that of Ukrainian intellectuals to their nation, as that of the Ukrainian people to their national renaissance, went through the Ukrainian Word. M. Hrushevskyi remarked: “The reason of going far beyond, of achieving far bigger results was in Ukrainian folk word, this miserable and deprived, and yet so strong and original, magical word in its unrefined beauty! When, instead of compiling dictionaries and grammars, people started using it to write poetry and to translate; instead of ethnographic studies, they tried to set a Ukrainian peasant on a stage or in a book and make him speak for himself, – that decided the entire matter” [Грушевський 1898:80].

A century ago the vital role of translation for Ukrainian literature and nation was acknowledged. The general search for a means for Ukrainian nation-building influenced I. Franko’s concept of translation studies: translations are also to favour “producing, out of the enormous ethnic mass of the Ukrainian people, Ukrainian nation, an entire cultural organism, apt for independent cultural and political life, resistant to the assimilative work of other nations, regardless of its origin, in addition to that one able to acquire, on the most universal level at the quickest rate, the cultural benefits without which any nation and any government, regardless of its strength, would not be able to exist” [Франко 1986:45:404]. The importance of translation for creating a cultural nation, establishing a common literary language for all Ukrainian territories and demanding the reproduction of original formal and semantic features in translation – were the main principles of translation voiced by I. Franko.

I. Franko’s path to theoretical generalizations began within critical genres: forewords and reviews. In fact, it is a regularity that,

perhaps, covers all traditions of translation studies: theory follows criticism, which is the source of empirical knowledge. I. Franko's activities accurately represent common tendencies of that epoch: the orientation toward a translation repertoire and the faithfulness of translations to their originals.

The first reaction to the 1905 canceling of the prohibition of Ukrainian-language publications in the Russian Empire was a considerable increase in popular science and translated literature. In his review of the Ukrainian literature for the year 1908, M. Shapoval marked: "It has been known, the 1876 law did not permit the publication of translations into the Ukrainian language; this is why now we are to make up for this loss and produce the best samples of world literature in Ukrainian form" [Шаповал 1909:19]. A lot was done by Ukrainian journalism, and new pedagogical and academic periodicals appeared soon. These factors stimulated the search for translation quality criteria. Hence, literary imagination caused critics – and I. Franko among them – to begin settling theoretical generalizations concerning translation demands and the principles of translation quality assessment.

The second period is **the establishment of a theoretical school** of translation in Ukraine (after WW1 through WW2, its main achievements taking place within the 1920s to early 1930s). Significant social and political circumstances (renewing Ukraine's Independence in 1917-1920; communist Ukrainization and its liquidation – the "Executed Renaissance" period; Stalinist repressions; WW2) and considerable academic events (founding the Ukrainian Academy of Arts and Sciences; introducing Ukrainian studies into university courses; and later eliminating all national

academic institutions) undoubtedly influenced the advancement of translation studies.

The “Executed Renaissance” of Ukrainian literature in the 1920s raised the following question: what from the previous epoch may suit contemporary demands? This stimulated the development of translation history that deepened the understanding of the essence of the “national literature” and widened the limits of this notion (works by M. Zerov). It is evident that in this way history positively influenced the development of translation quality assessment. Its various methods are contained in H. Maifet’s publications. Gradually, the system of translation studies terms was becoming established (incl. faithfulness, adequacy, literalism, translatability).

Great progress in translation theory is evident in the translation essence discussion involving the leading translation studies researchers V. Derzhavyn, O. Finkel and H. Maifet. It concerned whether a translation should be an analogy of the original or its stylization. This discourse certified the high level of Ukrainian translation theory. M. Zerov’s concept proved invaluable not only in providing a framework for developing translation history as an academic discipline, but also in guiding the practice of verse translation and the description of the translator’s personality. M. Zerov shaped translation history as a distinct discipline, while O. Finkel advanced the linguostylistic theory of translation. A very important event for Ukrainian translation studies was the publishing of O. Finkel’s book *“Teoriya i praktyka perekladu”* (“Theory and Practice of Translation”, 1929) [Фінкель 1929], which became the first systematic monograph in translation theory on the territory of the USSR and which was written in Ukrainian.

Among the most important achievements by West Ukrainian scholars – E. Malaniuk, L. Lutsiv, B. Lepkyi, M. Rudnytskyi – who physically stayed on Ukrainian territories under the governance of other countries (Poland, Czechoslovakia, Romania) during this period, were studies of translation history, Bible translation, verse translation and ideology in translation. A great contribution was made by the East Ukrainian émigré scholars I. Ohiyenko, V. Koroliv-Staryi, P. Zaitsev, O. Burghardt. These research papers constitute a rightful part of all-Ukrainian scholarship.

The third period covers approximately three decades – the late 1940s through the early 1970s – and can be entitled “**within the context of the Soviet Union**”, positing Ukrainian research as part of the Soviet school of translation studies when scholarly discourse focused on literalism and general methodological prerequisites. The late 1940s saw a revival of translation reviews, showing an interest in many current issues of translation theory, placing priority on Slavonic literary communication. Since the 1950s, the range of topics had grown wider, and research into translation history was stimulated by H. Kochur’s translation and research activities as well as by literary magazines, esp. “Vsesvit”. It is also manifested in the publication of numerous bibliographical guides containing data about translations in and from Ukrainian literature (compiled by M. Hresko, M. Moroz, M. Nazarevskyi and many others). This period witnessed theoretical investigations into translation within the linguistic framework, (Ye. Starynkevych, O. Kundzich, S. Kovhaniuk). The Russian-Ukrainian translationese was severely criticized. Simultaneously, M. Rylskyi’s views of the 1950s

may be regarded as the logical continuation of M. Zerov's concept from the 1920s.

The multinational nature of the Soviet Union contributed much to the growing demand for translation research in that time. The Soviet school of translation studies had ontologically stemmed from different national schools of thought, and Ukrainian scholars occupied a particular place in it. A breakthrough was made by V. Koptilov who investigated key theoretical problems (basic terms and concepts of translation studies, translation multiplicity, interpretation, methods of translation quality assessment).

The last two decades of the 20th century (1980-90s) constitute the fourth period of Ukrainian translation studies that is **approaching interdisciplinarity**. The linguistic theory of translation developed alongside general linguistics, contrastive linguistics, sociolinguistics, text linguistics and other areas of linguistic studies. The broad concept of macrolinguistics allowed for the extensive use of linguistic methods to describe the formal, semantic and cognitive aspects of translation. Most translation problems received a new aspect of evaluation – through the unity of form, contents and function [Радчук 1979:42]. This solved the main controversial part between linguistics and literary studies. Different accents mean no different disciplines, but may be different aspects and branches of wider scholarship into which translation research has evolved.

A lot of ideas from different disciplines could produce a separate concept within translation studies. These disciplines are psychology, cultural anthropology, philosophy, political sciences, computer science etc. Psycholinguistic research in translation has produced some congruent ideas with cognitive linguistics.

The years following Ukraine's Reinstated Independence (1991) radically changed the nature of translation praxis and research in general. The abolition of censorship has made some research activities possible which had previously been regarded as inadmissible on ideological grounds, like considerations of the nation-shaping role of translation as well as some historical issues and sci-tech translation. The 1990s methodological basis owes much of its agenda to the assumptions and research of the previous decade, except lingual-social and cultural studies.

Ukraine's preacademic translation studies

The history of translation theory starts in Antiquity, and the ideas voiced by Horace, Cicero, Quintilian and St Jerome reverberated during the centuries of further development in the whole of Europe. Manuscript culture during the **medieval period** experienced physical limitations in the dissemination and exchange of ideas. For that reason, the lack of theoretical judgments on translation among scribes in the Kyivan State (Rus) can be justified by the fact that manuscripts evaluating the quality of existing translations may not have survived since the earliest period. The more known judgments are those by Balkan – mainly Bulgarian – writers (St Cyril the Philosopher and St John the Exarch in the 10th century as well as Constantine of Kostenets at the turn of the 15th century) which were transferred into Ukrainian culture along with religious literature as the result of two South Slavonic influences. Evidently, it is impossible to unmistakably specify the criteria for semantic analysis on the basis of very short texts and vague expressions, but the fact is that there was already a term for designing the notion

of *equivalence* [Шмirep 2018:31–32]. This fact also indicates the existence of a clear-cut understanding that translation is a reproduction of the semantic content of a foreign-language lexeme, taking into account its symbolically-marked interpretation in the source culture. The Old Ukrainian lexical network of translation activities is very rich, both from the etymological viewpoint, and from the semantic one (nine lexemes designate translation activities) [Шмirep 2018:33]. This network testifies to the then active political and social life of the Kyivan State. Meanwhile, the lexicographic sources record too few Early Middle Ukrainian contexts associated with translation (only two lexemes, which derive from different stems), but the lexemes naming the subject of translation and the very action enable us to think that the Old Ukrainian term system of translation continued functioning in the 14th and 15th centuries.

The **16th century** marks a transition from manuscript to book-printing culture that had an impact on the creation and dissemination of translation views. Using such sources as the prefaces by Frantsisk Skoryna, Mykhailo Vasyliyevych (in the Peresopnytsia Gospel), Hryhoriy Khodkevych, Vasyl Tiapynskyi, Valentyn Nehalevskyi, Leon Mamonych, as well as the prefaces to the Krekhiv Apostolos and the Ostroh Bible, one can reconstruct the then term-system which describes the perception of translation and the notions of its components and strategies [Шмirep 2018:37–44]. Translation theory in 16th-century Ukraine can be considered self-sufficient, as it possessed an appropriate number of terms, and it was guided by two goals: the accurate reproduction of a text and the satisfaction of the reader's needs. In the general European socio-

linguistic context, when the writers preferred the national vernacular, we observe the desire to secure a high social status for the Ukrainian language.

The reconstructed Ukrainian **17th-century translation theory and criticism** reveal richness in the theoretical consideration of translation, its process and strategies [Шмиреп 2018:44–53]. Ukrainian authors voiced their ideas about the necessity, demands and strategies of translations in the prefaces, dedications, and afterwords of published books, mainly in the translations of religious texts (homiliaria, gospels, prayer-books), but also in some grammars and dictionaries. The theoretical system of perceiving and assessing translation is reconstructed on the basis of synonymic terms. The reconstruction makes it possible to state that 17th-century Ukrainian authors had a richly elaborated system of writing about and judging translations. However, their principles were not summarized in a separate philological treatise. Text was interpreted as a holistic phenomenon, whose target-language form was subject to change because of the practices of its usage (pronouncing and singing). The main criteria for the successful rendering of the original were linguistic norms and contextual contents, though the translators also paid attention to the aesthetic features of texts.

The Enlightenment added the issues of the language system and the reader's perception to the debate over translation problems. The Word was no longer a Divine mystery, but it was materialized in specific features, which were critically penetrated by translators. The contribution of Ukrainian translators (Teofan Prokopovych, Havrylo Buzhynskyi, Symon (Petro) Kokhanovskyi, Hryhoriy Polytyka, Petro Pidhoretskyi) to the framing of the Russian

Empire instead of their homeland stimulated the discussion of translation as a way to define tasks and specific features of searching for and fixing up Ukrainian national identity [Шмиреп 2018:53–57]. **Petro Lodiy's** main translation principle was to use all the registers of his native language so as to express the contents of the original. On the basis of **Hryhoriy Skovoroda's** texts, it is not possible to precisely determine the features of his translation term system due to a lack of contexts, although he used five Latin terms designating translation. It's not entirely clear if one should understand them as the hypernym *verto/converto* and the hyponyms *transfero (translator)/exprimo* and *interpreto (interpres)*, or as a coherent paradigm of *transfero (translator)/exprimo–interpreto (interpres)–verto*, which can be subject to overlap the paradigm of John Dryden (1680): *metaphrase–paraphrase–imitation'*.

Romanticism enriched translation discussions with the subject of linguistic identity: the mentality of a nation is reflected in its language, and the reader lives – feels, perceives, understands – according to linguistic norms and by them only (Hryhoriy Kvitka-Osnovyanenko, Petro Hulak-Artemovskyyi, Yakiv Holovatskyi, and later Oleksandr Potebnia and Panteleimon Kulish) [Шмиреп 2018: 57–62]. Thus, untranslatability advanced to the forefront of translation theory. From the mid-19th century, translation criticism incorporated the practice of comparing texts and commenting on the results of this operation, which boosted the search for the means of interpretative justification. Back at this time Ukrainian scholars (Orest Novytskyi, Mykhailo Maksymovych, Pavlo Hrabovskyyi) began applying the contextual and historical/etymological methods of semantic analysis. The translators (Mykhailo Starytskyi, Borys

Hrinchenko) were managing to develop the lexical meanings of the Ukrainian language for its conceptual enrichment, and their views served as criteria for defining a successful correspondence in Ukrainian-language translations.

The founder of the language-oriented approach to translation was **Oleksandr Potebnia**. In his article “Language and nation”, the linguist discusses questions which was raised again 100 years later by G. Lakoff, i.e. the question of subjectiveness and objectiveness in language-thinking (мовомисленні – I. Kostetskyi’s term). Applying the ideas of German philosophy, O. Potebnia researched the question of understanding and untranslatability: “When two persons who speak one language understand each other, the content of the given word is different with both speakers, but the concept is so similar that it can be taken as identical without any harm. We can assert that by means of the given word speakers of one language concern different contents from one viewpoint, the same viewpoint. While translating, the process is much more complicate as both the content and the concept are different.” [Потебня 1993: 167]. Besides he stressed on the educational role of translation as a factor of forming national self-consciousness [Потебня 1993:169].

Ivan Franko as the forerunner of translation studies in Ukraine

Ivan Franko viewed translation as an artifact of a cultural system. Being a translator himself and editing other translations, he considered that any literary work should be accompanied with historical and literary comments. It is necessary to analyse all the components of the existence of a given text for enriching a national

polysystem. The very translation is regarded as “a unity of literary, linguistic, linguostylistic, psychological and aesthetic issues” [Зорівчак 1976:128].

In Ukrainian translation studies I. Franko was the first to conduct a comprehensive critical analysis of a translation. Among his numerous articles and reviews, e.g. “Shevchenko in German”, “Shakespeare among Ukrainians”, “Adam Mickiewicz in Ukrainian literature”, there is his critique “*Kameniarri. Deshcho pro shtuku perekladannia*” (“Pioneers. Some ideas on the art of translation”), where the Polish translation is viewed as an attempt to render the unity of psychical phenomena and aesthetic facts [Франко 1983: 39:11]. The analysis is constructed on two levels – that of prosody and of meaning.

The structure of the poem demands identical rhythm the main task of which is both to create aesthetic effect (because rhyme and rhythm border on music) and to present a semantic (psychic) loading – *impression (враження)*, as defined by I. Franko. Another group of questions refer to convergent and divergent feature of languages in contact, esp. when even cognate languages (e.g. Ukrainian and Polish) possess fundamental differences. For example, the system of Polish stable accent (the second syllabus from the end, rarely the third one) distorts the poet’s idea of Alexandrian verse, and the translation produces more tender effect [Франко 1983:39:12].

More deeply the author studies semantic changes of the system of ideas and images in the text. Contrasting the development of linguistics at the beginning of the 20th century and of the present, we can assert the beginnings of a discipline researching

the meaning of the word at that time while I. Franko spoke about lexical and grammatical semantics in the structure of an artistic text. The translator's special attention should come to various functions of speech parts in the text: nouns, adjectives and verbs introduce contents and action into the text, and pronouns, adverbs of time and place and conjunctions form shades and shadows [Франко 1983:39:20]. This last observation is valuable because now this problem stays in the centre of attention by cognitivists.

The quality of the translation depends upon the preservation of the text and spirit of the original that is described by the notion of "style". This allows us to declare that I. Franko was a forerunner of the stylistic approach to translation in Ukraine, which is found later in the works by M. Zerov and O. Finkel.

"Літературно-науковий вістник"

"Literaturno-naukovyi vistnyk" ("The Newsletter of Literature and Scholarship") marks a whole epoch for Ukrainian culture, as it was a phenomenon of great importance for Ukraine's belles-lettres, journalism, academic study that covered a great range of activities by and for Ukrainians.

"Vistnyk" united the Ukrainian elite which was aware of its highest mission to shape Ukrainian nation as a European political entity. However, the road to this target, similarly to that of Ukrainian intelligentsia to its people, to that of Ukrainian people to the national renaissance, went through the Word. The advance of the Ukrainian language from I. Kotliarevskyi and H. Kvitka-Osnovyanenko to P. Kulish and M. Starytskyi was vigorous and led the Ukrainian nation in the 19th century and preserved Ukrainian consciousness

in the 20th century. During 31 years of the magazine's existence (1898-1932 with breaks), there came out 109 volumes that contained circa 9500 publications, embracing all literary and journalistic genres, namely, original and translated belles-lettres, reviews, popular and scholarly articles etc.

The historical conditions were such that "Vistnyk" ceased its publishing thrice till it was shut down by the Polish authorities in 1932 (though the editorial board launched another magazine "*Vistnyk literatury, mystetstva, nauky i hromadskoho zhyttia*" ("The Newsletter of literature, arts, scholarship and public life") in 1933). Under the Soviet regime, the whole decade of the existence of the magazine – so-called "Dontsov's Vistnyk" (1922-1932; it was nicknamed this way due to its editor-in-chief Dmytro Dontsov, an outstanding Ukrainian writer, publisher, journalist and nationalist political thinker) – was beyond any scholarly study. Thus, the complex reconsideration of the functioning of "Vistnyk" began in the 1990s when the restricted book funds ("*spetsfondy*") of the libraries were reopened. The full bibliographical guide that covered all issues of "Vistnyk" was compiled and published by B. Yasynskyi in 2000 [Ясінський 2000].

The editors of "Vistnyk" paid great attention to translations, so the magazine contains 1140 translations from 35 national literatures, done by 260 translators (the data are compiled on the basis of B. Yasynskyi's bibliography [Ясінський 2000:491-502]). Although some figures may change after the complete deciphering of all pseudonyms and cryptonyms, if possible, but they are witness to one important fact: that is the comprehension of the translated literature as an essential part of the original one.

“Vistnyk” published about 40 papers and extended reviews, dealing with translation studies. The extended translation reviews played a key role for the development of Ukrainian translation studies, because in the time of the establishment of translation studies as an academic discipline (the 1st third of the 20th century) they substituted for translation studies articles: they discussed the questions of translation quality assessment and had a lot of important, theoretical observations and notices. The articles and notes of “Vistnyk” mainly presented the issues of translation history and criticism. The most part of those articles is devoted to the study of translating T. Shevchenko’s poetry and the Bible.

The general practice of the section “*Khronika i bibliografiya. I: Literaturni visty i uvahy*” (“Events and books. I: Literary news and notes”) was to inform not only about new books and events, but also to publish a kind of reviews of interesting articles. Among these mini-reviews there is a note “*Hruzynski poety pokrayinsky*” (“Georgian poets in Ukrainian”) [Крушельницький 1900] about the article by the professor of Georgian literature, A. Khakhanov, published both in Russian and Georgian. In the mini-review “*Pereklady ukrayinskykh tvoriv*” (“Translations of Ukrainian works”), V. Temnytskyi superficially analyzes a Czech magazine publication of V. Stefanyk’s short story: he indicates on misunderstandings and superfluous amplifications [Темницький 1901]. In the note “*Ukrayinskyi “Faust”*” (“Ukrainian “Faust”), H. Kovalenko criticizes the performance “Faust”, ‘transmuted’ for playing in the theatre, because it has a completely comic effect while performed absolutely seriously. The author asserts that one hundred years of new Ukrainian literature demands something

different from the paraphrase in the manner of a standard Ukrainian village [Коваленко 1901].

The substantial reviews of the German-language translations of T. Shevchenko's poetry were written by I. Franko [Франко 1904, 1906; republished: Франко 1982:35: 189–196]. These reviews are extremely important for two reasons. Firstly, I. Franko used interpretational and stylistic methods, applied for translation quality assessment. What we see is not the simple juxtaposing of texts, appealing to readers' feeling for language without any theoretical conclusions about rendering the artistic structure of the original, but we face the integral view of rendering semantic details of the original concerning the author's concept. Simultaneously, the critic viewed the lingual manifestation of T. Shevchenko's talent from the stylistic perspective, though it is difficult to state definitely whose works on stylistics I. Franko referred to. The foundation for dealing with translation issues was the known principle about the unity of the content and the form. Secondly, these reviews may cast light on the "unity of Ukrainian translation studies". The very similar approach was used by H. Maifet to the English- and French-language translations of T. Shevchenko's poetry, but at the same time he never referred to I. Franko. Samely, no reference to I. Franko's articles is found in the works of other Kharkiv researchers of the 1920s. Perhaps, the wartime had done its job and the main paper by I. Franko in the field of translation studies, i.e. *"Kamieniari. Deshcho pro shtuku perekladannia"* ("Pioneers. Some ideas on the art of translation"), failed to get to the Eastern part of Ukraine, but there had been the annual collections of *"Vistnyk"* there that contained I. Franko's publications.

The reviews by M. Yevshan [Євшан 1911] and I. Lyzanivskyi [Лизанівський 1913] of German and Polish translations of T. Shevchenko's poetry are of great value as they enclose important notes concerning translating poetry by T. Shevchenko into European languages. **Mykola Yevshan** emphasized on the importance of selecting poems, but, even taking into account the wish to present the entire picture of the author's activities through various poetic samples, the selection cannot guarantee the full comprehension of the poet's psychology by foreigners – "what in Shevchenko's poetry impresses us may be far from what can impress them" [Євшан 1911:183]. This directly refers to historical and patriotic poems, but the very verse translation engenders difficulties of the lingual and aesthetical level. M. Yevshan remarks: translation is never 'faithful' (it cannot produce the same text), it is always different (it produces the 'other' text) [ibid.]. Nowadays we speak about the difference in language-thinking and explain it by means of the lingual picture of the world. Only a long tradition of translating a given author, the target culture and language produces characteristic means to render their peculiarities. Different Shevchenkos of the early and late 20th century exist, but the otherness of the translations along with their "Ukrainian origin" stays anyway.

Ivan Lyzanivskyi continues the topic of the difference of a translation from an original: "The author *plus* the translator should give us a new unity" [Лизанівський 1913:187]. A successful translation is based on two demands: it is necessary to penetrate the creativity of the original author, have a full understanding of their poetry as well as adequately operate the target culture („understand the spirit of the nation"). T. Shevchenko's poetry is marked

by the Ukrainian folklore, thus, the translator should take into account the folklore of the target culture [Лизанівський 1913:188].

Another interesting and rather equivocal question is raised by I. Lyzanivskyi: “should a Ukrainian translate [a Ukrainian text] into Polish?” [Лизанівський 1913:187]. The contemporary outlook of the problem is as follows. On the one hand, a foreign speaker has a better command of their native tongue, so their translation into that language looks more beautiful from the aesthetical view, without the abundant involvement of clichés. On the other hand, a translator into a foreign language has a better understanding of the source language and less translation process problems, wasting no time for choosing a proper variant among a wide range of lingual possibilities, which come to the native speaker’s mind immediately.

I. Lyzanivskyi regarded this problem through the prism of imperfect Polish translations by Ukrainian S. Tverdokhlib, which demonstrate more “phoney decorations” than Shevchenko’s poetry. Evidently, he was very dissatisfied with such translations. The critic’s conclusion was distinct, though equally significant: “We have to recognize that our neighbours, both the Poles and the Russians, living with us on our land, having much in common with us, are complete ignorers in our literature, culture and other manifestations of our life. Ignorers not because it is difficult for them to know us, but because they do not want to know about us. If they do not want, it is their will: not much depends on us, but why should we squeeze, why beg them to be interested in us. This is the psychology of a slave” [Лизанівський 1913:190]. While there may be a grain of the truth under specific historical conditions, one cannot fully agree with it. A different language should not be

treated as a different culture only, but as the way to more remote cultures. And secondly, to change the psychology of our closest neighbours is the task of immense importance for us.

Evhen Malaniuk discusses similar problems in his highly theoretical article “*Shevchenko i Rossiya. (Do problemy perekladu)*” (“Shevchenko and Russia. (Towards the problem of translation)”) [Маланюк 1927]. The basic principle of his concept of translation is: “A translation must be an equivalent of a literary work” [Маланюк 1927:240]. But the “equivalency of a literary work” is a complex notion, as it embraces both the problems of reexpressing an artistic structure and the issues of the text’s functioning in a certain polysystem, while at the same time the very polysystem influences the choice of reexpressing means. That is why E. Malaniuk specifies two interrelated problems of translating T. Shevchenko’s poetry: the problem of translation in general and that of the reception of T. Shevchenko’s creativity by Russia’s intellectuals.

The postulate “a lyric poem [in contrast to an epic] cannot be translated” [Маланюк 1927:241] is proven by the fact that the essential of lyric poetry is “actually incomprehensible lyric pulsation, say, invisible sensible electricity”, i.e. phenomena of the totally emotional sphere. An epic poem eases translating, because it possesses a plot, certain objectness, while lyric poetry is wholly “contentless” and has “more melos than logos” [ibid.].

As lyric poetry is of the divine origin, the greatest blasphemy Shevchenko’s lyric may encounter is profanation and “nationalization” [Маланюк 1927:242]. The most awful thing, to E. Malaniuk’s mind, is to turn T. Shevchenko into a “Russian folk poet” that most Russian translators do actively. The trouble is not the lack of proper

lingual means, but deliberate transforming according to one's own wish. The reality is that translators copy only the outer verbal manner that has a slight thing to do with the volcanic nature of T. Shevchenko [Маланюк 1927:243]. Here one can fully agree that such reception will directly reflect on the quality of translations.

The historical and bibliographical article by **Luka Lutsiv** about A. Charambašić [Луців 1930] comprises data about translating T. Shevchenko's poetry into Croatian. It consists conventionally of two parts: A. Charambašić's biography and the analysis of his translations. A. Charambašić published a separate collection of his translations of T. Shevchenko's poems (among them there are "Kateryna", "The Haidamaks", "The Neophytes" etc.) and tried to demonstrate T. Shevchenko's mastership in various topics and genres. The translator almost managed to render the original rhythm, and sometimes the translations are perfect. The purpose of the article was to honour the Croatian author who did so much to glorify the Ukrainian genius in Croatia.

Besides, "Vistnyk" published one sample of translation studies bibliography of T. Shevchenko, that is the survey by **Pavlo Bohatskyi** "*Nove pro T. Shevchenka: (Informatyvnyi ohliad 1924-1927)*" ("New about T. Shevchenko: (Informational review for the years 1924-1927)") [Богацький 1927]. The survey is another evidence of the establishing of a new philological discipline – Shevchenko studies, including its translation aspect.

The Bible translation was the main topic of discourse when the efforts to publish the Ukrainian Holy Scripture in the Russian Empire were undertaken. These were mostly short informational notes concerning the influence of the policy of Russifying on the

Ukrainian-language book printing [Єфремов 1902] or **Ivan Puliui's** petition for this matter to the Academy of Arts and Sciences in Petersburg and the Principal Printing Administration [В справі 1904]. The substantial essay about bible studies in the early 20th century was written by I. Franko and entitled "*Suchasni doslidy nad Sviatym Pysmom*" ("Contemporary Study of the Holy Scripture") [Франко 1908]. Among a wide range of topics discussed, **Ivan Franko** surveys translations of the Bible in Europe, Asia and Africa with citing data about main manuscripts and the history of their composing, but from the historical and literary perspective only. The translations of religious books into Church Slavonic constituted one of the number of topics that were the subject-matter of **Arsen Richynskiy's** series of articles, entitled "*Sviata Sofiya Kyivska*" ("St. Sophia of Kyiv") [Річинський 1931]. These scholarly and journalistic publications reveal the importance of biblical translation to the public.

„Книгарь”

The revolutionary events of 1917-1920 caused an explosion of activities among Ukrainian intellectuals. They brought to life a great amount of periodicals and discussions. The Kyiv-based bibliographical magazine "*Knyhar*" ("Bibliophile"; 1917-1920, 31 issues) was one of the most prominent literary publications. It was published by outstanding Ukrainian men of letters: V. Koroliv-Staryi and M. Zerov. The magazine contains eight articles on problems of translation. Their authors – P. Bohatskyi, S. Petliura, M. Saharda, O. Khodzytskyi, B. Yakubskiy – focused their attention on the peculiarities of literary and religious translation.

Some ideas were the continuation of previous discussions. For example, **Pavlo Bohatskyi** viewed a literary work in an inseparable unity with the writer and his specific milieu, so the interpretation of a text demanded the knowledge of circumstances of how the very work was being created. P. Bohatskyi considered the process of understanding the original to be one of the comprehensive realizations of physical and psychic conditions implemented in the literary work that reveal the author's individuality [Богацький 1918: 821]. Literary historians of that time often used the concept "soul" (i.e. "author's soul", "the soul of the nation") to signify an original, distinctive artistic system. Although individuality still dominated a system, literary scholars attempted to differentiate components which an artistic entity can be divided into.

This type of analysis is important as it helps formulate a notion for translation evaluation which P. Bohatskyi calls "faithfulness" (versus exactness, adequacy and equivalence). The components of "faithfulness" are the rendering of the original's style and lexicon [Богацький 1918:830–831], however no specific definition of the notion "style" and no differentiation between the functions of the style and those of the lexicon are found. Concurrently, the critic requested that publishing houses present translations with a thorough preface [Богацький 1918:821, 823].

The national school of translation studies acquired its distinctiveness mostly due to specific historical conditions. For example, Russian scholars paid more attention to textual reexpression in the target language, while Ukrainian translation scholars included the question of translation repertoire and analyzed specific translation problems.

Being an expert in military affairs and Commander-in-Chief of the Army of the Ukrainian National Republic, **Symon Petliura** wrote reviews of books connected with many topical matters of that time. This made him knowledgeable in Ukraine's then book market that later he proposed a whole programme of publishing that concerned socialist literature [Петлюра 1918:885, 888]. He was also the first to discuss the matter of military translation.

The Renaissance of the 1920s

In the 1920s, due to a set of contradictory historical and cultural factors, one does notice tremendously active spiritual life in Ukraine (later called the "Executed Renaissance" or the "Red Renaissance"). Surely, that was reflected in translation thinking as well. The most prominent translation studies scholars of that time were M. Zerov, H. Maifet, V. Derzhavyn, O. Finkel, I. Kulyk and Yu. Savchenko.

Ivan Kulyk was a poet and literary studies scholar of the 1920-30s. In 1928, he published "An Anthology of American Poetry", comprising his own translations. The anthology was divided into several parts which represented the history of American poetry: 1) Predecessors (W. Whitman, E. Markham, and H. L. Traubel); 2) Democratic Renaissance (E. L. Masters, R. Frost, V. Lindsay, A. Lowell, J. Oppenheim, and L. Untermeyer); 3) Younger generation (A. Kreimborg, M. Widdemer, V. Byner, H. Hall, R. L. Wolf, K. Peck et al.); 4) Pioneers of proletarian poetry (C. Sandburg, R. Chaplin, C. McKay, M. Gold, H. Beck et al.). The proletarian poetry was presented in a separate chapter what witnesses the political orientation of those times.

In the Preface to the Anthology, he described his view of principles of translation. The very technique of translation comprises three stages:

- 1) studying the original (this is mainly a logical procedure, but the emotive element is present, too);
- 2) search for the relevant material in the target language;
- 3) creating a poem-translation by means of the selected material (this is mainly an emotive situation which resembles much creative activities of an actor, who plays a “strange” drama and engenders *their* type and *their* interpretation). Thus, no absolute exactness is possible [Кулик 1928:33–34].

Of great importance are the issues of readership and the class characteristics of a translator, i.e. the social circumstances of the existence of texts. The poet agrees on making adjustments to the text of a translation, as the same text will receive different degree of comprehension in New York and Kharkiv as well as its comprehension is historically dependent [Кулик 1928:36–37].

The period of 1925-1934 was the most fruitful time for **Hryhoriy Maifet**. He published over 100 articles on the topics of Ukrainian and foreign literatures as well as his 2-volume research of short stories as a genre. H. Maifet is the author of a series of articles, regarding the problems of Shevchenko studies, esp. translation of Shevchenko’s works into English, German and French. The researcher’s focus in translation lies on the idea of architectonics. In a way, his articles are very good samples of the “close reading” technique. The analysis goes not vertically, on different grammatical levels as we could expect from a scholar-linguist, but horizontally,

lineally, one passage after another with interpreting each fragment [e.g. Майфет 1928].

However, lingual analysis was not avoided by the critic. The main domain of his interest was syntax. Besides, it was a thorny problem (and may still be the one) for a translator to avoid Russian mental and lingual patterns in utterances. Another dishonourable issue was the source language of the original. H. Maifet was constantly illustrating what is the negative side of the retranslation, done from another translation, as it was with Boccaccio's "Il Decamerone" [Майфет 1930].

Volodymyr Derzhavyn was a literary historian, critic, linguist, expert in oriental and classical studies as well as an author of numerous translation reviews. His main essay on the problem of translation is entitled "*Problema virshovanoho perekladu*" ("The problem of verse translation") [Державін 1927] and became one of the most prominent research papers of this kind at that time. Actually, V. Derzhavyn is a theoretician in full sense of the word. When other translation scholars were trying to solve particular problems of translation, it was V. Derzhavyn who launched an integral theory of translation-stylization. Only M. Zerov and O. Finkel were theoreticians of this rank.

According to his view, language fulfils three functions:

1) communicative: a translator deals with a word-message. Commonly, it is not a great problem to translate, as a translator renders not the meaning of the word, but objective reality. This reality is lingually independent. In this case, one translates not what is said, but what it is said about. The communication-orientated translation is never literal, but always exact.

2) cognitive: this function deals with academic terminology. In contrast to the word-message, whose meaning is formed by the context, the word-term has constant, exact and specific meaning, once and for ever connected with a given phrase. That is why it is better not to translate a term, but to transcribe it. The nature of terms is the same as that of proper names, requiring the same translating strategy: a) they should be transcribed; b) it is possible to use them, if they are in the original; c) they can always be substituted by the others alike (according to meter, rhythm etc.)

3) artistic: the artistic function of the word should be searched within its outer and inner form as O. Potebnia did. The meaning is found in the purely lingual domain, defined by the phonetic organization and grammatical structure. Sensuality performs a decisive role. The artistic function of language is manifested in its phonetic arrangement, morphology, syntax and lexis. The latter is to be understood historically, in connection with etymology.

To reexpress the structure of a foreign language exactly is impossible, but one can construct something similar, successfully combining phonetic and grammatical material of the target language. Although the language is partially artificial, it turns out to be a sort of a must. A translator cannot translate the artistic side of the foreign language without significantly violating his native language, though he may demand the same efforts from a reader. An "easy" translation is a fake, but not a literary work. A translator should not keep to the patterned structure of the target language, but look for such a combination of target-language elements that could be more or less convergent with the structure of the source language. This is called "translation-stylization".

The golden rule of translation, thus, can be formulated in the following way: the more stylization the translator can insert in the output text without complicating the understanding of the text, the more adequate the translation is from the viewpoint of its artistic value. The border between non-clearance and relevant degree of complexity, however, remains an arbitrary question.

V. Derzhavyn also approached the reception of literary translation, and he defined three tasks of translations:

- 1) to make the people acquainted with topics of a foreign literature;
- 2) to develop and enrich the native literary language;
- 3) to transfer the very artistic (not psychological or ideological) value of the original and the whole epoch.

Mykola Zerov

A hallmark of the 1920s was various discussions on current issues of Ukrainian literature. They aided to generalize attitudes to new phenomena in the literary process and to theorize new literary mainstreams of literature and literary studies. One of such sessions – “The directions of the development of modern literature” – was held in Kyiv on May 24, 1925. In his speech, M. Zerov grounded three fundamental positions of Ukrainian contemporary literary state of affairs, i.e. the revision of the own literary heritage, the acquirement of the European tradition and beneficial competition [Зеров 2002:439–440]. The search and study of the forgotten own treasure and the openness to Greek and Roman as well as New European chefs-d’oeuvre were declared, explained and justified in a lot of his research papers that brought him to understanding a

literary process as a unity of the original and translated writings and the influence of Ukraine's cultural development on Ukrainian.

Heritage. The era of Ukrainization in the 1920s raised a very interesting and simultaneously necessary question about the revision of classics for their "classicalness" that stimulated the review of literary history and the preparation of histories of Ukrainian literature according to the aspects defined in advance. The provisional analysis of textbooks in the history of Ukrainian literature revealed that M. Zerov's 1924 textbook "*Nove ukrayinske pysmenstvo*" ("New Ukrainian Literature") [Зеров 2002:5–105] was the first to include translated literature as an equal component of a national literature.

The stimulus that had an effect of involving translated literature as a phenomenon of Ukrainian literature may have been the observation of A. Nikovskyi who remarked three stages of how Ukrainian literature approached world cultural tradition: from travesty (time of I. Kotliarevskyi and "*kotliarevshchyna*") through translations to original works based on world themes (starting in the 1870-80s) [Зеров 2002:13–14]. Analysing translated history, however, it is not so easy to differentiate these three periods. Besides, M. Zerov introduces into scholarly discussion the term 'translation-travesty' which is like a transition period between travesty and translation proper. M. Zerov, thus, creates a different notion of Ukrainian literary process of the 19th century.

In New Ukrainian literature, namely in the development of Ukrainian poetic style, M. Zerov tries to classify three periods: 1) travesty; 2) translation-travesty (transfusion); 3) translation proper. Referring to "*Eneyida*" by I. Kotliarevskyi, the researcher

defined the features of a travesty: a) the absence of specific (original) national elements (the absence of “Roman soul”); b) opposite tone and relevant poetic means; c) ethnographical realism of Ukrainian every-day life [Зеров 2002:28–35].

The best examples of the translation-travesty period are P. Hulak-Artemovskiy and Ye. Hrebinka (activities of the 1840s) as well as P. Nishchynskiy (Sophocles’ “*Antigone*”), S. Rudanskyi (Homer’s “*Iliad*”). The main impediment of the time was that “... the literary preferences were being formed under influence of Ukrainian folklore milieu, and the talented translator [S. Rudanskyi] comprehended Homer only as Ukrainized...” [Зеров 2002:571]. Nevertheless, these translations have fulfilled their missions. The translation technique of M. Starytskyi and P. Kulish show how they had to struggle with the folklore poetics in order to elaborate new Ukrainian lingual poetics [Зеров 1990:288].

The “period of translation proper” is illustrated with the translations by V. Samiilenko who translated Béranger’s poetry perfectly. Ethnopsychologically, V. Samiilenko overcame “a layman’s “Ukrainian mentality” of Kotliarevskiy’s epigones” [Зеров 2002: 467]. Ye. Hrebinka, S. Rudanskyi and others failed to rise above the confines of the Ukrainian language, but V. Samiilenko succeeded by means of the native tongue in reaching European masterpieces so closely that he was able to render the contents and rhythm of the original excellently. The question concerning the language of the existing translations motivated a sad conclusion that the previous epoch had nothing to share with new ideals in the sphere of translation and everything should be translated again while searching new solutions of lingual, rhythmical and euphonic nature.

Translator's personality. On the basis of M. Zerov's articles about P. Kulish [Зеров 1990:247–293], M. Starytskyi [Зеров 2002: 664–679], I. Belousov [Зеров 2002:773–783], V. Briusov [Зеров 2002:1028–1032], and about Russian translations of T. Shevchenko's "Kobzar" [Зеров 2002:1000–1028], we can deduct a general notion of how M. Zerov regarded a translator within a literary process, i.e.:

- 1) general literary background, circumstances of the formation of a translator's personality and their literary activities;
- 2) a translator's tasks, selection of poems for translation;
- 3) translation technique (rhythm, euphony, lexis); its influence on a language.

One should not think that absolutely all components of the "ideal description of a personality" are present in similar works by M. Zerov, but almost all of them are present. Here is one objective reason: describing a translating author and a translated author of different cultures poses different accents. For example, M. Starytskyi and P. Kulish are regarded at first as the creators of the Ukrainian literature and language, and the Ukrainian reader is more interested in the place of translation among their literary activities. While speaking about a foreign author, the Ukrainians may prefer to know more about this author's way to Ukrainian literature, his subjective circumstances of entering Ukrainian culture than the development of his native-language writings.

Verse translation. M. Zerov rejects all kinds of discussions concerning the full exactness of verse translation not from the perspective of theoretical incorrectness, but rather from the perspective of theoretical perfectness that is beyond the reach of a translation practitioner. Grounded on the idea of I. Annenskiy that the

very translation is started with finding the “unity” of a poetic piece, the Ukrainian researcher tends to consider a subjective stylistic interpretation of the original [Зеров 2002:615]. Accepting the understanding of the text (as well as the understanding of the historical and literary genesis of a work and an author) as a main principle of translating, he suggests five demands of verse translation [Зеров 2002:618–623]: 1) lexical choices; 2) a very close attention of the translator to tropes and figures; 3) metrical peculiarities; 4) the euphony of the original; 5) the beauty of the native language.

General principles of translation studies. This is a great difficulty to realize the place of M. Zerov on the horizon of theoretical translation studies without his orderly paper concerning questions of translation. Evidently, M. Zerov thought about the elaboration of his ideas in a separate book, but most of his ideas were implemented in his course of lectures “Methodology and methods of translation” (delivered at the Ukrainian institute of linguistic education in Kyiv in the 1932/33 academic year) [Зеров MM]. Unfortunately, he had no lectures published, though his own notes of those lectures disclose a lot of precious information.

M. Zerov differentiates a translation-as-process and a translation-as-product. This question is rather known from the viewpoint of polysemy in many languages, but many researchers have not paid proper attention to it. He studies the influence of translators on the language they are translating into. Lexicographers have only to observe this work and note down all the translation gains. In Ukraine, M. Zerov was the first to distinctively separate the history of translation studies and the history of translation along with methodology of translation as constituents of

theoretical translation studies. Practical translation studies include general methods of translating, partial methods of translating (from a foreign language into the native tongue and vice versa) and study of business clichés.

Oleksandr Finkel

Oleksandr Finkel started his linguistic career when linguistics just emerged as a separate discipline. It gave a profound theoretical foundation to his theoretical views of various issues in translation theory and history. His 1929 Ukrainian-language book – “*Teoriya i praktyka perekladu*” (“Theory and practice of translation”) [Фінкель 1929] – helped Ukrainian translation studies become fully institutionalized as a separate linguistic discipline as well.

Theory of translation. O. Finkel postulates that “the art of translation is not only to reproduce stylistic differences of the original in one’s own language, but to reproduce them, keeping the stated themes” [Фінкель 1929:15–16]. The key positions from which O. Finkel treated the issues of translation are the following:

1) Translation starts where a word ends. While rendering the meaning of a word as well as the meaning of a sentence or even a text (themes of a literary work) does not constitute a great difficulty, translation is a stylistic problem, dealing with correlating stylistic means of languages in contact. A separate word, sentence, and subject-matter in the text are extralingual factors (thus, beyond a translator’s competence), the absence of words and notions is occasional and does not influence the process of translating and does not present a translation problem per se [Фінкель 1929:13, 15].

2) Possible are different translations [Фінкель 1929:12, Финкель 1939:75].

3) The textual recreation of an original into a translation is viewed as solving problems between two poles: contents and form [Фінкель 1929:19, 26 ff].

4) Among specific tasks of translation, one can find a chain of crucial prerequisites: what to translate, for whom to translate, and for what to translate [Финкель 1939:60].

5) Exactness is a historical value: what was exact at one epoch may not be such at another [Фінкель 1939:66].

Equivalence. “It is absolutely clear that every translator and every translation have as a purpose to render the original with maximum closeness and exactness in all its components, concerning its contents, literary images, sentence constructions, lexis, etc.”, O. Finkel wrote in 1952 [Фінкель 1952b:46]. The main criterion of quality of a translation is **stylistic adequacy**. O. Finkel stated: as far as a language has two functions, i.e. constructive (communicative-cognitive) and aesthetical (communicative phenomena which in a peculiar way substitute for constructive one, leaving space between a normal language system and that under view in the text) [Фінкель 1929:15]); stylistics, thus, is defined as “correlation between constructive and aesthetical lingual phenomena in all their variety” [ibid.].

The phrase for the description of equivalence in O. Finkel’s views must contain the word “eclectic” [Финкель 1928:119] as a symbol of covering all relative parts of a text being translated and a balance of their expressing in a target language. Nevertheless, he is not too idealist to equate convergence and adequacy in all –

semantic and morphological – components of the translation with the original [Финкель 1939:82].

Text-type restricted translation theory. O. Finkel differentiates three text types with a specific set of problems appearing in the process of translation.

1) *Sci-tech translation*, whose language is exclusively constructive, i.e. aimed at fulfilling communicative and cognitive functions, is chiefly based on two means of expression – a term (concerning lexis) and a formula (concerning syntax) [Финкель 1929:46–47]. This type includes three subtypes: academic, administrative and publicist texts. The aesthetic side of these genres is not so important for sci-tech translation (a publicist genre is an exception) as it is not so evidently present. The necessary condition is acquaintance with a branch of knowledge in which a text is produced, as that prevents a lot of mistakes, which could be caused by a translator's ignorance [Финкель 1929:52].

2) *Literary prosaic translation* should start with the analysis of an original and its translation, as its main attention focuses on the stylistics and composition of a literary work. The very analysis includes four components-problems: semantics, syntax, phonology and composition [Финкель 1929:75]. Besides, the local genesis of a word manifest itself in culture-specific words ('couleur locale'). Their usage in a target text has a binary aim: either a translator has to deal with lingual and cultural realia, or s/he implements them as exoticisms for creating a peculiar atmosphere [Финкель 1929: 86 ff]. This choice is motivated by cultural closeness/distance. The techniques of translation for couleur locale are transcription, calques and substitutes [Финкель 1929:88].

The word performs its literary function in two ways [Фінкель 1929:92]:

a) the change of a word without the change of meaning: the usual manifestation of a notion is rejected, instead the author introduces a stylistically marked lexeme. The difference between the usage of this lexeme in the lingual system and its specific realization in a text constitutes an aesthetical component of the word. In this way, O. Finkel discusses a number of translation problems how to render neologisms and archaisms, barbarisms and dialectical words, vulgarisms and curses.

b) the change of meaning: the scholar regards the problem of stylistic renomination when one sense is used instead of another, and it is our task to decipher it. In practice, one has to do with all stylistic devices and phraseology.

3) *Verse translation* is analogically viewed from the viewpoint of three kinds of phenomena: phonological (euphony, rhyme, rhythm), syntactic (stylistic means – enjambement, parallelism, etc. – and theme-rheme division) and semantic (lexical choice vs. stylistic correspondence). The transformation of an original poem into a prosaic genre while translated is found beyond the limits of translation; it may be possible for academic purposes, but rests absolutely unbearable for literariness [Фінкель 1929:139]. These ideas voiced for the first time in 1929 received slight modifications later on, but the foundation remained almost unchanged [*cf.*: Фінкель 1967].

Translating and translator. O.Finkel regarded the process of translating as a tripartite structure:

1) the work of a scholar-hermeneutist which has to do with the verbal (lexical and grammatical semantics), historical (ideological

loading of a text in a national literal process of a source / target culture) and technical (the composition of a text) interpretation of a textual organization;

2) higher hermeneutics, i.e. the perfect comprehension of a literary work as a symbol, as a sign of general worldview (the author–readership opposition);

3) a process of synthesis, creating an ultimate form of a literary work in a target language [Фінкель 1929:41–42].

Translation and language teaching. Pedagogy and translation studies face each other in two situations: in training a translator and in teaching a foreign language. In his articles “*Pereklad u seredniy shkoli*” (“Translation in the Secondary school”) [Фінкель 1952b] and “*Pro pidruchnyk rosiyskoyi movy dlia shkil z ukrayin-skoju movoyu navchannia*” (“On a textbook of Russian for schools with the Ukrainian language of instruction”) [Фінкель 1952a], O. Finkel elaborates a new area of translation studies. Translations teach a pupil to consciously use a language [Фінкель 1952a:48], thus, they have a double effect: firstly, the language is mastered, and even both languages as for these exercises, the adequate level of fluency and knowledge of both languages is required; secondly, a pupil learns to clearly formulate their thought, in this case, translation moves from lingual exercising into intellectual. Expressing a thought, we follow procedures of analysis and synthesis of material in both – always! – languages. Both a source language and a target language are better comprehended, as we fulfill a complex process of adjusting lexis and grammatical constructions of the languages in a full variety of stylistic dimensions [ibid.].

In studying vocabulary difficulties, translation has three purposes: 1) the quantitative increase of a learner's vocabulary; 2) realizing the polysemy of words and skill in applying an appropriate word in an appropriate context; 3) normative word combinability. A pupil should treat a language's lexis as an integral synonymic dictionary, and their task is to pick up the most exact synonym [Фінкель 1952b: 50]. For syntax, translation is the best type of exercises, oriented at practical acquisition of grammatical cases, prepositions, conjunctions etc. [Фінкель 1952b:53].

Dealing with the age division, O. Finkel debates that on the basis of the secondary school, translation exercises must become systematic in grades 5-7 (of the 10-grade school) [Фінкель 1952b: 50], so later in grades 8-10, it is their complexity that increases depending on genre peculiarities of publicist, sci-tech or literary texts.

Translation studies in the Ukrainian emigration of the 1920s

After the downfall of the Ukrainian National Republic, some of its territories were annexed by Poland, Romania and Czechoslovakia. Besides, a lot of Ukrainian intellectuals fled from the Soviet terror. This is how important Ukrainian intellectual centres appeared in Warsaw, Prague and Berlin, and they united efforts of Ukrainian scholars in other cities.

Two articles by V. Koroliv-Staryi "*Pereklady ta literaturni konventsiyi*" ("Translations and Literary Conventions") [Королів-Старий 1921] and "*Tekhnika perekladu*" ("Translation Technique") [Королів-Старий 1922] contained a call for Ukrainian émigrés to serve the Ukrainian nation via translations. As the émigrés had the

opportunity to live in a foreign country, it was easier for them to learn a language, and they could better understand the conditions and features of a literature. Translations were extremely necessary for the development of Ukrainian culture, even more than the original literature. Literary translation might be strained by international literary conventions aimed at copyright protection which became a serious obstacle for national development. However, due to the absence of the Ukrainian State, and therefore Ukrainian law, the conventions did not apply to Ukrainian translators who were not obliged to pay royalties to the author, but could only ask for a permission as an act of courtesy. V. Koroliv-Staryi also published his own views on the technique of literary translation that covered almost all problematic issues in the process of prose translation. 17 translation problems include advice to read the original carefully, pay maximum attention to its internal and external construction, study the author's biography and conditions of writing, use the dictionary very actively in order to preserve the lexical meanings of original words and avoid interlingual homonyms.

The need for translating religious literature influenced the development of theoretical principles. In his paper "*Metody perekladu bohosluzhbovykh knyh na ukrayinsku movu*" ("Methods of translating liturgical books into Ukrainian") [Орієнко 1922], I. Ohiyenko covered a lot of issues dealing with biblical and liturgical translation by disclosing the historical and cultural links between the original and the translation (especially, in terms of nation-shaping), the principles of reproducing stylistic functions and adherence to certain translation strategies, namely: translating from the original, but taking into account the tradition established

by the Church Slavonic biblical and liturgical literature; paying attention to features of the text, which is sung, announced or spoken quietly; bearing in mind Hebraic and Hellenistic poetics; avoiding exegetical amplification; unifying the liturgical language in various biblical and liturgical translations; using the high style of the Ukrainian language and deploying its melodiousness, purity and accessibility for general readership; translating the Divine Liturgy into Ukrainian means to commemorate Ukrainian saints, the Ukrainian Church and the Ukrainian authorities. I. Ohiyenko also explored the world and Ukrainian history of Bible translations, emphasizing the great positive impact of these translations on the development of national languages, and highlighted the main problems of Bible translation related to misinterpretation.

Genocide and the Second World War

The 1920s brought an unprecedented development of Ukrainian translation, which also affected Ukrainian translation studies. Translation studies became a separate discipline with a definite term system and characteristic methods of translation analysis. An increase in the number of translation researches is observed in the second half of the 1920s. This was directly facilitated by extensive publishing activities in the field of translated literature, apparently as a result of successful economic stabilization and Ukrainization. Translation history fully developed by discussing what of the past heritage could be used at the new stage of Ukrainian literary translation. Translation studies were not limited to historical facts, but tried to design a broader scheme of translations of one author/translator within the development of

Ukrainian literature in order to understand the causes of the state of arts and deduce theoretical conclusions.

In the 1930s, translation studies in Ukraine significantly weakened, as Ukrainian science did in general. M. Zerov, I. Kulyk, and P. Fylypovych were executed; H. Maifet and A. Nikovskyi were imprisoned; the persecutions might have caused the silence of V. Derzhavyn. However, M. Rylskyi came to translation theory. Ukrainian translation studies in the Ukrainian Soviet State in the late 1930s and the early 1940s were extremely poor. The introduction of Marxism impacted on the reassessment of theoretical foundations, the activities of journals, the positions of researchers, and finally, that also minimized the number of theoretical papers.

The Second World War, the Resistance Movement in Ukraine and other European countries affected the worldview of the Ukrainians. The victory in WW2 contributed to the growth of national identity and pride. That is why the Soviet government again introduced total ideological control over all spheres of cultural and academic life. The authorities strived to eradicate the 'remnants of nationalist ideology' in literature and preserve the 'ideological purity' of Ukrainian 'Soviet' literature. In fact, because of innocent manifestations of patriotism in their writings, M. Rylskyi, Ye. Starynkevych, O. Kundzich, M. Vozniak and M. Rudnytskyi were severely criticized. Criticism for nationalism became an obstacle to free academic work. Besides, Ukrainian translation studies found itself in extremely difficult situation as a result of repressions, and the first five years after WW2 were very similar to the critical and theoretical period of the early 20th century, as most of the translation ideas were publicized in reviews [Шмиреп 2009:142–144].

Maksym Rylskyi

Maksym Rylskyi's translation activities and studies are parallel to the saddest period of Ukrainian history, because from the 1930s to the early 1960s he had to work in conditions of Stalin's repressions, WW2 and post-war ideological purges. Still, his contribution to Ukrainian original and translated literature is immense; so is his contribution to translation, folklore and art studies.

M. Rylskyi claims that translation is co-creation [Рильський 1987:16:227]. His two requirements for a translation testify to the combined linguistic and literary vision of translation [Рильський 1987:16:218]: 1) finding the appropriate tone, key, register; 2) finding the creative dominant of the author / text. Considering a text as an aesthetic unit, the researcher and translator sought for its centre or basis, which should represent the whole text.

The individuality of the translator is important, and M. Rylskyi insisted on one's own choice of texts for translation that would correspond to the mood and character of the translator, but at the same time the translator was required to "understand and feel the original work, be able to 'enter the world' of the author chosen for translation, therefore, to some extent to subdue their individuality" [Рильський 1987:16:294]. Only proper preparation can contribute to the creation of a good translation, and it is not surprising that M. Rylskyi strongly opposed interlinear translations [Рильський 1987:16:229].

Back in 1931, M. Rylskyi voiced his concept of verse translation by indicating three determining factors for this type of translation [Рильський 1986:15:61]: 1) tradition of versification; 2) aesthetics which corresponds to the general tendencies of

translation praxis; 3) form which is freer for further variations of reexpression. These views were elaborated in his later articles. Thus, the perplexing problem for a translator of poetry was the difference between the generally accepted systems of versification: [Рильський 1987:16:322; cf. 1987:16:279]. M. Rylskiy also focused on issues of equirhythmicity and equilinearity.

Grammar has a lot of inconspicuous but dangerous pitfalls as well. The grammatical gender of nouns often plays a central role in the creation of an image [Рильський 1987:16:209; cf 1987:16: 219, 269–270], and the change of the feminine/masculine gender can transform the image of love into the image of friendship.

The most pressing issue has always been the lexis of a literary piece. It mirrors not only an author's personality, but also the development of a language. M. Rylskiy emphasizes the need to remember that time, place and social relations make an imprint on the language, which is sometimes extremely difficult to reproduce in another language [Рильський 1987:16:210]. He suggests three semantic solutions to translation difficulties [Рильський 1987:16:191–192]: 1) expanding the meaning of a word ("to spread the meaning of a word, to give a new shade to a long-used word, to transfer a purely concrete word into the sphere of abstract categories etc."), 2) searching for historical/etymological senses of a word ("to restore a forgotten sense"), 3) coining new words. Meanwhile, M. Rylskiy was very meticulous about interlingual homonyms [Рильський 1987:16:227, 265, 271–272]. In cognate languages, the development of common vocabulary has led to the fact that a lot of words have retained their form, but changed their meaning.

In and out of the framework of the Soviet school of translation studies

The period, which covers approximately three decades (the late 1940s to the early 1970s), can be called “within the context of the Soviet Union”, positing Ukrainian research as part of the Soviet school of translation studies when scholarly discourse focused on literalism and general methodological prerequisites. Problems of translation history became topics of dissertations and books that significantly increased the theoretical level of translation history as a discipline as well as deepened the understanding of the development of the national literary process.

This period witnessed deep theoretical studies in translation within the linguistic framework, carried out by **Yelyzaveta Starynkevych** and partially **Maksym Rylskyi**. **Oleksiy Kundzich’s** and **Stepan Kovhaniuk’s** theory of poetic language in prose translation strove from the outset for semantic exactitude and displayed a resistance to the Russification policy of the Soviet government. As a result of the official policy of bringing the Ukrainian language closer to Russian, which affected arbitrary editorial corrections in the texts of translations, and as a result of general Russification, Ukrainian translations were filled with lexical and syntactic tracings from Russian. Due to absolute literalism, a special translation language (Russian-Ukrainian translationese) was created, which was opposed by Ukrainian philologists at a high theoretical level.

Translation research was facilitated most by the development of linguostylistics and semasiology; since the 1960s, inspiration has come from contrastive linguistics. The Ukrainian school of contrastive linguistics was founded by **Yuriy Zhluktenko**. In 1960,

the scholar published a comparative grammar of English and Ukrainian, where he presented criteria for comparing all grammatical categories in these two languages. These criteria of contrastive analysis can be used for translation analysis as well. Yu. Zhuktenko also studied the issues of adequacy in translation, translation of neologisms, some aspect of Ukrainian translation history [Літвіняк 2017]. He achieved that in the 1980s, translation theory as a linguistic discipline was included in the list of specialties approved by the Supreme Attestation Commission of the USSR for dissertations.

Continuing the academic traditions of M. Zerov, **Hryhoriy Kochur** made a significant contribution to the history of Ukrainian literary translation. The fact that H. Kochur was a follower of M. Zerov is most clearly manifested in the schematization of the history of Ukrainian translation borrowed from M. Zerov, where the development of textual quality moves from travesties via transfusions to translations proper. H. Kochur elaborated on the issues of individuality and translation plurality as well as explored the history of Ukrainian literary translation in the 19th century and the first half of the 20th century (in particular, the contribution of M. Zerov and M. Rylskiy), the reception of writings by William Shakespeare and Dante Alighieri in Ukraine, Ukrainian literature as translated into foreign languages [Кочур 2008]. H. Kochur's literary theory of translation covers 16 main problems, which can be divided into four groups: translation process, the translator's personality, translation strategies, stylistic problems of translation. Although his view reflected the orientation at literary criticism, he voiced some judgments which are closer to linguistic stylistics while discussing the reproduction of dialectal words, archaisms, realia, and proper names.

In essence, his views are full of attention to the translator's personality, which is the centre of the theory itself. It is characteristic that for Ukrainian translation studies, this centrism was a novelty, though obvious, because it continued the general search for stylistic factors and studies on the authorship of the translator as a phenomenon that is natural in translation. This contributed to an in-depth study of the stylistic features of texts in the theory of verse translation.

Viktor Koptilov

The presence of two, partially contradictory, approaches in translation studies about whether to define translation as an art or as a science became the reason for the fact that in the 1970s, researchers began considering translation as a wide-range philological discipline without differentiating language- and literature-oriented nuances. In many of his articles, **Viktor Koptilov** elaborated an integral knowledge system of translation studies and scrutinized fundamental theoretical problems (basic terms and concepts of translation studies, translation multiplicity, interpretation, methods of translation quality assessment).

V. Koptilov studied untranslatability as a phenomenon and searches for the objective basis of translations. The perception of a translation as well as any literary work is indeed subjective, but each translation has rather objective genesis and function [Коптилов 1967:50]. In his views, the perception of a translation as well as any literary work is indeed subjective, but each translation has an objective genesis and function, so a translator has to evaluate a translation as an outcome of *two epochs*, *two milieus* and *two stylistic systems* [Коптилов 1967:50–51]. This consideration opened

new opportunities for elaborating methods of translation quality assessment. Later Viktor Koptilov selected the following main principles for translation evaluation: 1) accurate attention to artistic (subjective) and scholarly (objective) aspects of a translation [Коптілов 1969:29]; 2) the obligatory contrasting of a translation to the original [Коптілов 1969:30]; 3) the real subject of artistic translation is the imagery structure of the original (the author's images are intertwined according to their intention that creates the uniqueness of a literary work) [ibid.]. Translation criticism is based on establishing correspondences (*'vidpovidnosti'*) between the original and a translation on five lingual levels – phonetic, rhythmical, lexical, morphological and syntactic [Коптілов 1969:34].

In his 1971 article *"Perekladoznavstvo yak okrema haluz filolohiyi"* ("Translation studies as a separate discipline of philology"), V. Koptilov introduced the term *'perekladoznavchyi analiz'* (literally: translation studies analysis) into Ukrainian scholarship [Коптілов 1971:54–55]. The introduction of a new term did not mean the discovery of a new phenomenon (given the linguistic and stylistic tradition of translation analysis by I. Franko and O. Finkel), but it marked the great progress of this discipline as compared to its previous periods. When linguostylistics reached a high theoretical level, V. Koptilov began applying its principles to translation studies. However, translation analysis is a methodology rather than a specific method of analysis. In its plane, componential, statistical, linguostylistic, cognitive and other methods of semantic and textual analysis are possible, which generate new, different results from when applied in one language only. This was the foundation for further large-scale translation research in the 1970s.

The general principles of V. Koptilov's theory of translation studies are as follows: 1) the translatability of any literary piece from any language into any other; 2) the possibility and need for the translation of a literary piece in the unity of its content and form; c) the preservation of the same relationship between the part and the whole in the literary translation like it is in the original [Коптілов 1972:6–7]. In the centre of translation theory there is the notion of translatability, which is closely related to the relationship between the objective and the subjective in translation.

V. Koptilov formulated the definition of translation, which took into account both literary factors (every literary translation is a literary piece; the preservation of ideas and images of the original) and linguistic ones (translation is a semantic and stylistic parallel of the original) [Коптілов 1972:184]: translation of a literary text is a process in which a translated text preserves the ideological and imagery structure of the original (of a foreign-language literary piece) and functions as its semantic and stylistic parallel [Коптілов 1972:183].

The classification of translation studies and its tasks, developed by V. Koptilov, testifies to the new stage of Ukrainian translation studies, namely to its transformation into a multi-faceted system of scholarship [Коптілов 1972:202–204]:

1) The *general theory of literary translation* studies the general laws (psychology of translation creativity, stages of translation, justification of philosophical principles of translation translation quality assessment – irrespective of a specific language pair);

2) *Partial theories of translation* explore methods of reproducing originals of a specific source language in a target language;

3) *Type theories of translation* generalize the experience of translating a certain type of literature (prose, poetry and drama);

4) *Criticism of literary translation* analyzes specific translations by contrasting them and their originals. It consists of *literary criticism* (the selection of works for translation, relations between the creative personalities of the author and the translator, etc.) and *linguistic criticism* (translation evaluation in terms of language usage, its normativeness, etc.);

5) The *history of literary translation* is the history of approaching the original and comprises the *literary survey of translation history* (the study of the impact of translations on a national literature and public life) and the *linguistic study of translation history* (the history of developing linguistic means for rendering the content and style of original works in comparison with the development of a national literary language).

This classification illustrates the focus on the combination of literary and linguistic approaches. However, translation didactics is not taken into account, as well as sci-tech translation and interpreting are not mentioned (this may be explained by the absence of a relevant research tradition). Still, the establishment of psychological and philosophical aspects produced the basis for further interdisciplinary research.

Approaching interdisciplinarity and analytical tools

In the last quarter of the 20th century, a lot of translation problems received a new aspect of evaluation by applying oppositional, componential, distributional, transformational and statistical analyses. This was when it became evident that translation

assessment was no longer an independent single analytical tool but had gained the features of a methodology within the frame of which it was possible to develop analyses and analytical tools of a smaller scale. Besides, a lot of ideas from different disciplines contributed to shaping various tools of semantic analysis.

In the 1970-80s, the development of translation quality assessment in Ukraine was under great impact of contrastive studies, semantic analysis and textology. All the three disciplines had deep historical roots as well as faced a successful growth in the 1950-60s. The result of these influences was that translation quality assessment extended its analytical apparatus. It can be divided into two approaches towards analyzing translations. The first one is the *interpretative and cultural approach* which regards the functioning of a translation in the context of a target literature or culture, a translator's personality and the sociocultural relation between an original and its translation. It suggests the interpretation of a literary piece in the framework of an author's whole creativity, a literary trend or a national literature. The second approach is linguostylistic implying the purely lingual interpretation of a specific text and style. This evidently includes the analysis of a translation-original contrasting along with the use of various methods of linguistic analysis. These contemplations suggest that the interpretative and cultural approach is mainly used translation history and criticism, while the linguostylistic analysis may mostly be applied in translation theory, criticism and didactics.

Among examples of this analysis one can name **Roman Lubkivskyi's** essay about the history of translating T. Shevchenko's "*Testament*" into Russian within 120 years [Лубкивский 1977].

The author studied the literary history of distribution and reception of T. Shevchenko's works. Ideological preferences and barriers marked Russian interpretation of the poem, and that made possible to divide the history of its translations into three periods according to the criterion of ideological and artistic unity: the late 19th and the early 20th centuries, separately translations by F. Sologub and the so-called Soviet period [Лубкивский 1977:240].

Mark Holberh employed interpretative and cultural analysis for describing Ukrainian and Russian translations of C. Norwid's poetry [Гольбер 1977]. To the author's mind, interpretation which is based on the perception of a text as a closed, immanent structure is not successful, while the interpretation of a text through the prism of its manifold relations with reality, literary history and milieu discloses a deep reading and wide commenting of the text. That is crucial for understanding C. Norwid's poetry, being highly reminiscent and allusive [Гольбер 1977:125–126].

An artistic piece considered as an interpretation of world-view principles on the level of a personality is the topic of **Bohdana Krysa's** monograph "*Svitohliadni aspekty khudozhnioho perekladu*" ("Worldview Aspects of Artistic Translation") [Криса 1985]. Studying the rendering of artistic and philosophical concept in P. Tychna's and M. Rylskiy's lyric, the author tries to juxtapose originals and translations on the level of a lyric protagonist's psychological character and on the level of the general psychological picture: this allows to advance the axiological aspect of translation [Криса 1985:16]. Thus, interpretation is one of the stages in the "creative translation process", having place on all levels of understanding

the original, i.e. linguistic understanding, stylistic perception and axiological comprehension [Криса 1985:104].

The greatest contribution to the theory of interpretative and cultural analysis was done by **Maryna Novytkova**. The researcher focused on a translator's style and relevant issues. The theory of translator's style (or a translator's stylistics) is based on the notion of a translator's interpretation comprising interpretational intention of a translator and the interpretative resources of a text [Новикова 1980:1, 4; 1986:84–85, 136–139]. This notion comprises all stages of translation as a process and all levels of a translated text that enables to explain individual and stylistic translation qualities [Новикова 1980:6]. The analysis of the interpretational ground of translation multiplicity establishes that the unity of ideological intention (the unity of a translator's vision of the original) does not exclude different demonstrations of this concept [Новикова 1971].

The introduction of a text into a target culture is not the element-by-element transference of interlingual correspondences, but the complex rendering of dialogic nature of a text and – wider – context [Новикова 1990:46, 47]. Thus, a translated text is: firstly, an informational and stylistic system; secondly, a system being different from the author's one; and thirdly, the location and meaning of the components are not only different between an original and a translation, but between two translations as well [Новикова 1990:47–48]. A translation context includes both the modification of form (and, thus, content) and the synthesis of objective interlingual correspondences and a translator's individual style, and the joining of translators' styles with the generally approved translation method [Новикова 1980:4].

M. Novykova elaborated a profound typology of translation contexts that elucidated a multilevel connection between a translation and general, over-national (according to M. Novykova's terms 'all-union (comprising the whole Soviet Union)') culture [Новикова 1980:4; 1986:169–210]: 1) the context of a translation cycle, revealing features of a translator's style and being common for a group of translations; 2) the context of a translator's whole creativity; 3) the context of the stylistic tradition of a target language; 4) the national cultural context (problems of translation norms, generated by a culture or a cultural period); 5) the all-union context which suggested a study within the cultural boundaries of the Soviet Union but beyond the limits of one national culture. This typology contributed to creating the cultural history of a national literature.

The development of linguostylistics directed the contrastive analysis of an original and its translations at studying the style of belles-letters generally as a functional style of a national language, its invariant, i.e. the study of the choice and individual use of linguostylistic means taken from a national language and applied as a result of following the idea, topic, genre, image system of a literary piece as well as an author's intention [Козланюк 1972:4]. The key problem of *linguostylistic approach* was to study a verbal image as the main artistic (poetic) category of the text. A positive impact was produced by studies on the semantic structure of the word that viewed imagery as an interaction of different (logical, emotional and nominal) senses for creating aesthetic and emotional effects.

Among linguistic methods for examining translation issues, it is reasonable to define four categories of methods: contextual analysis, structural analysis (including such analytical procedures

as oppositional, componential, transformational and distributional analyses), semantico-syntactic analysis and quantitative analysis.

Contextual analysis defines speech conditions within which the actual meaning of a lingual unit is realized. The analysis covers all language levels that suggests a wide range of possibilities for examining a stylistic context in the framework of translation quality assessment: a stylistic context accounts for a condition that the reader' perception is based on all possible opposing and juxtaposing of elements in the structure of a unity. From this point of view, a context serves an efficient verification criterion of adequacy and finds a closer definition of a specific sense.

Oppositional analysis is based on the contrasting of lingual unit according to some differential features. The semantic analysis of a translation and an original successfully uses equipollent oppositions, especially for differentiating stylistic synonyms, and gradual oppositions, which may influence the choice of a semantic synonym. In translation research papers, there is no necessity to indicate all differential features of a given pair. In the framework of the author's intention, the researcher attempts to select a basic feature which influences the full equivalence of an artistic unit. It may also approve if a culturally specific component is present in the chosen synonym.

The essence of *componential analysis* consists in splitting the meaning/sense of a word into semes, i.e. minimal meaningful components that are not expressed formally. Thus, this analysis can reveal all convergent and divergent components of meaning, define the most important component being actualized in the speech segment and, thus, influence the choice of a translation

strategy and the establishment of general and contextual adequacy [Зорівчак 1983:7, 39–40, 55 ff.], esp. while translating realia and neologisms [Зорівчак 1989:79, 105–106, 112–113 ff]. R. Zorivchak also proves the efficiency of componential analysis for studying the connotative level of grammar. The denotative meaning of a grammar unit is the very generalized, abstract meaning which overlaps a specific lexical meaning of a word or word combination. To the full extent, it is expressed in semes, as grammatical connotations are constructed not on the denotative meaning in general, but on separate semes, i.e. minimal components of grammatical meaning.

Distributional analysis is based on the division of lingual units concerning one another in speech and on the study of the surroundings of the analyzed unit. Distribution is the sum of all possible – lexical, grammatical and phonetic – positions of a unit concerning element of the same level, its combinability, and word combinability contribute a lot to translation quality assessment.

Transformational analysis was a method of representing a syntactic structure of a sentence which is based on constructing complex syntactic structures out of simple ones by means of a little set of transformation rules. In translation quality assessment, key categories are surface and deep structures that estimate actual and possible variants of rendering a deep structure and such closely connected phenomena as compression and decompression. That is important for exploring translation possibilities of syntactic categories which are not characteristic for a target language.

Semantico-syntactic analysis was generated by case grammar and helps reveal full and partial equivalents of a source language in a target language. The difference between transformational

analysis and semantico-syntactic analysis is that transformational analysis employs unchanged information, while semantico-syntactic analysis admits semantic variations and, first of all, widens the study of prepositional-nominal phrases. From this viewpoint, it is important for Ukrainian-English translation. Moreover, it also clarifies different usage of identical syntactic structures in two languages.

A separate group of procedures constitute *quantitative methods* the main task of which is to represent the collected data evidently and statistically prove the popularity or importance of a specific translation feature or method. Mainly, these are statistical calculations presented in tables. The exception was the appliance of Karl Pearson's chi-squared test for the checking of rendering the most characteristic peculiarities of I. Franko's prose in English translations [Козланюк 1972:18–21].

Multiple semantic analysis widened linguostylistic research, and the very stylistic devices and means became independent topics for study. As stylistic devices and means create images on two levels – semantic and formal, verbal images are divided into auto-semantic images (having meaning in the autonomous or primary nominal use, i.e. stylistic devices, tropes) and synsemantic ones (based on compositional, euphonic, rhythmical and intonational features of poetic speech, i.e. stylistic means, figures). These contemplations stimulated the study of separate stylistic devices and means in the context of the whole literary piece or of the author's creativity as translation problems: e.g., metaphoric system of Lesia Ukrayinka, metaphor in the sci-tech text, rendering similes in the literary translation, irony, epithet as well as issues of rhythmical structure and many others.

Roksolana Zorivchak

Beginning in the 1970s, translation theorists moved away from linguistic approaches and developed wider practices that viewed translation from social and political perspectives. These developments coincided with the “cultural turn” associated with the rise of interdisciplinary developments in the humanities and social sciences. The focus was on revealing the laws of language and thinking, the types of communicative strategies, where an important role is played by the category of evaluation with its essential national and cultural component. In this direction, significant was the contribution of **Roksolana Zorivchak**. She presented her Candidate thesis (“The author’s phraseology as a translation problem: Taras Shevchenko’s poetry in English-language translations”, 1976) and her Doctoral thesis (“Linguostylistic features of a literary text and translation: Ukrainian prose and its English-language translations”, 1987) at the Taras Shevchenko State University in Kyiv. Her life-long research interests can be grouped in terms of three large projects.

Verbal image and idioms. According to R. Zorivchak’s definition, a verbal image is a semantic construction that appeared due to using trope expressions which provide a different interpretation and transform the stable meanings of the used words with showing the things and phenomena under discussion from an extraordinary perspective [Зорівчак 1983:29]. Researching the idiomatic level of translation, R. Zorivchak introduces the concept of a sense structure in an idiom that consists of two content layers and an image as a link. The first content layer is a combination of lexemic meanings of a certain structural and grammatical arrangement. Some elementary units of sense (semes) split from the first

layer and form an image with a certain denotative sense. On the basis of the denotative sense, the connotative sense is formed and coincides with the referential and logical meaning of the whole idiom. This is the second content layer (the idiomatic meaning of a stable unit) [Зорівчак 1983:22–23]. This approach enables to use various linguistic methods for analysing verbal images from the viewpoint of translation studies. For identifying whether an original idiom is reproduced successfully or not in a translation, R. Zorivchak designed five criteria of comparability: its denotative and logical meaning, imagery, functional and stylistic connotation, expressive and emotional connotation as well as structural and grammatical construction [Зорівчак 1983:48]. If all the features of an idioms are reproduced, this is a congruent (being a very rare phenomenon); if some of its criteria are compromised, but the textual effect is reached, it is an equivalent.

Realia. Realia are mono- or polilexemic units whose lexical meaning includes traditionally established complex of ethnocultural information which is alien to the objective reality of the target language and which is evident only within the limits of a binary cultural opposition [Зорівчак 1989:58]. They possess a complex semantic structure, consisting of 1) denotative; 2) connotative; and 3) local, national, cultural semes. Sometimes, connotative semes prevail in the semantic structure of realia, and, thus, they become symbols, but not all symbols are realia. Hence, there are the following ways of rendering realia [Зорівчак 1989:93–141]:

1) transcription (the most exact rendering of the sounding of a source-language word by means of target-language graphemes);

2) hyperonymic renomination (a lexical transformation, generalization which is rooted in the existence of interlingual universals: rendering a source-language hyponym by means of a target-language hyperonym);

3) descriptive paraphrase (creating a descriptive equivalent);

4) combined renomination (it is most often a transcription combined with a descriptive paraphrase, more seldom with the hyperonym);

5) loan translation (calque; the component-by-component rendering the structural-semantic model of a source language);

6) transposition on the connotative level (applied when realia lose their denotative meaning completely and perform their functions only on the connotative level);

7) assimilation (rendering semantico-stylistic functions of source-language realia by target-language realia);

8) contextual explanation of realia (connected with the integrity of an artistic text);

9) situational correspondencies (an occasional correspondence which has nothing to do with realia beyond the very context).

The nation-shaping role of translation. The English-language Shevchenkiana (the entire body of translations and research on Taras Shevchenko) constitutes R. Zorivchak's enduring research interest in the domain of translation history and reception studies. She also penetrated British-Ukrainian, US-Ukrainian and Canadian-Ukrainian literary contacts, emphasizing the importance of literary writings by Ivan Franko and Lesia Ukrayinka. She created a 'gallery of portraits' by writing about Ukrainian translators of foreign nation literatures and about Anglophone translators of Ukrainian

literature. All these historical papers are considered a major contribution to the development of the theory, history and criticism of Ukrainian translation.

Owing to R. Zorivchak's initiative and under her scholarly supervision, the biobibliographical guides of Ukrainian translators Hryhoriy Kochur (1999; 2006) and Mykola Lukash (2003) as well as the bibliographical guide "Foreign Literature in Western-Ukrainian Periodicals (1914-1939)" (2003) were published. The leitmotif of R. Zorivchak's historical writings was how Ukrainian literary translation was contributing to shaping a new political nation of the Ukrainians and building the spiritually – and later politically – independent Ukrainian State.

Prospects of the turn of the 21st century

The search for innovative theoretical schemes did not completely overcome the linguostylistic apparatus, neither has it reconsidered the approach to the analytical issues of stylistics for translation aims. A lot of attempts incorporated methods and ideas of current linguistic trends, but they are not fully crystallized to be called a separate theory within current translation research. Not often, in-depth research covered issues of pure translation theory: onomastics in translation studied by A. Gudmanian, adaptation theory designed by V. Demetska, and psycholinguistic nature of translation scrutinized by S. Zasiakin. The Independence period, meanwhile, stimulated research in sci-tech, especially in terminology (T. Kyyak, V. Karaban). The Russian-Ukrainian war has overlapped with a growing interest in military translation (V. Balabin). Religious

translation has also regained recognition in the context of Ukraine's active religious life (O. Dzera, N. Puriayeva, T. Shmiher).

The strongest aspect of present Ukrainian translation studies is translation history in connection with a range of theoretical views of a translator's personality and idiolect (V. Savchyn, H. Kosiv, O. Mazur). Large-scale projects of compiling a history of Ukrainian literary translation have been accomplished by M. Moskalenko, M. Strikha, and L. Kolomiyets. This gave way to understanding literary translation as a nation-shaping factor in Ukrainian history (R. Zorivchak, O. Cherednychenko, M. Novykova, M. Ivanytska). From the applied perspective, O. Dzera applied Polysystem Theory to devise a typology of genres for poetic translation. Post-colonial translation theory is referred to rather regularly. History research also boosted the development of translation historiography (T. Shmiher, O. Kalnychenko).

The establishment of translation departments at Ukrainian universities has additionally stimulated translation didactics. A great number of various manuals for translation students sporadically accompany a theoretically-grounded case study (L. Chernovatyi). Theoretically, the weakest point of contemporary translation research has been translation criticism, though a number of profound monographs on the verge of literary history and interpretation theory (by A. Sodomora and I. Shama) offer practical aid to this field of studies. Too few substantial monographs discuss the issues of translation quality assessment in poetry and prose (L. Kolomiyets, T. Shmiher, V. Kykot).

Interpreting studies seemed absent in the Soviet Ukrainian context, but has got a spur to grow under new conditions when

Independent Ukraine required a staff of interpreters to satisfy its needs for international and diplomatic communication. The first attempts by O. Rebriy, N. Nesterenko, K. Lysenko started interpreting research in Ukraine. As much has not been done in this domain, logically, the serious achievements (like an independent academic school or tradition) cannot be expected so soon, but some practical publications are used actively at university departments for training future interpreters. Community interpreting is developing traditionally in two main directions: general legal translation (O. Shabliy) and medical translation/interpreting (R. Povorozniuk). Topics from audio-visual translation are also present in Ukrainian translation scholarship.

Casting a hypothetical look into the future, we can expect further research in text-type translation theory, translation history and translation didactics (esp. training English-Ukrainian translators). Translation theory will progress between the postulates of linguo-stylistics-oriented structuralism and a locally modified version of cognitivism ('lingual conceptology'), covering various issues of grammar and lexis and rarely penetrating discourse studies.

REFERENCES

Багмут 1957: Багмут Й. А. Питання теорії перекладу на Україні за радянський час // Дослідження з мовознавства в Українській РСР за сорок років / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР. Київ: Вид-во АН УРСР, 1957. С. 122–147.

Бевзенко 1991: Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови. Київ: Вища шк., 1991. 231 с.

Білецький 1965: Білецький О. До питання про періодизацію історії дожовтневої української літератури // Білецький О. Збір. творів: у 5 т. Київ: Наук. думка, 1965. Т. 2: Українська література ХІХ – початку ХХ століття. С. 50–71.

Богацький 1918: Богацький П. Гергарт Гауптман в українських перекладах // Книгарь. 1918. № 14 (жовтень). Колонки 821–832.

Богацький 1927: Богацький П. Нове про Т. Шевченка: (Інформативний огляд 1924–1927) // Літературно-науковий вістник. 1927. Т. 93. С. 63–77, 129–136.

В справі 1904: В справі укр. перекладу Сьвятого Письма [з листом І. Пулюя до Академії наук в Петербурзі та Головного управління у справах друку] / підп.: П. // Літературно-науковий вістник. 1904. Т. 27, ч. 2. С. 174–176.

Вишенський 1988: Вишенський І. Книжка // Українська література ХІV–ХVІ ст. Апокрифи. Агіографія. Паломн. твори. Історіограф. твори. Полем. твори. Переклад. повісті. Поет. твори / авт. вступ. ст. і ред. тому В. Л. Микитась; упоряд. і прим. В. П. Колосової та ін. Київ: Наук. думка, 1988. С. 306–368.

Гоголь 1952: Гоголь Н.В. Письмо к В.А. Жуковскому от 28 февраля 1850 г. // Гоголь Н.В. Полное собрание сочинений. Т. 14: Письма 1848–1852. Москва: АН СССР, 1952. С. 165–171.

Гольберг 1977: Гольберг М. Два Норвида // Мастерство перевода: Сб. 11. 1976. Москва: Сов. писатель, 1977. С. 122–150.

Грушевський 1898: Грушевський М. Українсько-руське літературне відродження в історичнім розвою українсько-руського народу // Літературно-науковий вістник. 1898. Т. 4, ч. 2. С. 75–81.

Дашкевич 1877: Дашкевичъ Н. Постепенное развитие науки истории литературы и современные ея задачи // Университетскія извѣстія / Университетъ Св. Владиміра. Кіевъ, 1877. № 10. Ч. 2, неоффиц.; отд. 1. С. 723–747.

Дей 1969: Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.). Київ: Наук. думка, 1969. 559 с.

Державін 1927: Державін В. Проблема віршованого перекладу // Плужанин. 1927. № 9/10. С. 44–51.

Дложевський 1929: Дложевський С. С. П. І. Ніщинський, як перекладач з античних мов // Вісник Одес. комісії краєзнавства при УАН. Одеса, 1929. Ч. 4/5. Секція соціально-історична. С. 30–31.

Євшан 1911: Євшан М. [Рецензія] // Літературно-науковий вістник. 1911. Т. 56. С. 183–184. Рец. на кн.: Schewtschenko T. Ausgewählte Gedichte / aus dem Ukrainischen von J. Virginia. Leipzig: Im Xenien Verlag, 1911. 108 s.

Єфремов 1902: [Єфремов С.] Ще про український переклад Сьв. Письма / підп.: С. Є. // Літературно-науковий вістник. 1902. Т. 18, ч. 3. С. 19–20.

Зеров 1990: Зеров М. К. Від Куліша до Винниченка. Нариси з новітнього українського письменства // Зеров М. К. Твори: у 2 т. Київ: Дніпро, 1990. Т. 2: Історико-літературні та літературознавчі праці / упоряд. Г. П. Кочура, Д. В. Павличка. С. 246–491.

Зеров 2002: Зеров М. К. Українське письменство / упоряд. М. Сулима, післям. М. Москаленка. Київ: Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2002. 1301 с.

Зеров ММ: Зеров М. К. Нотатки лекцій з курсу “Методологія та методика перекладу” / б. д. // Літературний музей Григорія Кочура. Архів.

Зорівчак 1976: Зорівчак Р. Іван Франко – теоретик перекладу // Жовтень. 1976. № 8. С. 127–130.

Зорівчак 1983: Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча одиниця (На матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). Львів: Вища шк. Вид-во при Львів. ун-ті, 1983. 176 с.

Зорівчак 1989: Зорівчак Р. П. Реалія і переклад: На матеріалі англомовних перекладів української прози. Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 215 с.

Іваненко 1982: Іваненко В. Розвиток методології українського радянського перекладознавства // „Хай слово мовлено інакше...”: Ст. з теорії, критики та історії худ. перекладу / упоряд. В. Коптілов. Київ: Дніпро, 1982. С. 176–200.

Ігнатієнко 1926: Ігнатієнко В. Українська преса (1816–1923 рр.): Іст.-бібліогр. етюд / Укр. наук. ін-т книгознавства. Б.м.: ДВУ, 1926. 80 с. (Наук.-попул. б-ка книгознавства / За ред. Ю.О. Меженка; вип. 6).

ІУЛК 1988: Історія української літературної критики / М. Д. Бернштейн, Н. Л. Калениченко, П. М. Федченко та ін. Київ: Наук. думка, 1988. 456 с.

Калинович 1932: Калинович М. Програма курсу „Методологія перекладу”: 1932/33 н.р.; Відділ перекладу. 2-й курс / Український інститут лінгвістичної освіти. 5 верес. 1932 р. 7 с. // Літературний музей Григорія Кочура. Архів.

Коваленко 1901: [Коваленко Г.] Український „Фауст” / підп.: Гр.К. // Літературно-науковий вістник. 1901. Т. 13, ч. 2. С. 75–81.

Козланюк 1972: Козланюк Т. П. Воссоздание лингвостилистических особенностей прозы И. Я. Франко в английских пере-

водах: автореф. дис. ... канд. філол. наук. 10.02.04 – германские языки / Львов. гос. ун-т им. И. Франко. Львов, 1972. 30 с.

Коломієць 2011: Коломієць Л. В. Перекладознавчі семінари. Методологічно-стильові орієнтири в українському поетичному перекладі від кінця ХІХ до початку ХХІ століття. Київ, 2011. 495 с.

Коптілов 1967: Коптілов В. В. Сила окриленого слова // Мовознавство. 1967. № 4. С. 45–53.

Коптілов 1969: Коптілов В. В. Художній переклад і структурна типологія // Мовознавство. 1969. № 5. С. 29–35.

Коптілов 1971: Коптілов В. В. Перекладознавство як окрема галузь філології // Мовознавство. 1971. № 2. С. 50–57.

Коптілов 1972: Коптілов В. Першотвір і переклад: Роздуми і спостереження. Київ: Дніпро, 1972. 215 с.

Королів-Старий 1921: Королів-Старий В. Переклади та літературні конвенції // Книжка (Станиславів). 1921. Чис. 4/6. С. 78–82.

Королів-Старий 1922: Королів-Старий В. Техніка перекладу // Книжка (Станиславів). 1922. Чис. 1/3. С. 6–13.

Кочур 2008: Кочур Г. Література та переклад: Дослідження. Рецензії. Літ. портрети. Інтерв'ю / упоряд. А. Кочур, М. Кочур; передм. І. Дзюби, Р. Зорівчак. Київ: Смолоскип, 2008. Т. 1. 612 с.

Криса 1985: Криса Б. С. Світоглядні аспекти художнього перекладу / АН УРСР. Ін-т суп. наук. Київ: Наук. думка, 1985. 127 с.

Крушельницький 1900: [Крушельницький А.] Грузинські поети по українськи / підп.: А. К. // Літературно-науковий вістник. 1900. Т. 12, ч. 2. С. 183. (Its authorship was identified in O. Dei's pseudonym dictionary [Дей 1969].)

Кулик 1928: Кулик І. Ю. Сучасна поезія Північної Америки // Кулик І. Ю. Антологія американської поезії 1855–1925. Харків: ДВУ, 1928. С. 9–38.

Лизанівський І. [Рецензія] // Літературно-науковий вістник. 1913. Т. 62. С. 187–190. Рец. на кн.: Szewczenko T. Wiersze wybrane / przeł. z ukr. S. Twerdochlib. Lwów: Polskie Towarzystwo Nakładowe, 1913. 77, [1] s.

Літвіняк 2017: Літвіняк О. В. Дослідження Юрія Олексійовича Жлуктенка з теорії перекладу // Наук. вісник. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація / Херсон. держ. ун-т. 2017. Вип. 3. С. 50–54.

Лубківський 1977: Лубківський Р. „Слово пламенем зажглось...”: („Завет” Т. Г. Шевченко в русских переводах) // Мастерство перевода: Сб. 11. 1976. Москва: Сов. писатель, 1977. С. 231–269.

Луців 1930: Луців Л. Август Харамбашіч – хорватський перекладач Шевченка // Літературно-науковий вістник. 1930. Т. 101. С. 234–236.

Майфет 1928: Майфет Г. Т. Шевченко в французькій інтерпретації // Життя й революція. 1928. № 3. С. 169–173.

Майфет 1930: Майфет Г. Рец. на кн.: Джованні Боккаччо. Декамерон. Пер. Л. Пахаревського та П. Майорського, ред. С. Родзевича та П. Мохора, вступ. ст. В. Державіна. Х.: ДВУ, 1929. Ч. 1, ст. XXXI+408; ч. 2, ст. 354 // Червоний шлях. 1930. № 2. С. 252–258.

Маланюк Е. Шевченко й Росія: (До проблеми перекладу) // Літературно-науковий вістник. 1927. Т. 94. С. 239–249.

Новикова 1971: Новикова М. Урок двох майстрів // Всесвіт. 1971. № 7. С. 90–95.

Новикова 1980: Новикова М. А. Проблемы индивидуального стиля в теории художественного перевода: (Стилистика переводчика): автореф. дис. ... д-ра филол. наук. 10.02.19 – общее языкознание / Ленинград. гос. ун-т им. А. А. Жданова. Ленинград, 1980. 27 с.

Новикова 1986: Новикова М. А. Прекрасен наш союз. Литература – переводчик – жизнь: Лит.-крит. очерки. Киев: Рад. письменник, 1986. 224 с.

Огієнко 1922: Огієнко І. Методи перекладу богослужбових книг на українську мову // Свята Служба Божа св. отця нашого Іоана Золотоустого мовою українською / на укр. мову з грец. пер. І. Огієнко. Б. м., 1922. Ч. 2: Пояснення до тексту. С. 3–25.

Петлюра 1918: Петлюра С. Про перекладну соціалістичну літературу (З приводу виданнів “Знаття – то сила”) // Книгарь. 1918. № 15 (листопад). Колонки 885–888.

Потебня 1993: Потебня А. А. Язык и народность // Потебня А. А. Мысль и язык. Киев: СИНТО, 1993. С. 158–185.

Радчук 1979: Радчук В. Д. Концепция функционально-эстетического равнодействия // Теорія і практика перекладу. Київ, 1979. Вип. 1. С. 42-60.

Рильський 1986–1987: Рильський М. Зібр. творів: у 20 т. Київ: Наук. думка, 1986–1987. Т. 15–16.

Річинський 1931: Річинський А. Свята Софія Київська // Літературно-науковий вістник. 1930. Т. 101. С. 365–378; Т. 102. С. 464–475, 532–539; Т. 104. С. 1020–1026, 1067–1078; 1931. Т. 105. С. 41–54, 136–148, 255–270.

Сковорода 1983: Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / вступ. ст., упоряд. і приміт. І.В. Іваньо. Київ: Наук. думка, 1983. С. 460–463.

Темницький 1901: [Темницький В.] Переклади українських творів / підп.: В. Т. // Літературно-науковий вістник. 1901. Т. 13, ч. 2. С. 58.

Українська перекладознавча думка 2011: Українська перекладознавча думка 1920-х – початку 1930-х років: Хрестоматія / за ред. Л. М. Черноватого та В. І. Карабана. Вінниця: Нова кн., 2011. 502 с. (Dictum Factum).

УП ХХ сторіччя 2013: Українське перекладознавство ХХ сторіччя: бібліографія / ЛНУ ім. І. Франка, НТШ; уклад Т. Шмігер; автори передм.: Р. Зорівчак, Т. Шмігер. Львів, 2013. 626 с.

УП. ПХП 2013: Українське перекладознавство. Проблеми художнього перекладу / уклад. Ю. Ю. Полякова. Харків, 2013.

Финкель 1928: Финкель А. М. Украинские писатели в русских переводах // Красное слово. 1928. № 1/2. С. 116–135.

Финкель 1939: Финкель А. М. О некоторых вопросах теории перевода // Науч. зап. / Харьк. гос. пед. ин-т иностран. языков. Харьков, 1939. Т. 1. С. 59–82.

Фінкель 1929: Фінкель О. Теорія й практика перекладу. Харків: ДВУ, 1929. 168 с.

Фінкель 1952а: Фінкель О. М. Про підручник російської мови для шкіл з українською мовою навчання // Українська мова в школі. 1952. № 4. С. 39–48.

Фінкель 1952б: Фінкель О. М. Переклад у середній школі // Українська мова в школі. 1952. № 5. С. 44–54.

Фінкель 1967: Фінкель О. М. Про критерії точності віршованого перекладу // Питання літературознавства та мовознавства. Тези доп. та повідом. республікан. наук. конф. (травень 1967 р.). Харків: Вид-во ХДУ, 1967. С. 230–232.

Франко 1904: Франко І. Шевченко в німецькій одязі // Літературно-науковий вістник. 1904. Т. 27, ч. 2. С. 118–120. – Рец. на кн.: Schewtschenko T. Ausgewählte Gedichte / aus dem Ruthenischen mit Beibehaltung des Vermasses und d. Reimes übersetzt und mit den nötigen Erklärungen versehen von S. Szpoynarowski. Czernowitz: Pardini, 1904. Н. 1. 36 S.

Франко 1906: Франко І. [Рецензія] // Літературно-науковий вістник. 1906. Т. 35. С. 505–508. Рец. на кн.: Schewtschenko T. Ausgewählte Gedichte / aus dem Ruthenischen mit Beibehaltung des Vermasses und d. Reimes übersetzt und mit den nötigen Erklärungen versehen von S. Szpoynarowski. Czernowitz: Pardini, 1906. Н. 2. S. 37–84.

Франко 1908: Франко І. Сучасні досліді над святим письмом // Літературно-науковий вістник. 1908. Т. 41. С. 326–336, 516–532; Т. 42. С. 119–128.

Франко 1982–1986: Франко І. Зібрання творів: у 50 т. / АН УРСР. Ін-т філософії, Ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка. Київ: Наук. думка, 1982–1986. Т. 35–45.

Шаповал 1909: [Шаповал М. Ю.] Українське письменство року 1908 / Підп.: М. Сріблянський // Українська хата. 1909. Кн. 1. С. 18–24.

Шмігер 2009: Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя / передм. Р. Зорівчак. Київ: Смолоскип, 2009. 342 с.

Шмігер 2018: Шмігер Т. Перекладознавчий аналіз – теоретичні та прикладні аспекти: давня українська література сучасними українською та англійською мовами / передм. Р. Зорівчак. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 508 с.

Ясінський 2000: Літературно-науковий вістник. Показчик змісту: Том 1–109 (1898–1932) / уклад Б. Ясінський. Київ; Нью-Йорк: Смолоскип, 2000. 544 с.

Munday 2008: Munday J. *Introducing translation studies: theories and applications*. 2nd ed. London; New York: Routledge, 2008. xv, 236 p.

Poluzhyn 2004: Poluzhyn M.M. *Lecture notes on historiography of linguistics*. Вінниця: Фоліант, 2004. 271 p.

Sampson 1980: Sampson G. *Schools of linguistics*. Stanford, California: Stanford Univ. Press, 1980. 260 p.

Steiner 1992: Steiner G. *After Babel. Aspects of language and translation*. 2nd ed. Oxford; New York: Oxford Univ. Press, 1992. 538 p.

Tezaurus 1993/1998: *Tezaurus terminologii translatorycznej*. Warszawa: PWN, 1998. 505 s.

Translation Terminology 1999: *Translation terminology* / ed. by J. Delisle, H. Lee-Jahnke, M.C. Cormier. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 1999. 433 p.

PART 2

TOPICS, ASSIGNMENTS, READINGS

GENERAL LIST OF READINGS

Obligatory reading

(referred to in the Assignments)

1. Баглай Й. О. Сковорода – теоретик перекладу // Українське літературознавство. Львів, 1973. Вип. 19. С. 87–92.
2. Багмут Й. А. Питання теорії перекладу на Україні за радянський час // Дослідження з мовознавства в Українській РСР за сорок років: [Зб. статей] / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід та ін. Київ: Вид-во АН УРСР, 1957. С. 122–147.
3. Балабін В. В. Теоретичні засади військового перекладу в Україні. Київ: Логос, 2018. 491 с.
4. Грабовський П. А. Вибрані твори: у 2 т. Т. 2 / упоряд. і прим. В. Ф. Святюця. Київ: Дніпро, 1985. 343 с.
5. Григорій Кочур: біобібліогр. покажч.: у 2 ч. / уклад. : Г. Домбровська, З. Домбровська. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 756 с.: іл., портр. (Укр. біобібліографія. Нова серія; Чис. 21).
6. Зеров М. К. Українське письменство / упоряд. М. Сулима, післям. М. Москаленка. Київ: Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2002. 1301 с.
7. Зінченко А. Єлизавета Старинкевич – життя та погляди перекладача й літературознавця // Дзвін. 2018. № 9. С. 203–208.
8. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія: (На матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). Львів: Вища шк. Вид-во при Львів. ун-ті, 1983. 176 с.

9. Іваницька М. Особистість перекладача в українсько-німецьких літературних взаєминах. Чернівці: Книги – XXI, 2015. 607 с.
10. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник. Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2008. 543 с.
11. Клименко Ж. В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. 338 с.
12. Коломієць Л. В. Перекладознавчі семінари: актуальні теоретичні концепції та моделі аналізу поетичного перекладу: навч. посіб. Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2011. 527 с.
13. Коломієць Л. В. Український художній переклад та перекладачі 1920-30-х років: матеріали до курсу «Історія перекладу»: навч. посіб. Київ: Нова кн., 2015. 358 с.
14. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. Київ: Вища шк. Вид-во при Київ. ун-ті, 1982. 165 с.
15. Кочур Г. Література та переклад: Дослідження. Рецензії. Літ. портрети. Інтерв'ю / упоряд. А. Кочур, М. Кочур; передм. І. Дзюби, Р. Зорівчак. Київ: Смолоскип, 2008. Т. 1. 612 с.
16. Кудрявцева Н. С. Лінгвістична відносність філософських термінів та їх перекладних еквівалентів: дис. ... д-ра філол. наук. 10.02.15 – загальне мовознавство, 10.02.16 – перекладознавство / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології. Київ, 2018. 468 с.
17. Кузенко Г. М. Екскурс в еволюцію перекладацьких принципів // Наук. вісник. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація / Херсон. держ. ун-т. 2017. Вип. 1. С. 19–24.

18. Майфет Г. Вибрані розвідки з перекладознавства / НТШ, Коміс. всесвіт. л-ри ім. М. Лукаша ; [упорядкув., вступ. ст. і прим. Т. В. Шмігера]. Львів, 2017. 97 с.
19. Матхаузерова С. Древнерусские теории искусства слова. Praha: Univerzita Karlova, 1976. 145 s. (Acta Universitatis Carolinae. Philologica: Monographia; 63).
20. Москаленко М. Актуальність Кундзіча // Всесвіт. 2004. № 5/6. С. 173–180.
21. Національна пам'ять у філології: спадщина професора Юрія Олексійовича Жлуктенка: матеріали Всеукр. наук. конф. (Львів, 2–3 жовт. 2015 р.). Львів, 2017. 293 с.
22. Одрехівська І. М. Перекладознавча школа професора В. Коптілова: її генеза і контекст // Наук. вісник. Серія: Філологія / Міжнар. гуманітар. ун-т. Одеса, 2014. Вип. 9. С. 163–166.
23. Петровський-Штерн Й. «Належати до тих, кого вбивають...»: внутрішній вибір Леоніда Первомайського // *Judaica Ukrainica: Annual Journal of Jewish Studies*. 2012. Vol. 1. P. 317–405.
24. Поворознюк Р. В. Медичний переклад: теорія та практика: у 2 т. Київ: Видавець Заславський О.Ю., 2019.
25. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 496 с.
26. Роксолана Зорівчак (2011–2017): біобібліогр. покажч. / уклад.: Г. Домбровська, М. Мазепа, В. Хасхачик. Львів, 2018. 347 с.
27. Роксолана Зорівчак: біобібліогр. покажч. / уклад.: Г. Домбровська, З. Домбровська, У. Романюк. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. 358 с.

28. Роксолана Зорівчак: біобібліогр. покажч. 2004–2011 / уклад.: Г. Домбровська, О. Пилипчук, У. Романюк. Львів, 2011. 368 с.
29. Савчин В. Микола Лукаш – подвижник українського художнього перекладу. Львів: Літопис, 2014. 373 с.
30. Темчин С. Киевские переводчики с древнееврейского языка на руську мову (вторая половина XV в.) как интерпретаторы Маймонида: Классификация светских (политических) наук // Slavica Slovaca. 2020. Vol. 55, no. 1. P. 31–36.
31. Тетеріна О. Б. Переклад як наукова проблема в українській літературно-критичній думці XIX – початку XX ст. (компаративний дискурс): дис. ... канд. філол. наук. 10.01.05 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2004. 206 с.
32. Тетеріна О. Б. «Гомер новосвіту» у поступі української літератури (шекспірознавчі погляди П. Куліша) // Літературознавчі студії. 2015. Вип. 1(2). С. 239–256.
33. Українська перекладознавча думка 1920-х – початку 1930-х років: Хрестоматія / за ред. Л. М. Черноватого та В. І. Карбана. Вінниця: Нова кн., 2011. 502 с. (Dictum Factum).
34. Українське перекладознавство XX сторіччя: бібліографія / ЛНУ імені Івана Франка, НТШ; уклад Т. Шмігер; [автори передм.: Р. Зорівчак, Т. Шмігер]. Львів, 2013. 626 с.
35. Франко І. Збір. творів: у 50 т. / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Київ: Наук. думка, 1980. Т. 26: Літ.-критич. праці (1876-1885). 462 с.
36. Франко І. Збір. творів: у 50 т. / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Київ: Наук. думка, 1982. Т. 35: Літ.-критич. праці (1903-1905). 511 с.

37. Франко І. Зібр. творів: у 50 т. / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Київ: Наук. думка, 1983. Т. 39: Літ.-критич. праці (1911-1914). 703 с.
38. Хоптяр А. О. Теоретичні засади перекладацької діяльності Б. Грінченка // Наукові праці. Філол. науки / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. 2014. Вип. 36. С. 290–294.
39. Чередниченко О. Перекладознавство у Шевченковому університеті (до 50-річчя відділу перекладачів) // Мовні і концептуальні картини світу. Київ, 2013. Вип. 2. С. 12–24.
40. Шмігер Т. Джерела перекладознавчої концепції Пантелеймона Куліша // Слово і час. 2019. № 9. С. 3–10.
41. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя / передм. Р. Зорівчак. Київ: Смолоскип, 2009. 342 с.
42. Шмігер Т. Перекладознавчий аналіз – теоретичні та прикладні аспекти: давня українська література сучасними українською та англійською мовами / передм. Р. Зорівчак. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 508 с.
43. A history of modern translation knowledge: sources, concepts, effects / ed. by L. D'hulst and Y. Gambier. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2018. ix, 475 p.
44. Charting the future of translation history / ed. by G. L. Bastin, P. F. Bandia. Ottawa: Univ. of Ottawa Press, 2006. vii, 344 p.
45. Crystal D. Current trends in translation theory // Bible translator. 1976. Vol. 27, issue 3. P. 322–329.
46. Divided languages? Diglossia, translation and the rise of modernity in Japan, China, and the Slavic world / ed. by J. Árokay, J. Gvozdanović, D. Miyajima. Heidelberg et al.: Springer, 2014. xiii, 259 p.

47. Firdaus S. Evolution of translation theories & practice // The dialogue (Pakistan). 2012. Vol. 7, issue 3. P. 66–83.
48. Gaudet E. Quine on meaning: the indeterminacy of translation. London; New York: Continuum, 2006. 145 p.
49. Going East: discovering new and alternative traditions in translation studies / ed. by L. Schippel and C. Zwischenberger. Berlin: Frank & Timme, Verlag für wissenschaftliche Literatur, [2017]. 535 p.
50. Handbook of translation studies: in 4 vols. / ed. by Y. Gambier, L. van Doorslaer. Amsterdam: John Benjamins, 2010–2013.
51. Jewish translation history: A bibliography of bibliographies and studies / comp. by R. Singerman with an introductory essay by G. Toury. Amsterdam: John Benjamins, 2002. xxxvi, 420 p.
52. Kalnychenko O., Kamovnikova N. Oleksandr Finkel' on the problem of self-translation // inTRAlinea: online translation journal. (University of Bologna, Italy.) Vol. 21.
URL: <http://www.intraline.org/archive/article/2349>
53. Kalnychenko O., Kamovnikova N. Teaching translation: academic courses in «Translation theory and practice» of the early 1930s // Вісник. Сер. Інозем. філологія. Методика викладання інозем. мов / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2020. Вип. 91. С. 147–155.
54. McElduff S. Roman theories of translation: surpassing the source. London; New York: Routledge, 2013. viii, 266 p.
55. Molina L., Albir A. Translation techniques revisited: a dynamic and functionalist approach // Meta. 2002. Vol. 47, no. 4. P. 363–648.

56. Oana-Alis Z. "De interpretatione recta...": early modern theories of translation // *American, British and Canadian Studies*. 2014. Vol. 23, issue 1. P. 5–24.
57. Paloposki Ou. Translation history: audiences, collaboration and interdisciplinarity. // *MonTI. Monografías de traducción e interpretación*. 2013. No 5. P. 213–239.
58. Phillimore J. S. Some remarks on translation and translators. Oxford, 1919. 22 p. (The English Association; 42).
59. Pym A. Humanizing Translation History // *Hermes: journal of language and communication studies*. 2009. No. 42. P. 23–48.
60. Pym A. *Method in translation history*. London: Routledge, 2016. xiv, 220 p.
61. *Rereading Schleiermacher: translation, cognition and culture* / ed. by T. Seruya and J. M. Justo. Heidelberg et al.: Springer, 2016. xxiii, 315 p.
62. Snell-Hornby M. *The turns of translation studies: new paradigms or shifting viewpoints?* Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2006. xi, 205 p.
63. Tak-hung Leo Chan. *Twentieth-century Chinese translation theory: modes, issues and debates*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2004. 275 p.
64. *The age of translation: early 20th-century concepts and debates* / ed. by M. L. Moniz and A. Lopes. Frankfurt am Main; New York: Peter Lang, [2017]. 253 p.
65. *The Routledge handbook of translation studies* / ed. by C. Millán, F. Bartrina. London; New York: Routledge, 2013. 571 p.
66. *The translation studies reader* / ed. by L. Venuti. London; New York: Routledge, 2000. ix, 524 p.

67. Translation – theory and practice: a historical reader / ed. by D. Weissbort, A. Eysteinsson. Oxford: OUP, 2006. xiv, 649 p.
68. Translation and opposition / ed. D. Asimakoulas, M. Rogers. Bristol; Buffalo; Toronto: Multilingual Matters, 2011. xii, 324 p.
69. Translation studies in China: the state of the art / ed. by Ziman Han and Defeng Li. Heidelberg et al.: Springer, 2016. xii, 289 p.
70. Translation theories in the Slavic countries / ed. by A. Ceccherelli, L. Costantino, C. Diddi. Salerno, 2015. 231 p.
71. Western translation theory: from Herodotus to Nietzsche / [ed. by] D. Robinson. 2nd ed. London; New York: Routledge, 2002. xxi, 337 p.
72. Wyler L. A Promising research ground: translation historiography in Brazil // *Meta*. 2005. Vol. 50, no. 3. P. 851–857.

Further reading

73. Бриська О. Я. Микола Зеров як критик та теоретик перекладу: дис. ... канд. філол. наук. 10.02.16 – перекладознавство / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Львів, 2017. 284 с.
74. Прунч Э. Пути развития западного переводоведения. От языковой асимметрии к политической. / пер. с нем. Москва: Р. Валент, 2015. 511 с.
75. Тетеріна О. Українська перекладознавча думка другої половини ХІХ – початку ХХ століття у проекції сучасної компаративістики // *Слово і час*. 2018. № 3. С. 45–58.
76. Трофимук М. С. Латиномовна література України ХV-ХІХ ст.: жанри, мотиви, ідеї. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 380 с.

77. Шмігер Т. Перекладацька проблематика часів нацистської окупації України: за матеріалами щоденника «Львівські вісті» // *General and specialist translation/interpreting: theory, methods, practice* / ed. by S. Sydorenko. Kyiv: Agrar Media Group, 2021. P. 43–53.
78. *A world atlas of translation* / ed. by Y. Gambier, U. Stecconi. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2019. vii, 493 p.
79. Adams A. *Proteus – his lies, his truths. Discussion on literary translation*. New York: DH Northon, 2011. 172 p.
80. Cohen J. M. *English translators and translations*. London: Book League, 2002. 310 p.
81. *Gramsci, language, and translation* / ed. by P. Ives, R. Lacorte. Lanham et al.: Lexington Books, 2010. xi, 326 p.
82. Kelly M. G. *The true interpreter: a history of translation theory and practice in the West*. Oxford: Blackwell, 1979. 203 p.
83. Pym A. *Translation solutions for many languages: histories of a flawed dream*. London et al.: Bloomsbury, 2016. xviii, 281 p.
84. Rizzi A., Lang B., Pym A. *What is translation history? A trust-based approach*. Cham: Palgrave, 2019. ix, 140 p.
85. Robinson D. *The translator's turn*. London; Baltimore: The Johns Hopkins Univ. Press, 1991. 318 p.
86. Steiner G. *After Babel. Aspects of language and translation*. 2nd ed. Oxford; New York: Oxford Univ. Press, 1992. 538 p.
87. *Translation and translation studies in the Japanese context* / ed. by N. Sato-Rossberg, J. Wakabayashi. London; New York: Continuum, 2012. viii, 231 p.
88. *Translators through history* / ed. by J. Delisle, J. Woodsworth. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 1995. 323 p.

TOPICS AND ASSIGNMENTS

Topic 1:

METHODOLOGY OF RESEARCHING TRANSLATION STUDIES

1. Place of history studies in the taxonomy of translation studies.
2. Main terms of the history of translation studies.
3. Object of the history of translation studies
4. Periods and periodization.
5. Nationality in translation studies.

Reading:

1. Шміреп Т. Історія українського перекладознавства ХХ століття. С. 15–36.
2. Handbook of translation studies. Vol. 1. P. 397–405.
3. Pym A. Method in translation history. P. 1–19.
4. The Routledge handbook of translation studies. P. 131–143.

Questions for discussion:

1. Define the terms 'history', 'historiography' and 'historiosophy'.
2. What are the main issues a TS historian analyze or discuss?
3. What are the dangers of 'narratives' in history-writing? Is ideology acceptable in history-writing?
4. G. Radnitzky construed the succession line 'predecessors–precursors–masters–disciples'. Can we apply it to the history of TS?

Texts for analysis

1. McElduff S. Roman theories of translation. P. 189–196.
2. Handbook of translation studies. Vol. 1. P. 94–104.
3. Pym A. Humanizing translation history.

Topic 2:**BIBLIOGRAPHIES OF TRANSLATION STUDIES**

1. Institutionalization of TS and the value of bibliographies.
2. Advantages and disadvantages of bibliometrics.
3. Bibliographical databases.
4. Correlation between bibliographical data and general historical events for a better insight in the history of translation studies.

Reading:

1. Українське перекладознавство ХХ сторіччя. С. 19–45.
2. Handbook of translation studies. Vol. 2. P. 13–16.
3. Handbook of translation studies. Vol. 4. P. 20–24.

Questions for discussion:

1. What are the functions of TS bibliographies in today's information world?
2. How can bibliographies help study the 'climate of ideas'?
3. Can bibliographies boost common readers' historical awareness?
4. Present a TS bibliography of your own choice. Assess its values and shortcomings.
5. Make a search in any TS bibliographical databases and characterize the results you get.

Texts for analysis

1. Григорій Кочур: біобібліогр. покажч.: у 2 ч.
2. Роксолана Зорівчак: біобібліогр. покажч. (3 ч.).
3. Charting the future of translation history. P. 59–79.

Topic 3:**HISTORIES OF TRANSLATION AND TRANSLATION STUDIES**

1. Typology of histories.
2. Oxford projects.
3. History and mythology.
4. Ukrainian projects.
5. Anthologies of translation studies.

Reading:

1. Firdaus S. Evolution of translation theories & practice.
2. Handbook of translation studies. Vol. 4. P. 1–6, 77–83.
3. Jewish translation history: A bibliography of bibliographies and studies. P. ix–xxxvi.

Questions for discussion:

1. Define some main principles of compiling TS anthologies.
2. What factors were successful in the institutionalization of TS?
3. What are the selective criteria for shaping a canon of TS?
4. Choose a paper in “Translation theories in the Slavic countries” (2015) and comment on the main factors influencing the formation and progress of TS in that country.

Texts for analysis

1. Paloposki Ou. Translation history: audiences, collaboration and interdisciplinarity.
2. Translation – theory and practice: a historical reader.
3. The translation studies reader.
4. Translation theories in the Slavic countries.

Topic 4:**UKRAINE'S PREACADEMIC TRANSLATION STUDIES**

1. Immemorial times and the time of Rus (aka Kyivan Rus).
2. Late Middle Ages and Renaissance.
3. Seventeenth-century contributions.
4. Hryhoriy Skovoroda and his time.

Reading:

1. Баглай Й. О. Сковорода – теоретик перекладу.
2. Шмігер Т. Перекладознавчий аналіз... С. 31–57.
3. Матхаузерова С. Древнерусские теории искусства слова. С. 29–44.
4. Handbook of translation studies. Vol. 4. P. 20–24.

Questions for discussion:

1. What were the basic notions named in the earliest period?
2. What is the difference between the meaning of those terms then and now?
3. What events influenced the development of TS ideas most? Compare the situations in the 11th and 17th centuries.
4. Who developed the typology of translation genres? What were its components?
5. When did translators' focus move from a text to a language? When did a native language become a value for translators?
6. Do you see any difference in the development of TS in Ukraine and in the West?

Texts for analysis

1. Кузенко Г. М. Екскурс в еволюцію перекладацьких принципів.
2. Темчин С. Киевские переводчики с древнееврейского языка на руську мову (вторая половина XV в.) как интерпретаторы Маймонида.
3. Oana-Alis Z. “De interpretatione recta...”: early modern theories of translation.

Topic 5:**POSITIVISM AND TRANSLATION STUDIES (19th CENTURY)**

1. Mykola Hohol and his views of a translation as a transparent glass.
2. Praxis of contrasting texts.
3. Translation praxis as a mirror for theoretical considerations.
4. Oleksandr Potebnia and linguistic views of untranslatability.

Reading:

1. Шмігер Т. Перекладознавчий аналіз... С. 57–62.
2. Хоптяр А. О. Теоретичні засади перекладацької діяльності Б. Грінченка.
3. Тетеріна О. Б. «Гомер новосвіту» у поступі української літератури (шекспірознавчі погляди П. Куліша).

Questions for discussion:

1. How can a reader interpret a text? What theoretical considerations were popular in the 19th century?
2. What were the first criteria for contrasting originals and translations?
3. Explain how translations helped develop the Ukrainian lingual poetics.
4. What 19th-century linguistic explanations of untranslatability are still valid today?

Texts for analysis

1. Rereading Schleiermacher: translation, cognition and culture. P. 15–25.
2. Snell-Hornby M. The turns of translation studies. P. 6–19.
3. Шмігер Т. Джерела перекладознавчої концепції Пантелеймона Куліша.

Topic 6:**IVAN FRANKO AS A FORERUNNER TRANSLATION STUDIES**

1. Literary and translation criticism.
2. Ivan Franko's system of translation terms.
3. Historical and social provisions.
4. Analytical apparatus.

Reading:

1. Франко І. Зібр. творів: У 50 т. Т. 26. С. 384–390.
2. Франко І. Зібр. творів: У 50 т. Т. 35. С. 189–196.
3. Франко І. Зібр. творів: У 50 т. Т. 39. С. 7–20.
4. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. С. 39–51.

Questions for discussion:

1. What late 19th-century literary criteria influenced the development of translation concepts?
2. What is modernization? What was the role of translations in the modernization of Ukrainian society at the turn of the 20th century?
3. Explain if the commercialization of book printing influenced the progress of translation theory.
4. What is your attitude to societal heteroglossia? Does it influence the quality of translations?
5. What are the main criteria for translation quality analysis which were discussed by Ivan Franko?

Texts for analysis

1. Divided languages?.. P. 181–205.
2. Translation studies in China... P. 55–75.
3. Western translation theory... P. 225–240, 261–263.

Topic 7:**TRANSLATION CRITICISM IN THE EARLY 20th CENTURY**

1. Pavlo Hrabovskyi's judgements on translating Taras Shevchenko's poetry into Russian.
2. Contribution of the literary and academic journal "*Literaturno-naukovyi vistnyk*".
3. Aesthetical values of critics from the journal "*Ukrayinska khata*".
4. Pedagogical reverberations of the journal "*Svitlo*" in translation research.
5. The newspaper "*Rada*" and its translation criticism.

Reading:

1. Грабовський П. А. Вибрані твори. Т. 2. С. 117–139.
2. Тетеріна О. Б. Переклад як наукова проблема... С. 149–170.
3. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. С. 52–62.

Questions for discussion:

1. What were the main criteria for contrasting originals and translations?
2. What role was assigned to translated literature for children?
3. In what way did translation critics discussed national identity?
4. What is the significance of translated world literature for a national original literature?

Texts for analysis

1. Tak-hung Leo Chan. Twentieth-century Chinese translation theory... P. 3–13.
2. Phillimore J. S. Some remarks on translation and translators.
3. Excerpts (in the final chapter): О. Лотоцький, Л. Старицька-Черняхівська, Микола Євшан, В. Прокопович, І. Лизанівський.

Topic 8:**BETWEEN THE UKRAINIAN NATIONAL REPUBLIC
AND THE EXECUTED RENAISSANCE**

1. Symon Petliura's vision of Ukraine's request for translations.
2. Translation criticism in the journal *"Knyhar"*.
3. Mykola Zerov's views of translation history and technique.
4. Close reading in Hryhoriy Maifet's translation evaluation.
5. Linguistic foundations of Volodymyr Derzhavyn's translation theory.

Reading:

1. Зеров М. К. Українське письменство. С. 515–521, 609–624, 1000–1032.
2. Майфет Г. Вибрані розвідки з перекладознавства. С. 27–61.
3. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. С. 65–94, 96–105.

Questions for discussion:

1. Why is the systematic publishing of translations so important for state-building?
2. How deep did translation quality assessment become after WW1?
3. Explain the progress of Ukrainian linguopoetics during the 19th century.
4. How is close reading technique beneficial for translation quality assessment?
5. What were the main provisions of linguistic approach to translation theory in the 1920s?

Texts for analysis

1. Excerpts (in the final chapter): С. Петлюра.
2. Tak-hung Leo Chan. Twentieth-century Chinese translation theory... P. 15–28.
3. Going East... P. 247–268.
4. Українська перекладознавча думка 1920-х – початку 1930-х років. С. 133–143, 479–480, 483–486.

Topic 9:**POLITICAL UKRAINIANS' CONTRIBUTION
TO UKRAINIAN TRANSLATION STUDIES**

1. Jewish voices in Ukrainian translation studies (Maksym Hekhter, Ilko Borshchak, Leonid Pervomaiskyi).
2. Ivan Kyluk and his views of rendering readers' milieu.
3. Oleksandr Finkel and the first Ukrainian monograph in translation studies (1929).
4. German voice in Ukrainian translation studies (Oswald Burghardt)
5. Russian traces in Ukrainian translation studies.

Reading:

1. Коломієць Л. В. Український художній переклад та перекладачі 1920-30-х років. С. 148–155, 209–212.
2. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. С. 105–116.
3. Going East... P. 309–338.

Questions for discussion:

1. What was the main reason for various ethnics to support the building of the Ukrainian state when the Ukrainian nation was still stateless?
2. How did they speak about raising a new society?
3. What is the value of Oleksandr Finkel's 1929 monograph for institutionalizing Ukrainian translation studies?
4. How is Oleksandr Finkel's theoretical system of translation different from today's one?

Texts for analysis

1. Going East... P. 247–268.
2. Kalnychenko O., Kamovnikova N. Oleksandr Finkel' on the problem of self-translation.
3. Петровський-Штерн Й. "Належати до тих, кого вбивають...": внутрішній вибір Леоніда Первомайського.

Topic 10:**THE UKRAINIAN GENOCIDE
AND ITS IMPACTS ON TRANSLATION RESEARCH IN UKRAINE**

1. Ukrainian émigrés and their vision of translations in the early 1920s.
2. Aftermath of purges in Ukrainian academic milieus. Fates of Mykola Zerov and Andriy Nikovskyi as well as of their legacy.
3. Ukraine's translation studies in the 1930s: topics and people.
4. Significance of researches from Western Ukrainian territories.

Reading:

1. Коломієць Л. В. Український художній переклад та перекладачі 1920-30-х років. С. 124–135, 243–254.
2. Українське перекладознавство ХХ сторіччя. С. 62–95.
3. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. С. 116–126.

Questions for discussion:

1. How was the intellectual emigration of the early 1920s thought over in the then translation studies?
2. What misbalance exists between papers of the 1920s and those of the 1930s?
3. What influenced most the decline of translation studies in the Soviet Ukraine and how?
4. How did West Ukrainian researchers contribute to the further progress of Ukrainian translation studies?

Texts for analysis

1. The age of translation: early 20th-century concepts and debates. P. 89–132.
2. Translation and opposition. P. 295–304.
3. Excerpts (in the final chapter): В. Королів-Старий, Е. Маланюк, Л. Луців.

Topic 11:**UKRAINIAN TRANSLATION STUDIES
DURING THE SECOND WORLD WAR AND AFTERWARDS**

1. Living and working under war conditions.
2. Postwar time in the UkrSSR: any hope or no hope in a Soviet state?
3. History and criticism of translations from 'socialist' languages.
4. Scarcity of theoretical researches: Yelyzaveta Starynkevych's linguistic views of translation.

Reading:

1. Багмут Й. А. Питання теорії перекладу на Україні за радянський час.
2. Зінченко А. Єлизавета Старинкевич – життя та погляди перекладача й літературознавця.
3. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. С. 138–146, 161–165.

Questions for discussion:

1. What translation problems can be discussed during war invasion and occupation?
2. How important was ideology in Ukrainian translation studies during the first years after WW2?
3. What periodicals could be platforms for translation studies in post-WW2 Ukraine?
4. What approach prevailed in translation studies: linguistic or literary one?

Texts for analysis

1. Handbook of translation studies. Vol. 4. P. 25–30.
2. Translation studies in China. P. 229–241.
3. Translation and translation studies in the Japanese context. P. 115–133.

Topic 12:

THE UKRAINIAN LANGUAGE
AS AN AGENT OF INFLUENCE IN THE 1950-60S

1. Oleksandr Kudzych: struggling with translationese and Russification.
2. Stepan Kovhaniuk: translation praxis and its reconsideration.
3. Hryhoriy Kochur: nation via language and translation.
4. Mykola Lukash: ad fontes of Ukrainian linguistic history.

Reading:

1. Кочур Г. Література та переклад. С. 91–105.
2. Москаленко М. Актуальність Кундзіча.
3. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. С. 146–152, 158–161, 165–167.

Questions for discussion:

1. Why did Mykhailo Hrushevskyi praise Ukrainian writings (including translations) back in 1898 for raising national awareness?
2. What role did the Ukrainian language play in religious translations after waiving the ban in the usage of Ukrainian in 1905?
3. What is the phenomenon of ‘editorial wantonness’ in translation policies (1948-1953)?
4. What was the significance and recognition of Ukrainian lexicography for translation purposes during the three decades after WW2?

Texts for analysis

1. Савчин В. Микола Лукаш – подвижник українського художнього перекладу. С. 51–65.
2. Going East... P. 405–426.
3. Translation and opposition. P. 283–294.

Topic 13:**TRANSLATION STUDIES AT UKRAINIAN UNIVERSITIES**

1. First Ukrainian syllabi in translation studies: back to the 1930s.
2. Preserving the national memory: Maksym Rylskyi's translation views before and after WW2
3. Viktor Koptilov's contribution to translation research.
4. University departments as centres for translation studies.

Reading:

1. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. С. 31–68.
2. Чередниченко О. Перекладознавство у Шевченковому університеті.
3. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. С. 129–138, 152–158, 167–171.

Questions for discussion:

1. What purely linguistic views were voiced by M. Rylskyi?
2. Why was there no dispute between supporters of linguistic and literary approaches to translation in Ukrainian TS like it was in the Russian school of TS?
3. How full is the classification of translation studies suggested by V. Koptilov in the early 1970s?
4. What is the balance of TS publications in literary magazines and university journals?

Texts for analysis

1. Коломієць Л. В. Перекладознавчі семінари: актуальні теоретичні концепції та моделі аналізу поетичного перекладу. С. 34–44.
2. Одрехівська І. М. Перекладознавча школа професора В. Коптілова: її генеза і контекст.
3. Crystal D. Current trends in translation theory.

Topic 14:

LINGUISTICS AND TRANSLATION STUDIES

1. Yuriy Zhluktenko: cooperation between contrastive linguistics and translation studies.
2. Roksolana Zorivchak: theories of translating idioms and realia.
3. Methods of linguistic analysis as tools in translation research.
4. Sci-tech translation.

Reading:

1. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. С. 7–32.
2. Національна пам'ять у філології: спадщина професора Юрія Олексійовича Жлуктенка. С. 131–153.
3. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ століття. С. 175–206.

Questions for discussion:

1. How did contrastive linguistics stimulate the progress of translation studies?
2. What methods of translation quality assessment were applied by translation researchers?
3. What translation theories can be called specifically Ukrainian if any?
4. How different is the state of sci-tech translation in the UkrSSR and Independent Ukraine?

Texts for analysis

1. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Перекладознавство. С. 62–78.
2. Molina L., Albir A. Translation techniques revisited.
3. Gaudet E. Quine on meaning: the indeterminacy of translation. P. 57–65, 106–133.

Topic 15:

UKRAINIAN TRANSLATION STUDIES
DURING THE FIRST DECADE OF UKRAINE'
RESTORED INDEPENDENCE

1. Returning the national memory: writing a translation history or a history of shaping the Ukrainian nation.
2. Start of bibliographical projects.
3. Rediscovery of interpreting studies.
4. Translation didactics.

Reading:

1. Іваницька М. Особистість перекладача в українсько-німецьких літературних взаєминах. С. 54–85.
2. Клименко Ж. В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів... С. 124–133.
3. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. С. 207–220.

Questions for discussion:

1. What new methodologies entered Ukrainian TS after Ukraine had reinstated its Independence?
2. What were the most important translation researches for restoring Ukraine's national memory?
3. What branches of interpreting studies were most requested?
4. How did translation didactics change during the 1980-90s?

Texts for analysis

1. Kalnychenko O., Kamovnikova N. Teaching translation: academic courses in «Translation theory and practice» of the early 1930s.
2. Wyler L. A Promising research ground: translation historiography in Brazil.
3. Tak-hung Leo Chan. Twentieth-century Chinese translation theory. P. 43–59.

Topic 16:**UKRAINIAN TRANSLATION STUDIES NOW AND LATER**

1. Ukrainian historiography of translation and translation studies.
2. New domains: audio-visual and medical translation.
3. Theory of military translation.
4. History as prognostication.

Reading:

1. Балабін В. В. Теоретичні засади військового перекладу в Україні. С. 28–36, 61–65, 99–144.
2. Поворознюк Р. В. Медичний переклад... Т. 1. С. 185–210.
3. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі. С. 34–47.

Questions for discussion:

1. Why did the historiography of Ukrainian translation studies progress so rapidly within the last two decades?
2. What topics of translation/interpreting research are most critical for today's Ukraine?
3. What are chances and opportunities for Ukrainian research to significantly contribute to global translation studies?
4. How can we use history for planning and prognosticating the future development of Ukrainian translation studies?

Texts for analysis

1. Кудрявцева Н. С. Лінгвістична відносність філософських термінів. С. 326–341.
2. A history of modern translation knowledge... P. 127–148.
3. Translation studies in China. P. 215–228.

PART 3
EXCERPTS

ОЛЕКСАНДР ЛОТОЦЬКИЙ

О. С. ПУШКИН В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ

(1899)

* * *

Гребінчиний переклад „Полтави” належить до найперших перекладів з Пушкіна (друков. 1836 р.). Для сього часу, коли літературна мова українська була мало вироблена, се був не злий переклад. Тепер він має лишень історично-літературне значінне. Переклад досить близький до оригіналу, але, певна річ, не має тих артистичних достоїнств вірша і не передає красот поодиноких уступів оригіналу. Взять хоч би класичний опис української ночі — «Тиха украинская ночь»; у Пушкіна се місце — одна з найкращих поетичних перлин; Гребінка переклав се місце так:

Давно вже сонечко зайшло
За гору, ген за той бік річки.
Ущухнув гомін. Дав Бог нічку.
На дворі тихо все було.
Зірки вгорі мигають, сяють;
Вода, як чисте скло, стоїть;
Із хмари місяць впливає:

Усе мов золото блищить.
Білоцерківка, сад гетманський,
Будинок старосьвіцький, панський
І річка повная води.
Ніщо нігде не зашастує,
Осика листом не жартує...

Вірш перекладу взагалі досить плавний та легкий і з цього боку залишає навіть за собою багато поетичних писань сучасних поетів.

„Віщий Олег” Руданського – се найкращий з перекладів Пушкіна, які маємо до сього часу. Се власне не переклад первотвору від слова до слова, але переказ його, виконаний з великим артизмом, що робить мало не таке вражіннє, як і самий оригінал. Розмір перекладу инший, як в первотворі.

* * *

Переклад Б.(оровиковського?) поезії „Два ворона” – далеко слабший. Зроблений д. Оленою Пчілкою переклад „Анчара” – дуже штукований, що в значній мірі залежало від надзвичайної експресії первотвору сього вірша; добродійка ж перекладчиця, видимо, мала замір перекласти якнайближче до оригіналу.

Кращий переклад „Анчара” подав д. М. Чернявський, хоч в перекладі його трапляється досить росизмів [росіянізмів]. Перекладчик, як можна думати, знайомий був з перекладом д. Олени Пчілки і до ладу скористувався деякими, найбільше вдатними його місцями.

* * *

Безперечно гарний його ж переклад „Талисмана”. Боюся бути пристрасним до цього автора; але свіжість поетичного чуття його, разом з легким, гнучким віршем так мимоволі підкупають, що можна вибачити йому деякі хиби, як, напр., росизми, що такі густо посіяні в його поезіях.

* * *

Над усіма новішими перекладами з Пушкіна високими артистичними достоїнствами визначаються переклади д. Старицького. Дуже близькі до оригіналу, вони разом з тим мають здебільшого силу його вислову і почасти високий артизм виконання.

* * *

Другу половину поезії „Деревня” д. Старицький, на мою думку, передав з більшою силою вислову, ніж у оригіналі. Се зрозуміло. Поезія Пушкіна в загалі не мала т. з. „горожанського” характеру, і поодинокі мотиви в ній з таким характером були випадкові і через те не могли мати тієї сили артистичного виконання, як інші мотиви його поетичної творчости.

[Лотоцький О.] З російської України: (Ювілей російської літератури і наші літературні позви; О. С. Пушкін в українських перекладах) / підп. : Spectator // Літературно-науковий вістник. 1899. Т. 6, кн. 6. С. 148–157.

ЛЮДМИЛА СТАРИЦЬКА-ЧЕРНЯХІВСЬКА

НЕЛЛО ТА ПАТРАШ І ИНШІ ОПОВІДАННЯ,
В ПЕРЕКЛАДІ ЮР. СІРОГО
(1909)

* * *

Про пекучу потребу дитячої літератури писалося вже стільки, що згадуючи за сю справу боїшся просто переказати чиїсь слова. [...] Окремих книжок для читання дітям, белетристичних, ми маємо мало. Наші письменники й письменниці пишуть дуже мало для дітей. Може се залежить в значній мірі від того, що немає або дуже мало в нас спеціальних видавництв дитячих книжок. Ми певні в тім, що якби було таке видавництво, то багато письменників прийняло б в нім участь своєю працею, коли не оригінальною, то хоч перекладною. Видавати дитячі книжки своїм коштом не кожен зможе, бо такі видання мабуть ще довго даватимуть дефіцит. Тому-то кожна порядна дитяча книжка перш за все викликає в нас велику подяку до того, хто захожувався коло її видання, бо се праця оскільки ж безкорисна з матеріального, оскільки корисна з духовного боку. Не кожен таки знову й має здатність писати чи й перекладати для дітей. Нестаток нашої дитячої літератури; наприклад, квітує в деякій мірі дитяча література в Галичині. Та невеличка різниця в правопису та в мові цілком не стоїть дітям нашим на перешкоді: два-три пояснення і діти читають їх так само як і наші видання; але деякі з книжок львівських цілком не зрозумілі дітям і зовсім не через мову: річ в легкості складу мови, в синтаксисі. Візьмемо, наприклад, такі книжки як „Каштанка”,

„Збиточник Гумфрі” – вони читаються нашими дітьми з великою цікавістю, легко, а чудова книжка „Князь і Жебрак” цілком втрачена для нас, – читати її неможливо, і власне через безталанність перекладу. Доколупатись до змісту деяких періодів [синтаксичних періодів] не то що дитині, а й великому важеньку. Через те то й роль перекладчика, як в кожній галузі літератури, так і особливо в літературі дитячій, – роль не мала.

Старицька-Черняхівська Л. [Рецензія] // Літературно-науковий вістник. 1909. Т. 47. С. 584–585. – Рец. на кн.: Нелло та Патраш і інші оповідання в перекладі Ю. Сірого [Ю. Тищенко]. Київ: Лан, 1909. 75 с.

В'ЯЧЕСЛАВ ПРОКОПОВИЧ

КНИЖКА ДІТЯМ

(1910)

* * *

Отже, національне виховання, – трудне без школи, – неможливе без рідної книжки.

І коли першу нам здобути швидко не судилося, – то мати другу в нашій спроможності.

Все, що цікаве хлопцеві – чи дівчині, – все, що потрібне йому, все, що хоче він і треба йому прочитати, що може щось дати його розвиткові, – все це повинен він знайти в рідній літературі і своєю мовою. „Українська дитяча бібліотека” *conditio sine qua non* національного виховання, – і, щоб утворити її, мало

того, що ми маємо, тут треба великої і систематичної праці, в котрій би об'єдналися усі, кому дорогі доля нашого руху, майбутнє нашого народу. Тут потрібне дитяче видавництво, метою якого є постачати українській молодіжі цікаві й корисні книжки гарною мовою. Дати дитині змогу широко й глибоко розвиватися на рідному ґрунті – такий його ідеал. Девізом своїм хай візьме воно слова Кобзареві [Тарасові Шевченкові]:

„І чужому научайтесь,
І свого не цурайтесь”.

Майбутні завдання того видавництва уявляються нам так. Воно б повинно було видавати в першу голову книжки оригінальні, – не кажучи вже про казки народні, яким безперечно належить видатне місце, – чи то з нашого старого письменства зразкові твори кращих авторів, цікаві для дітей, чи й нові писання, коли вони того варті. Особливої уваги заслуговує історична повість, бо вона перший крок до зацікавлення минулим, а в його стільки драматичного, стільки героїчної боротьби за кращі ідеали людськості. Правда, справа з тим доволі трудна. Свого Вальтера Скота у нас нема. Але все ж знайдеться дещо, треба тільки видати його, як слід, та зробити приступним малому читачеві. У пригоді можуть тут стати переклади або й переробки з російської тих творів, що виростили на нашій землі, що викликала їх до життя любов до рідного краю, творів, що осяяні палким сонцем України. Все це зазнайомить дитину з рідним краєм, його минулим і сучасним, збудить до його любов і думку про обов'язки перед своїм народом. Так оті книжки, даючи знання краю й народу, мають покласти міцні національні підвалини у вихованні.

Але то тільки половина завдання. Сховати од дитини європейське письменство, закрити од неї цей світ – гріх непрощенний, що його мабуть не можна виправдати навіть з погляду самого вузького націоналізму. Та до того й зробити не можливо. Адже все одно дитину потягне туди, хіба що вона побачить його через чуже вікно. Друга частина нашого завдання ще складніша й далеко трудніша: познайомити українських дітей з світовою літературою. Видавництво мало б дати переклади тих книжок, що їх читає і на їх вчиться молодіж всього світу. Ті твори генія, на яких довгими годами чи й віками виховується людськість, формується її світогляд, твори, що без них не можна бути освіченою людиною, – ті твори не можуть бути чужими і незваними нашій дитині. Нехай Шахерезада, Грім, Андерсен, Гауф уносять дрібну малечу на легких крилах чарівної фантазії в далеке царство казки. Нехай перлини світової літератури, писання авторів, що знали дитяче серце і вміли промовляти до його, – Сервантеса, Дефо, Купера, Дікенса, Бічер-Стоу, Доде і усіх тих, чиї імена самі говорять за себе, – нехай вони будять в молодому серці почування добра та правди, поривання до всього світлого, гарного. І тоді відкриються очам дитячим далекі обрії європейської культури, і потягне дітей з малих літ до широкої просвіти.

Редакція тих книжок вимагає дуже великої пильності: найголовніше – в них повинна бути мова чиста, легка, щиро народня. Перш за все тому, що коли раніше свідомі покоління наші, зростаючи здебільшого на селі, вчилися мови з уст народніх, то тепер з'являються досить численні шари української інтелігенції городянської, що порвали зв'язки з селом, і діти

якої в зденаціоналізованій атмосфері наших міст повинні вчитися рідної мови з книжок. І це – поруч з другими тяжкими обставинами – зараз одбилосся і то негативно – і на чистоті нашої складні і лексики: звичайне живе слово сучасного інтелігента далеке од ідеалу. І коли книжка стає за вчителя мови, то до неї доводиться прикладати найгостріші вимоги, особливо через те, що могутньому впливові тієї книжки підлягає дитина в часи, коли саме виробляється її мова.

[Прокопович В. К.] Книжка дітям / підп.: С. Волох // Світло. 1910. Кн. 3: [листопад]. С. 5–10.

МИКОЛА ЄВШАН

ДВІ ПОЕЗІЇ

(1910)

* * *

І виринають два цікаві питання, які мусять насунутися при розгляді цієї антології. А власне: що таке робить перекладчик, стилізуючи свою рідну поезію, а відтак друга справа, важніша: чому він так зробив, а навіть, чому мусів так зробити?

Має кожна поезія – не тільки національна, але часто й індивідуальна – щось т і л ь к и с в о є, щось таке, що уноситься над нею неупловимим духом, ніжними запахами, без чого вона затрачує всю свіжість та барву. І це інтимне її, тайна її чару залежить не тільки від її духа, настрою, тону, а просто в самій її фізіології, в зверхніх об'явах пробивається та її питомість – її стиль. Треба дуже умілою рукою і дуже обережно обходи-

тись з нею, щоб того ніжного пушку її не стерти, бо відтак його її вже не повернеш, а шмінкою та другими прикрасами її ще більше тільки обезціниш. Стиль поетичний – це не така, як бачимо, маловажна річ, щоб забувати про його в перекладі на чужу мову. З ним пропадає коли не зовсім краса твору, – то на всякий случай затрачується його первісний, початковий характер, і він вже стає не той. І тому ми стаємо нераз безнадійні перед чужим твором, нераз мусимо відмовитись від того, щоб мати його на своїй мові.

Євшан Микола. Дві поезії // Українська хата. 1910. Кн. 12. С. 750–758. – Рец. на кн.: *Antologia współczesnych poetów ukraińskich / przełożył S. Twerdochlib; wstępem zaopatrzył Władysław Orkan.* Lwów, 1911. 206 s.

ЕЛЕГАНТНІ ЖЕСТИ ЗАХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ШКОЛИ (1911)

Я ще раз примушений забрати голос в справі антології української поезії [„*Antologia współczesnych poetów ukraińskich*”, Львів, 1911], яку недавно видав в польському перекладі Сидір Твердохліб. Праці Твердохліба я не уважав і не уважаю, очевидно, за щось надзвичайне, про що треба б широко розписуватися – і я власне писав свої уваги радше з нагоди тої антології, протиставляючи дві поезії, українську і польську, та їх зовсім відмінні основи. Я писав власне про те, що не можна затирати фізіономії нашої поезії, хоч би те затирання називалося й прикрашуванням її всякими средствами, які

формально кладуть її на вищий рівень. Я старався показати, що таке стилізування та декорація, які і робиться во ім'я вищої естетичної культури, відбивається на нашій поезії радше шкідливо, як корисно, та убивають всяку творчу серйозність. З тих уваг висновки я зробив такі, що антологія Твердохліба – це не українська поезія, а польська радше, на українські теми.

* * *

Антологія Твердохліба не є твором, який заслужував би на ту назву. Ця збірка перше всього зле або невірно перекладених українських поезій. Так зле перекладених! І хай собі всякі добродії рецензенти уживають яких тільки хочуть термінів, щоб цю працю зробити більшою, як вона в дійсності є, – то факт лишиться вже той самий. Один власне рецензент пише тут про співтворчий переклад, про такий іменно „переклад, в якому відтворець на тлі оригіналу висказує свої власні імпресії й рефлексії. Перекладчиків вільно нав'язувати до оригіналу свої власні творчі аспірації”. Очевидно – такі переклади мають свою рацію. Але хіба лише тоді, коли це буде дійсно співтворчий переклад. Бо може ж бути такий перекладчик, який ніяких творчих аспірацій не має, то й не має що нав'язувати. Це одно. А друге: який змисл давати цілу низку таких „співтворчих” перекладів, з своїми власними імпресіями, рефлексіями та аспіраціями і давати їм, наприклад, шумну назву: антологія сучасних українських поетів. Думаю, що не має в тому змислу. І це чують самі навіть панегіристи Твердохліба. Вони власне зазначають, що це антологія не репрезентативна, і називають її скромніше: вибором сучасних українських поетів. Ну, добре,

нехай і так, – але чому ж ті самі добродії пройшовши зміст її пишуть знов такі висновки, неначе б це була як раз репрезентативна антологія? Пишуть: „ми бачили душу українського народу в її типових проявах”? І забувають, що не може бути там душі українського народу, де на тлі української поезії старається перекладник дати с в о ї настрої та імпресії, не може бути там, де антологія не репрезентативна, де вибір поетів самовільний, де врешті душа навіть поодиноких поетів фальшована, а не правдива! Я ще раз кажу одверто: я не розумію змісту такої роботи, не розумію також, чому робиться з того справу принципіальну і читається нотації цілій суспільності.

* * *

Панегірист Твердохліба пише про великі перешкоди та утруднення в роботі перекладчика, пише про те, „як дуже мусить числитися він з уподобаннями, способом думання і тисячними іншими невмолимими, нараз локальними атрибутами психіки народу, для котрого перекладає”. Так, безперечно такі труднощі єсть і мусять бути, раз береться перекладати на польське українець. І ті труднощі видно поборов перекладчик, взяв під увагу „локальні атрибути психіки народу”, для котрого перекладав – і „Kurjer Poznański” може його похвалити, що своїм твором „nie zadržasną żadnego uczucia narodowego Polaka”. От за що люде мусять хвалити перекладчика. І я запитав би: чи не краще було б, як би сам поляк взявся робити ту роботу, яку зробив Твердохліб? Він напевне не мав би тих власне трудностей, не потребував би з нічим подібним числитися і в’язатися, – і тому далеко більшу увагу міг би звернути

на щось інше. І тому мені треба сказати тут декілька слів про національну гідність кроку Твердохліба.

Коли з'явиться тільки який переклад з української літератури на польську – зараз це підносять поляки як міст до згоди поміж обома ворожими собі народами. Про той міст заговорили і тепер рецензії на антологію. Читаючи такі і тим подібні вислови можна прийти до переконання, що тут не розходиться так о артистичну вартість твору, – а все тільки о те, чи він не має чого колючого для поляка. Поляки ніколи не інтересувалися нашою літературою, як такою. Ми самі мусіли майже все накидатися їм. І це сумно свідчить про нас. Бо ми самі мусимо аж агітувати, самі напрошуватися, щоб на нас звернено увагу. Що ж дивного, коли відтак перший ліпший польський літерат виголошує нам науку і судить про нашу літературу так, як про літературу якого дикого племені із середньої Африки, яке починає ставити перші кроки в культурному житті. Що дивного, коли нас так згори, по-панськи трактують? Тому я думаю – можна б з чистою совістю залишити той шлях, бо ж трудно переконувати когось про своє право до культури, коли він згори нам його відбирає. Я думаю – далеко більше утішаючим для нас об'явом було б, коли б самі поляки почули вже потребу і охоту познайомитися з нашою літературою, і самі взяли її перекладати. Тоді не виходило б так, неначе ми жебраємо у когось opinii про себе, накидаємося, – тоді ніхто не мав би права так згори трактувати.

Євшан Микола. Елегантні жести західно-європейської школи // Українська хата. 1911. Кн. 4. С. 256–261.

ІВАН ЛИЗАНІВСЬКИЙ

TARAS SZEWCZENKO. WIERSZE WYBRANE
(1913)

Розуміється, приємно чути нам, як інші культурні народи говорять і пишуть про нас, про нашу культуру, приємно нам бачити переклади з нашої літератури, тим більше коли перекладаються найкращі наші письменники, а ще коли за ті переклади беруться люди, що володіють артистичним талантом. Такі перекладчики перетворюють твір письменника, не затирають його фізіономії, і переклад виходить справді художнім. Автор *plus* перекладчик мають нам дати в сумі нову цілість. Автор, якого твір береться хтось перекладати, вже є звичайно готовий, тут лише треба художнього смаку, тонкого і глибокого відчуття, щоб уміти зробити вибір (як-от в нашім випадку), а далі настає творча робота перекладчика. Сказане удесятеро важніше й тяжше, коли беремося за переклади поезій, до того ще геніяльних авторів, таких як Шевченко. Тут треба перекладчика безумовно талановитого, справдішнього творця, бо його робота подвійна: вглибитися в творчість поета і знати душу того народу, якому хочеться присвоїти переклади чужого письменника.

* * *

Основна хиба в перекладах – се незрозумінне геніяльного Кобзаря і наслідки того, та штучна декорація, те бажанне щирі, пламенні, глибокі й натхненні слова поета вбрати в напушені, модерно-декадентські, повні шуму і кованих фраз вірші,

в тоні підрядних польських поетів. Д. Твердохлібові здавалося, що чим більше різних разячих кокардок, чим більше кованих строф, взагалі чим далше він віддаляється від Шевченка, тим воно буде краще, більш зроблене по-шляхетському й тому в більш європейській позі. Забув, мабуть, п. Твердохліб, що вийдуть з того «переспіви Шевченка Сидора Твердохліба» в манері польських віршів, де того ще може невлучні, а навіть досить поганенькі, але рішучо не п е р е к л а д и творів Шевченка.

* * *

Трудно повірити, що се переклад! Де та Шевченкова глибока молитовна скарга, де та туга, що з такою силою виривається поетови з серця? Чи можна блягу перекладу назвати перекладом? І я ніяк не можу зрозуміти, як можна мати настільки відваги, щоби такі перли Шевченкової поезії замінювати на імітації з скла найгіршого сорту й нести їх ласкавим сусідам. Мені здається, що хто береться до того рода перекладу, той не має ні дрібки любови до своєї праці, не чує на собі обов'язку чи несвідомий того, що перекладаючи геніяльних поетів, а спеціально Шевченка, треба бути творцем і то великої міри, треба вглибитися в геніяльну скарбницю поета, а рівночасно знати душу того народа, якому хочемо переложити геніяльного автора. Тут рівно ж треба н а т х н е н о г о с л о в а . Але пускатися на того рода фокуси і давати таке партацтво!...

Чи треба було робити сей переклад Українцеві? Чому не зробив його сам Поляк? Мусимо признати, що наші сусіди, так Поляки, як і Росіяне, живучи з нами, на нашій землі, маючи багато спільних справ з нами, є цілковитими ігнорантами в нашій літературі, культурі і в інших проявах нашого життя.

Ігноранти не тому, що тяжко їм знати нас, а тому, що не хочуть про нас знати. Не хочуть — їх воля, не багато на тім нам залежить, але чому ми маємо напихатися їм, чому жебрати в них, щоб вони заінтересувалися нами. Се криє в собі психологію раба.

Лизанівський І. [Рецензія] // Літературно-науковий вістник. 1913. Т. 62. С. 187–190. — Рец. на кн.: Szewczenko T. Wiersze wybrane / Przełożyt z ukraińskiego S. Twerdochlib. Lwów: Polskie Towarzystwo Nakładowe, 1913. 77, [1] s.

СИМОН ПЕТЛЮРА

ПОТРЕБА ВІЙСЬКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ (1918)

Серед нашої книжкової продукції за минулий рік та й за перші місяці року біжучого дивно вражає повний брак книжок на військові теми. [...]

Були, видно, свої причини для пояснення такого безвідрадного становища нашої військової літератури. Ми не будемо тут спинятись над ними, маючи на увазі піднести думку про необхідність створення цієї літератури в нових обставинах вільного державного життя України. Гостра потреба її, невідкладна конечність відчувається вже й тепер. Виборовши державну самостійність, ми повинні її витримати і зміцнити. Одною з тих

сил, на які може опертися наша держава в нашому дальшому житті-бутті, є організована військова сила. Отже на створення цієї сили повинно вже нині покласти якнайбільше енергії і творчих-організаторських зусиллів. Той досвід практичний, та наука теоретична, ті придбання, що їх мають в цій справі держави, старші за нас, і які не раз перевіряли цінність та пожиточність цих придбань, все це ми мусимо взяти під розвагу і найкращими з них скористатися. Яку б армію не творила наша влада, які б форми військового життя не створювала, – і засади організації військової, і ці форми не будуть зрозумілі нашому громадянству, коли справа ця провадитись буде тільки одними циркулярами та розпорядженнями. Без спеціальної військової літератури тут обійтись не можна.

Я маю на увазі не тільки періодичну пресу – якісь щоденники чи тижневики – офіційні чи неофіційні, присвячені обговоренню біжучих явищ та питань військового життя. Річ не тільки в них. Потрібно вже тепер видання цілої низки підручників, як-от муштровий, польовий, залогової служби, підручників щодо вивчення та вправ з рушницею, кулеметом, гарматою та іншими родами зброї. Не менш потрібно видання перекладів кращих наукових розправ та праць світових військових авторитетів.

Петлюра С. Потреба військової літератури // Книгарь. 1918. Чис. 7. Колонки 375–376.

ПРО ПЕРЕКЛАДНУ СОЦІЯЛИСТИЧНУ ЛІТЕРАТУРУ:
(З ПРИВОДУ ВИДАННІВ „ЗНАТТЯ – ТО СИЛА”)
(1918)

* * *

Те, що з’являється на нашому книжному ринкові з обсягу перекладної літератури взагалі не має системи. Видається те, що випадково постачається редакціям наших видавництв або по замовленнях, в яких теж часто-густо ніякої ні системи, ні програму не помітно, або з власної ініціативи перекладчиків. Такий стан речей не можна визнати бажаним і відповідаючим інтересам справи

І, здається нам, наші молоді університети українські — Київський та Кам’янецький, а також Академія наук та Українське Наукове товариство повинні виявити тут певну ініціативу та прикласти рук своїх біля справи перекладної наукової літератури. Вони повинні подбати про те, щоб на українській мові з’явилися кращі наукові твори світової літератури, так бажані і потрібні нам для збагачення та зміцнення нашої культури національної. Видання належного реєстру чи списку книжок з різних галузів людського знання, на всіх мовах, уложеного авторитетними фахівцями, скріпленого маркою наукових інституцій, — було би у великій допомозі приватним видавничим товариствам та окремим видавцям і внесло би в справу видання перекладної наукової літератури певну систему і послідовність. Аналогічну роллю щодо красного світового письменництва (з додатком критичної літератури про нього) могло би виконати „Товариство прихильників української штуки“, коли б, звичайно,

виявило більше рухливості ініціативи та розширило – а це ой, як треба зробити! – межі своєї діяльності.

* * *

Не можна сказати, щоб провідарі українського пролетаріату не дбали досі про соціалістичну літературну продукцію на українській мові. З початку українського робітничого руху і аж до наших часів ця продукція майже не переривалась, коли не вважати неминучих антрактів, властивих не тільки їй, а і всій літературі українській, і пояснення котрим кожен українець знає, де шукати. Але в тій продукції не було сталої програми, певного плану і послідовності. Тепер колишньої випадковості можна уникнути і попередні хиби поправити. Видавничі наміри „Зняття – то сила“ свідчать, що тут ми маємо справу з бажанням задовільнити потребу українського робітника в соціалістичній літературі не шляхом видання агітаційних „метеликів“ та поверхневих, не глибоких, не обґрунтованих брошурок, а в формі більш поважних своїм змістом та ім'ям авторів книжок. [...]

Коли мати на увазі ту мету, яку ставить собі видавництво, то вибір книжок в цілому можна визнати слušним. Особливо це треба сказати про твори такого визначного після Маркса та Енгельса теоретика соціал-демократії, як Каутський з його глибоким знанням предмета, величезною ерудицією та ясним, простим викладом. Ці книжки дають можливість ознайомлення з основами наукового соціалізму, і читач, коли він не упереджений, може черпати з них певні об'єктивної цінності елементи для вироблення свого світогляду. Згадані книжки, особливо ж книжки Каутського, перекладено на всі культурні європейські мови, і появ їх на українській мові треба тільки вітати.

Треба одзначити, що видавництво, як видно з поданого реєстру, тим часом спинилось на перекладах з *німецької* мови. Нам здається, що в інтересах справи, не слід видавництву обмежувати себе перекладами тільки німецької соціялістичної літератури, а в дальші серії подати кращі зразки світової соціялістичної літератури з таких мов, як французька, англійська та італійська (зокрема треба побажати появи на українській мові блискучих творів Жореса).

Відчувається велика потреба в соціялістичній літературі не тільки в такій, що дає основи для знайомства з соціялізмом, мовляв би, теоретичне пізнання його. В однаковій мірі ця потреба відчувається і там, де українському соціялістові доводиться цю теорію переводити в життя, встановлюючи своє відношення до цієї науки з окремих питань державного і громадського характеру і практично розв'язуючи їх. Той досвід, що в цій справі мають більш культурніші нації, і що витворив вже певну літературу, в деяких питаннях дуже цінну, численну і цікаву, нам треба використовувати – отже поруч з книжками по теорії соціялізму, варто мати і переклади тих книжок, з яких читач міг би ознайомитись з тою величезною працею, яку зробили соціялісти з різних країн та народів в боротьбі за здійснення своїх ідеалів. Конкретно: бажано мати на українській мові переклади кращих зразків світової соціялістичної літератури по таких хоч би питаннях: жіноче, мілітаризм, освіта, аграрне, політика торговельна та колоніяльна, професійний та кооперативний рух, комунальне (органи місцевого самоврядування), справа мешкань, охорони праці та забезпечення робітників, робітничі секретаріати та біржі праці. Все це – такі питання, що з ними наші

демократії доводиться мати діло вже тепер і практично розв'язувати або ж сьогодні, або ж намічати шлях та робити підготовчу працю для розв'язування їх завтра. Останнє може відбутися пожиточно та лагідно, коли демократія наша не буде володіти знанням справи, коли вона щодо розуміння останньої не буде стояти на тому щаблі, якого досягла демократія інших, більш культурніших народів. Отже, в інтересах справи майбутності України і її державного розвитку треба побажати видавництву, що взяло на себе відповідальну працю по усвідомленню української демократії в питаннях та світогляді наукового соціалізму, як найпродуктивнішої діяльності в зазначеному напрямку. В зв'язку з початком видавничої діяльності „Знаття – то сила” треба зазначити і діяльність видавництв „Дзвін”, „Робітничої Книгарні”, „Серп і Молот”, що теж дбають про видання книжок з обсягу соціалістичної науки та літератури. Читачеві, цікавому до соціалістичних книжок, треба мати на увазі і видання згаданих нами видавництв.

Петлюра С. Про перекладну соціалістичну літературу: (3 приводу виданнів „Знаття – то сила”) // Книгарь. 1918. Чис. 15. Колонки 885–888.

ВАСИЛЬ КОРОЛІВ-СТАРИЙ**ПЕРЕКЛАДИ ТА ЛІТЕРАТУРНІ КОНВЕНЦІЇ
(1921)**

Ми переживаємо таку добу, що мусимо й повинні якнайбільше надбати доброго літературного матеріалу для близького прийдешнього часу. І не тільки з мотивів, що у нас тих літературних надбань дуже мало взагалі, а головне через те, що нині, відірвавшись від московського берега, мусимо як найшвидше поставити міцну виспу, щоб нас знову не залило повинню, й щоб наші ріки не лилися вже більше в одно „русское“ море. Тим-то потребуємо дати в руки нашим людям рішучо все, що тільки їм буде необхідним для швидкого зросту їхньої всебічної культури. Мусимо дати друковане слово рішучо з усіх галузів знання та мистецтва, бо без того не буде швидкого зросту й повного життя та повного добробуту нашої нації. Тобто – учням мусимо дати підручники, ученим — капітальні наукові праці, широкому загалові – всяку мистецьку й науково-популярну лектуру, духовенству – церковні книги й писання святих отців та церковну історію, кожному спеціалістові чи ремісникові, чи людині певного фаху, – й хліборобові, й пасічникові, й шевцеві та пічниківі, й артистові та маляреві чи різьбяріві, й музиці чи скульптурові — всім треба дати ту літературу, що потребує для дальшого й поправного розвитку їхня фахова діяльність. Одно слово, – нема ділянки, нема такої галузі знання, мистецтва чи взагалі інтересу, куди б не треба було додати

літератури, бо на кожній з тих ділянок ми маємо величезні порожняви.

Ото ж природньо впливає, що нині нам найважливіше й найпотрібніше – добрі переклади добрих чужих творів. Навіть не буде парадоксом сказати, що сьогодні нам переклади далеко потрібніші, як оригінальні, хоча б і дуже талановиті твори, бо для загального розвою нашої культури нині вони принесуть менше, як вже готові речі чужих авторів. І, коли б сьогодні у нас явився другий Шевченко, то маючи вже одного, першого, а не маючи підручників для шкіл, ми б не могли сподіватись від того великої користі для нашого народу під цю добу, коли народ ще не має драбини, по шаблях якої мав би змогу підвестись до верхів культури загальної. А сьогодні ми всамперед повинні бути практичними, бо тільки практичність дасть нам змогу підвести певні підвалини під наше прийдешнє вільне життя. Бо нині, може – крім нас – нема мрійників у широкому світі...

Отже, поперед всього ми повинні стати, «як люде», а для того мусимо у людей чужих і взяти все те, що зробило їх «людьми».

Але ж, крім цих мотивів, є ще й інші, що повинні підштовхувати нас до найбільш пильної й безпроволочної праці над перекладами чужих творів на нашу мову, особливо в цей час. Маємо не тільки нагальну в тому потребу, але ж і сприятливі умови, не використати яких було б непростимим гріхом перед нашим народом і його будуччиною.

Кожному зрозуміло, що виконавцем початку тієї велетенської праці повинен бути наш письменний, чи ще ширше — інтелігентний емігрант, з огляду на свою примусову непричет-

ність до творчої й активної праці, що нині без нього відбувається на теренах України. Коли той емігрантський елемент має ще бодай невелике почуття обов'язку перед рідним краєм та народом, то він мусить взятись зі всією пильністю за цю працю, бо має до того й певні умови, що повинен їх у всій повноті використати. Протягом довшого перебування в тій чи іншій стороні наші емігранти неодмінно мусіли засвоїти собі принаймні одну чужу мову, й коли не володіють нею активно, тобто не вміють справно нею говорити, а тим більше писати, то ж знають її вже настільки пасивно, що можуть читати книгу, тією мовою написану, далі — до їхньої розпорядимости бібліотеки, музеї, книгарні, або принаймні — вітрини, з яких можна побачити титул видання, що подасть ту чи іншу ідею для праці. Нарешті — щоденне знайомство з життям чужих країн, що також підказує, чим можуть зацікавитись в прийдешньому й наші люде, з якої галузі знання треба найшвидше дещо перенести на наш ґрунт.

Тим-то, безперечно, на емігрантах лежить великий обов'язок чинно й корисно для загального добра народнього ужити час свого вигнання і всамперед робити переклади обома руками.

А, крім свідомости обов'язку до цієї праці кожну окрему особу повинен підштовхувати і її власний, особистий інтерес. Кожен же добре розуміє, що та пустиня, якою тепер в сенсі книжкової культури являється Україна, потрібуватиме з першої ж хвилини, по відновленні більш-менш нормальних відносин, всього, що тільки написано рідною мовою. І безперечно, що кожен, виготовлений тепер, пристойний рукопис легко й швидко знайде для себе друкарський станок. А видавництво, що його

на той станок пустить, заплатить перекладачу „грубий гріш“. Таки, справді, „грубий“, бо ж наш сучасний книжковий ринок потрібуватиме безприкладних в світі накладів видання, а відповідно до того колосального тиражу буде таксуватись і гонорар перекладчикам.

Таким чином, виснажені, по карк заборговані за кордоном і здебільшого – впень зруйновані вдома, наші письменні люде, враз по повороті можуть не тільки зреставрувати свій колишній добробут через продаж заготовлених на еміграції рукописів, а ще й придбають якусь вільну готівку, що дозволить їм безтурботно присвятити себе ширшій громадсько-політичній роботі, якої так багато буде на перших часах.

Але ж, і поза всім сказаним, є ще один великий імпульс до найбільш інтенсивної праці саме тепер над перекладами.

Чимало європейських держав ще перед війною почали зав'язуватися поміж собою так званими літературними конвенціями. Конвенції, основним типом яких є женевська міжнародня, мають на меті захистити матеріяльні інтереси продуцентів книги – її авторів, а також творців всяких інших культурних цінностей, що можуть шляхом друку, фотографії чи якось инакше бути розмножені – репродуковані. Наслідком тих конвенцій літературний чи мистецький твір, автором якого є громадянин певної держави, не може бути без його дозволу й – зрозуміло – без окремої за те оплати репродукованим в іншій країні, що підписала ту конвенцію.

Цей малогідний того високого місця, що посідають в світі творці духових цінностей, інститут являється, безумовно, дуже шкідливим для всього людства. Але ж для нас зокрема, прий-

маючи на увагу незнані в історії обставини нашого національного відродження, ті літературні конвенції в прийдешньому часі стануть величезної сили гальмом на колесниці нашої народньої культури при її поступовому рухові, бо позбавлять нас дешевої книги й спинять її хід до народу.

Нині ж, поки у нас не усталено державної форми, поки у нас не устеляться державні взаємини з іншими країнами, – ми не маємо в своїй перекладній діяльності тієї важкої – і в матеріальному, і в технічному сенсі – перепони. Тобто, поки що ми можемо перекладати й видавати переклади чужомовних творів, не платячи за це данини їх авторам, а питаючись їхнього дозволу тільки з почуття звичайної ввічливости.

Передчуваю, що мені можуть закинути за ці рядки, ніби я обстоюю порушення чужих прав, ухвалюю ніби якийсь літературний бандитизм. Однак, коли над цією справою трохи поміркувати, то вона зовсім не виглядатиме так страшно.

Перш за все, – на мою думку, – як те вже зазначено мимохідь вище, – сама ідея літературних конвенцій варта осудження, позаяк ті інститути, дбаючи про матеріальні інтереси порівнюючи небагатьох осіб, що вже в своїй стороні мали – і дуже часто – велику матеріальну нагороду за свої праці, обмежують загальний духовий поступ всього людства. Коли б стати на цю точку погляду, наприклад, в справі здобутків науки, або – зосібна – винаходів медицини, то геніяльні винаходи Рентгена чи Ерліха або Пастера не могли б так широко розійтися за межами держав, синами яких були ці славетні вчені. Отож, я вважаю, що авторові досить і того, що він виробить в своїм краю за свої праці, а чужі країни дадуть йому славу, що також

коштує гроші, бо збільшує ціну його творів вдома. Коли б же йому не вистарчало заробітку, то його держава, маючи честь пишатися своїми ліпшими синами, повинна й опікуватися їхнім матеріальним добробутом, як то й робиться тепер по деяких культурних країнах Європи.

Але ж, коли й не поділяти цієї думки, то все ж таки не слід принаймні забувати того, що сама, наприклад, Московщина, яка дійсно бандитським способом грабує всю Україну вже четвертий рік, а протягом 250 попередніх так само безнастанно нас грабувала, не може бути в жадній на нас претензії, коли ми використаємо дещо з її літературних надбань, які, – до речі, – часто зроблено руками наших таки ж земляків. А для нас це московське джерело на першу добу натурально буде найбільш позиточним, бо ми вчилися в московській школі й знаємо московську мову часом далеко ліпше власної. Крім того, ми всамперед маємо право повернути собі наших письменників, що через обставини політичного життя ганебної минувшини заблудили з Києва до „Белокаменної“ – Гоголів, Короленок, Мачтетів, Потапенюк, Оверченків на полі белетристики і без числа-краю на всіх полях літературної, наукової й мистецької творчости. По-друге, хоча й не з доброї волі, однак наш і московський шляхи культурного розвою йшли рівнобіжно, а через те для нас і ближчих поколінь культурні надбання московські будуть найбільш зрозумілими. І, нарешті, навіть поминаючи вже те, що Московщину поставив на шлях культури Київ, у нас при усталенні форми нашого політичного життя всякі умови натурально всамперед будуть писатись з Московщиною.

Тим-то ми можемо й повинні якнайширше розмосковити для наших людей все те, що може бути їм корисним з писаного в мові московській.

Що торкається перекладів з інших мов, то на другому місці повинні стояти твори в мові німецькій. Наші люде з Галичини знають здебільшого німецьку мову не гірше, як Наддніпрянці мову московську. Коли ж взяти на увагу, що найчисленніша наша еміграція інтелігентська зосередилась у Відні або в Берліні, то, безперечно, й Наддніпрянців, що принаймні пасивно знають нині мови німецької, збільшилось. Вдруге: нема речі, про яку б Німець не написав би книжки, та ще й здебільшого доброї, у всякім разі, ліпшої, як московська. А втретє – з Німеччиною нам так само треба підводити рахунки, бо ж таки Німці не дуже нас питались, коли за гетьманських хоча б часів тягли з України не тільки «собі, а й своєму Макарці». Ми ж, вивозячи від них Ґете, Гауптмана, Шніцлера чи Маркса, не будемо вивозити ні цукру, ні чорноземлі.

Коли ж говорити про культурні надбаня в інших сторонах Європи, то знов таки не буде великим гріхом з нашого боку, щось з них позичити, бо ж ніхто інший, як та Європа й спричинилася до нашого сучасного бідкування, а не хто ж інший, як український народ своєю кров'ю та муками оборонив її від більшовицької навали й тим дав змогу й Французам, і Англійцям та іншим спокійно творити духові цінності в той час, коли сам стікає кров'ю й мусить перебувати майже в звірячому стані. До того ж і самій Європі не пошкодить, коли ми швидше дорівняємось до загально-європейського культурного щабля, бо ж в дальшому часі сорокамілійоновий талановитий

український народ витворить такі цінності на ґрунті тепер позиченого, що зможе повернути свій борг. Та й тепер, поки між нами й Європою не існуватиме літературних конвенцій, ми даємо вільну руку всім європейцям брати з наших духових скарбів повною жменею, що Європа вже й робить.

* * *

А зрештою, не повинні ми забути головного: коли інститут літературних конвенцій існуватиме й далі, то, ставши міцною державною одиницею, Україна матиме чим поплатити свої борги.

Королів-Старий В. Переклади та літературні конвенції // Книжка (Станиславів). 1921. Чис. 4/6. С. 78–82.

ТЕХНІКА ПЕРЕКЛАДУ

(1922)

* * *

Коли ви схотіли перекладати якусь книгу чи взагалі літературний твір, то конче мусите перед початком вашої праці знову той твір уважно перечитати. На цей раз ви будете читати його не для власного задоволення чи з цікавості, а виключно звертаючи увагу на його внутрішню та зовнішню конструкцію. Тобто, будете дивитись, чи зможете ви опанувати авторів стиль; чи надається той твір в цілому для тих читачів, на яких ви числите; чи нема в тому творі надто великих довгот або таких місць, що мають цікавість переважно або й виключно для того народу,

з якого походить сам автор, для нашого ж люду будуть незрозумілими, неймовірними, або й просто нудними; чи маєте ви в своїй розпорядимості ту термінологію (назвослов), якої вживає автор (наприклад, морські терміни англійських письменників, назви зоологічні та ботанічні в описах подорожів) і т. д.? Отже, читаючи уважно слово за словом, ви, мовляв, студіюєте літературний твір і всамперед робите для себе самого висновок, чи будете ви його перекладати літерально, чи потрібуватимете дещо викинути, скоротити, чи може просто переробите або перекажете своїми словами увесь твір, відповідно духові й поглядам нашого читача.

Беру для прикладу такі світознані твори, як «Хатина Дядька Томи» Бічер-Стоу, «Робінзон» Дефо, «Пригоди Гулівера» Джонатана Свіфта. Перекладати літерально такі річі для нашої доби – не тільки справа непотрібна, а просто некорисна, бо від повної «Томової Хатини» кожного читача занудить, «Гулівера» більшість не зрозуміє, а повний «Робінзон» – цілком не педагогічна річ, і ми не повинні давати її в необробленому вигляді нашим дітям (що доведено видатним ученим п. Лесевичем).

Студіюючи намічений до перекладу твір, ви всамперед не жалуйте примірника тієї книжки, з якої маєте перекладати. Тим-то читайте з олівцем в руках, враз означаючи на книзі той добрий вираз український, що впав вам на думку й при роботі може не згадатись, загубитись; побіжно робіть примітки до якоїсь дати чи терміна, знаходьте відповідне наймення, коли вам не видається конче потрібним зберігати наймення осіб та місцевостей в чужомовній транскрипції та вимові, викреслюйте чи ставте під сумнів певні місця, що видаються вам непотрібни-

ми в перекладі. Одним словом, ви поперед за все, відповідно до вашого розуміння потреб нашого читача, підготовляєте книжку чужоземного автора до перекладу на мову українську.

Тепер, після тієї підготовки, ви собі ясно усвідомлюєте, як ви можете підійти до праці, бо вже цілковито бачите, які саме труднощі чекатимуть вас в роботі, й чи досить ви озброєні знанням та справочною літературою (словниками, термінологією, приказками тощо), щоб ті труднощі щасливо перебороти й довести справу до кінця.

Часом буває, що до підготовки треба ще віднести попереднє, докладне ознайомлення з життєписом автора та умовами й добою написання даного твору. Це дасть вам змогу не тільки усвідомити собі деякі деталі твору, але ж pomoже відшукати в рідній мові вирази, слова, що дадуть відповідній добі колорит, а також не допустить вас до помилок в тих місцях, де ви волею-неволею мусите робити не точний, а вільний переклад (тобто переказ авторових слів).

* * *

Підготовивши матеріал для перекладу, сідаєте за працю. Беріть для рукопису невеликі, однакового розміру шматочки паперу, не зв'язані в зшиток. Найзручніше, коли папір буде подовгастий, наприклад, розірваний на чотири шматки вповдовж звичайний аркуш. Це – дрібниця, але ж вона має своє значіння для збереження енергії при праці. Річ в тім, що такий формат паперу дає змогу дуже легко вирізати невдале місце, а натомість вліпити шматочок з виправленим текстом, не переписуючи цілого листка. Звісно, писати треба тільки на однім боці картки, бо в противному разі ні вирізки зробити не можна, та й

друкарням зайвий клопіт, бо по умовах друкарської техніки зручніше складати з рукопису, писаного лише на одному боці аркушників.

* * *

Не треба сушити собі голови з того, що на початку, з перших сторінок праця ваша йтиме мляво. Приказка говорить, що початок – найважча річ всякої справи. Тим-то, натурально, що починатимете ви повільно, здибуючи відразу цілком несподівані труднощі. Перш за все ви помітите, що у вас наче повипадали з голови самі найзнайоміші рідні слова. Здибаєте ви, скажу для прикладу, московське «ощущеніє» чи там «воспріятіє» – й не зможете пригадати відповідного нашого слова. Але ж немає чого лякатись і довго крутити головою: лишіть ті слова хоча б і в мові оригінала, ви поставте натомість слова з іншої мови, добре вам знаної, підкресліть їх, щоб звернути увагу при виправці, й провадьте, не спиняючись, працю далі. Потім ви їх згадаєте, або ж знайдете в словнику, а коли ж будете над кожним словом міркувати, то враз вчуєте втому, й праця може вам швидко набриднути.

Звичайно, на початку перекладу перед вами здебільшого неминуче стане питання: як ставитись до тих імен та назв, що вживає автор в своєму творі? Правда, відповідь на це питання ви повинні були дати собі, ще підготовлюючи до перекладу оригінал. Отже, тут зазначимо, що здебільшого треба лишати наймення так, як їх пише сам автор. Однак, коли ви перекладаєте річ не історичну, не наукову, нарешті – не класичну, а щось з красного письменства, розраховане для читання дітьми чи широкими масами з народа, то можете й не дотримуватись

того припису. Бо й справді, в якомусь оповіданню чи казці про Ганса та Міхеля, чи про Кет і Джека, можна цілком вільно написати зрозумілі й звичайні для нашого читача наймення: Іван, Івашко, Михайло, Катерина, Катруся, Яків чи Яцько. Казка від того стане ближчою нашому школяреві, й він легше її засвоїть, легше перекаже, як в тім разі, коли ви пересиплете її чужими, нечуваними й важкими для його пам'яті найменнями.

Так само можете зробити і в тім разі, коли автор навмисне вигадує наймення героєві, щоб таким способом схарактеризувати його вдачу. Наприклад американський письменник Н. Готорн, твори якого перекладено і на нашу мову, розповідаючи про доньку царя Мідаса, називав її «Мерігольд», щоб підкреслити, що вона мала злотисте волосся. Лишивши назву Готорнову, ви тим позбавите її сенсу для нашого читача. Тимто далеко ліпше зробити переклад цього наймення, назвавши дівчину, наприклад «Злотомарійка». Це буде й справно перекладено й відповідатиме духові оригінала, а разом також – і духові нашої мови.

Чи не найбільших труднощів завдають перекладачеві ті місця чужомовного твору, що являються чужою приказкою чи так званим «mot», тобто дзвінким словом в певній стороні. Точний, літеральний переклад таких місць безумовно шкодить літературності перекладу, бо здебільшого випадає в нашій мові незграбністю, мало зрозумілою або й цілком недотепною. Візьмім, наприклад першу-ліпшу французьку приказку: «Il vaut les quatre fers d'un chien». Літерально по-нашому це буде: «Він вартий чотирьох собачих підків». Ну, хто зрозуміє цей незграбний дотеп?! Отож, завдання перекладача відшукати цілком

відповідну, влучну нашу приказку, щоб поставити її замість чужої. В даному випадкові придалося б таке народне українське прислів'я, як «З нього, мов з песького хвоста сито».

На такі випадки перекладач повинен мати напохваті збірку народніх приказок чи якісь етнографічні збірники.

Не менші труднощі спіткає перекладач, працюючи над перекладами навмисне вигаданих слів в сатиричних чи гумористичних творах. Наприклад, вигуки Городничого (в «Ревізорі») – «бумагомаратели, борзописцы» ніяк не можна перекладати точно: «паперозагиджувателі, швидкописці», бо це, хоча й буде літерально, але ж дико своєю незграбністю. Отже, треба самому вигадати слова, щоб передавали влучно й сенс і відповідали духові нашої мови. Микола Садовський так і зробив, вигадавши дуже влучно: «паперопсувателі, скрипопери». Цими словами й сенс оригінала передано, й гумористичний колорит заховано.

Коли ви будете перекладати старих авторів та ще з таких мов, як французька чи – особливо – англійська, то здиваєтесь з надзвичайно довжелезними реченнями (періодами), що розтягаються мало не на цілу сторінку. Перекладати такі речення літерально та ще, коли вони мають в собі елемент дотепу (напр. Дікенсів стиль), – це свідомо йти на те, щоб остаточно зіпсувати переклад та вбити всякий інтерес читача до твору автора. Тим-то конче треба такий період розбивати на кілька окремих речень та й взагалі пам'ятати, що чим більше буде у вас крапок в тексті, тим легше читатиметься ваш переклад.

Часом автор, розповідаючи про якусь незначну пригоду, наводить силу географічних і топографічних назв, що для чита-

чів його сторони мають певний інтерес, а для наших жадного (Золя, Анунціо, Бар). Наприклад, герой, покидаючи рідне село, оглядається навкруги й бачить: праворуч таке-то село, ліворуч кілька інших, ще далі такі а такі, і так до безкраю; а тимчасом всі ті назви для дії оповідання не мають ніякого значіння. Я вважаю, що перекладач має цілком вільну руку повикидати всі ті зайві назви, а натомість сконструювати так речення, щоб і без назв лишився увесь колорит та характер пейзажу, поданого автором.

Иноді буває потреба дещо в перекладі пояснити. В творах наукових та взагалі поважних здебільшого пояснення виносять в долину, зазначивши зірочкою те слово, що до нього пояснення додано. Але ж в творах легкої белетристики, в дитячих та тих, що призначені для народнього читання, краще цього не робити, бо дитина й малоінтелігентний читач, коли йому доведеться раз-у-раз переводити очі з одного місця на інше, дуже легко губить нитку основної думки твору, втомлюється й нудиться над таким читанням. Тим-то в подібних випадках найкраще давати пояснення незрозумілого місця безпосередньо в тексті, додавши речення, що відповідало б колоритові самого оповідання. Згадане стосується переважно старих авторів, що, беручи особливо якийсь екзотичний сюжет для оповідання, напихали без пуття чужих рідких слів. Колись на це була мода, бо ніби тим письменник показував читачеві свою ученість, тепер же така манера вважається за «*mauvais ton*», мовляв за літературну невихованість.

Нема чого казати, що добрий переклад вимагає доброї мови. Отож, перекладач повинен зважати якнайбільше на свій

стиль, на справність та барвистість нашої мови, уважно розбираючись у всіх її відтінках (нюансах). Тим-то кожне речення оригінала повинен він намагатися передати формою, висловами, питомими нашої мові, по змозі уникаючи повторення одних і тих самих слів («він говорить», «вона каже», «він каже», «вона говорить»). Також треба уникати слів явно кованих (всієї оті незграбні модні новотвори Семенковської музи – «промінносьйний», «тихошелест», «звукотомін» і т. п. бездарні дурниці), так само непристойно зловживати чужими словами, а особливо такими як «елюкубрація», «консеквенція» і т. д. Та й з справжніх українських слів є багато таких, що дуже добре надаються для канцелярського користування чи газетярської хроніки, а не для літературного перекладу, наприклад, всі оті: «завдяки», «позаяк», «зглядно на...» і т. п. Але детально про це ми тут говорити не будемо: для того є чимало спеціальних книжок (див. напр. «Паки і паки» М. Левицького).

* * *

До речі, варто зазначити, що нині, коли головним споживачем книги стає Велика Україна, слід притримуватись і загальноукраїнської мови і загальноукраїнського правопису, ухваленого Київською Науковою Академією. Припускаючи навіть, що й мову ту, і правопис не досконало вироблено, все ж таки не слід забувати, що їх зрозуміють по всіх українських землях, та що так зроблені переклади мають шанси розійтись у великому числі примірників, а тим принесуть перекладачеві добру матеріальну винагороду за його працю.

Окремо слід поставити ще одно питання, яке має для нашої доби більш принциповий, як практичний характер, а саме:

чи треба перекладати конче з оригінала, тобто з тої мови, в якій твір було написано автором, чи можна робити й переклади з перекладу? Сперечатись з цього поводу можна без кінця-краю, але ж зрештою, певне, прийдемо до одного висновку: загалом кажучи, найліпше брати для перекладу оригінал. Особливо ж, коли це класична чи поважна, світознана річ, де кожне авторове слово відіграє певну роллю як для зрозуміння самого твору, так і для з'ясування краси авторового стилю.

Однак твори, що найбільше цікаві своєю фабулою, тобто самим змістом тих пригод, що їх змалював письменник, зокрема твори, призначені переважно для дитячої та юнацької лектури, можна перекласти й з перекладу не гірше, а часом ще ліпше, як з оригіналу. Кому, наприклад, важливо, чи Майн-Рідовський «Безголовий їздець» з'явиться на українській мові, як переклад, з англійського первотвору, чи з перекладу польського, німецького або навіть з московського?! Нікого ж бо не цікавить питання, чи такі популярні й знані інтелігентним юнакам всього світа автори, як Майн Рід, Ф. Купер, навіть Жюль Верн мали свій властивий стиль, коли весь інтерес до їхніх творів полягає в захоплюючій увагу читача-юнака фабулі?! А, наприклад, коли не помиляюсь, переклад «Таємного Острова», зроблений з мови французької на мову московську Марком Вовчком, буде менше надаватись для перекладу на мову українську, як оригінал? Певне, що ні, бо ж навіть в тому московському перекладі знайдемо ми щось таке готове вже українське, що тільки полегшить працю перекладача на мову нашу.

Найліпше ж з практичного боку, коли перекладач, користуючись первотвором, як основою своєї праці, має змогу

одночасно перевірити свою роботу перекладами в мовах, близьких до нашої (в польській, чеській). Тоді він враз помітить всі хиби, яких невільно допустився.

Королів-Старий В. Техніка перекладу // Книжка (Станиславів). 1922. Чис. 1/3. С. 6–13.

ЕВГЕН МАЛАНЮК

ШЕВЧЕНКО Й РОСІЯ
(ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ)
(1927)

* * *

Коли стихли, хоч і не „гучні” та щирі, оплески аудиторії з трьох осіб, – мене аж вразила та велика правда про закони перекладу, що так часто нею нехтують перекладачі, і що нею так уперто (хоч і з цілком „зрозумілих” причин) нехтували російські перекладчики „Кобзаря”. Переклад мусить бути еквівалентом твору. В противному разі він – не переклад.

Та це ніяк не значить, що треба „націоналізувати” твір, як пп. Белоусови робили це з творами Шевченка, щоб обернути його за всяку ціну в „народнаво поета” і „малорусскаво Нікітіна”. Це значить, цілком заховуючи національність, побут, дух і стиль, дати іншою мовою артистично-рівновартне.

І саме Росіянам, яких „всемірність” так опатентована від Достоевського до Іванова-Разумніка, Росіянам, які дали

виїмкові [вийняткові] переклади Пушкіна („Бенкет під час чуми” – Вільсона, „Пісні західних слов’ян” – Меріме), Лермонтовські переклади („Über den Gipfeln ist Ruh” – Гете, де дано як раз те, чого бракує російським перекладам „Вечера”), або Брюсова (майже цілий Вергарн, хоч у цім випадку ми маємо не так конгеніяльність поетів, як виїмкову артистичну пристосованість перекладчика до поета).

Взагалі – російська література, будучи по засобах цілком залежною від чужонаціональних літератур, дала ряд незвичайних спеціально перекладчиків, як напр., Жуковський, що з маловідомого Німеччині Гебеля (який писав діалектом) зробив популярного в Росії поета, твори якого увійшли до всіх хрестоматій („Вечерняя заря”, „Утренняя заря”). Але ж, здається, одна лише російська література, з другого боку, дала також цілий ряд неймовірно нездарних перекладчиків, перекладчиків-примітивізаторів і вульгаризаторів. Досить згадати такого Вейнберга, дуже „відомого” й „плодовитого” поета-перекладчика, що своїми перекладами з Гайне дав зразок перекладницького паразитизму, зразок, що дорівняти йому може хіба згаданий п. Белоусов, який паразитствує на Шевченку аж до сьогодні (більш як тридцять років) („Полный Кобзарь”, Москва, 1925). Переклади Вейнберга можна вважати класичними щодо перекладницької нездарности. А втім, або, властиво, – саме тому – ці переклади формально – „найточніші”: майже кожне слово по рабському старанню перетягнуто за волосся до російської мови. Кожний „переклад” так і пахне працею і потом ремісника, артистичне почуття якого цілком атрофоване. Не перекладач, а автоматичний словник.

Дух мови, специфічний запах слова, барва слова, що сяє в даній словесній композиції неповторно – привабливо, єдина для даної речі – інтонація, ліричне дихання, enjambement'e'и – все це у перекладчиків à la Вейнберг прикро і без вороття губиться. А вже про строфічне тіло твору, про його евфонічну душу, про життя організму твору, що характеризується ліричною температурою його, – говорити не приходиться.

І коли поема (кажемо лише про поезію римовану, бо роман, повість і оповідання не входять в обмежені рямці цієї статті) формально дає перекладу певні полегшення, напр., сюжет, епічну річевість окремих уступів, виразніший конструктивний кістяк, то ліричний твір, в якому головним є фактично несхоплена лірична пульсація, сказати б, невидима чуттєва електричність, що тільки й приваблює нас у справжній, а значить безсюжетній, „беззмістовній”, завше без заздалегідь обміркованого наміру записаній, „рожденній, а не сотворенній” – більш від мелоса, ніж від логоса – ліриці.

Строго кажучи: ліричний вірш перекласти не можна. Можна лише проімітувати, як імітують крила метелика або грюкіт грому. Ліричний вірш – неповторен.

В наші часи люблять відмахувати скептичною ухмілкою від натяків на божественність поезії, і, можливо, тому сучасні поети-літерати, очевидно, зовсім не знають, що поет є творець артистичного організму, але не примітивно-фізіологічним шляхом („по Фройдю”) шляхом, а іменно, принаймні в ліриці, шляхом „непорочним”, себто духового ціломудрія. Поема, роман і особливо філософічні твори мають в собі більш сексуальні, майже фізіологічні елементи.

Взагалі, фабульні, сюжетні і інтелектуальні твори більш „земні” по природі. Лірика, безперечно, божественна по походженню. Тому таким особливо страшним блюзнірством є російські переклади Ліхачова з Вергарна, П. Я. (Мельшина) з Бодлера, Белоусова з Шевченка. Гострою артистичною інтуїцією цю гріховність в російських перекладаннях Шевченка збагнув Микола Садовський і в момент натхненного обурення склав свою терпку і мстиву пародію на ці перекладання, схопивши в ній головне зло білоусовських перекладів: 1) примітивізацію і 2) „націоналізацію”. Це зло привело до того, що всесвітній класичний зразок української лірики, яким є „Вечір” [„Садок вишневий коло хати...”], обернувся в аляпувато-плескаті „народницькі” куплети.

„Всемирність” патологічно збірної російської душі, щонайменше, проблематична в цілому. Сектантсько-російська нетерпимість самого Колумба цієї російської особливості (полишаючи його малоросійське походження), вічне міряння Європи й світа „на русській аршін”, – підривають цю теорію в самім коріні, а окремі в с е е в р о п е й ц і – Жуковський, Пушкін чи Лермонтов роблять якраз виняток з правила. На одного Брюсова приходилися десятки Ліхачових, а два-три майже геніяльні переклади з Гайне у Блока не викупають теж майже геніяльної нездатності в кількох кілограмах перекладів з Гайне – Вейнберґа.

Та з Шевченком справа російських перекладів безнадійно сумна. Надто бо розумні Росіяне (Белінський) в і д ч у в а л и всю революційну небезпеку для Росії цього велетня духа, занадто ж не відчували її літературні кустарі, що з „русским аршіном” підходили до явища расового, якщо не вселюдського масштабу.

* * *

В результаті маємо не переклади, а переповідження, часто дуже точні, сумлінні аж до рабського копіювання, але копіювання лише літеральної графіки, словесної зовнішності, під якою лише й палахкотить дійсна вулканічна суть Шевченка, яка залишилась таємницею як для читачів перекладу, так і, зрозуміло, для самих перекладчиків. Мовляв, поет – „народній”, отже нема чого з ним „церемонитися”, це ж не „загранічний” – Гете або Байрон чи принаймні Міцкевич, це є „наш” такий собі „хохлацкій Кольцов”...

* * *

Латино-романська ошадність Шевченкового слова цілком губиться в російських перекладах, – перекладчик „разсусоліваєт” добірність і твердість Шевченкового рядка шкідливо-зайвими словами і стонами:

У туркені, по тім боці,
Хата на помості.
Гай, гай! Море, грай,
Реви, скелі ламай!
Поїдемо в гості.

У турчанкі молодой
На сторонущкє, на той
Хата на помостє, –
Морє сінєє іграй!
Скали чорніє ломай!
К нєй мы єдем в гості.

(перекл. Берґа).

Ритм Шевченка цілковито понівечено: замість розмірних ударів морських хвиль об скелі, – в ритмі Берґового перекладу явно відчувається балалайка („Судариня-бариня”). Особливо вражає феноменальна глухота в перекладі Ч м и р ь о в а :

Понад полем іде,
 Не покоси кладе,
 Не покоси кладе – гори.
 Стогне земля, стогне море,
 Стогне та гуде!

Метр – короткий, двостоповий анапест. Ма х ко са ря ,
 ритм характеризується цезурою, що ріже останню стопу:

1) к р о к ко сар я – 2) са мий по кіс

— — — — — ∪

— — — — — ∪

Що ж робить перекладчик? –

Косарь по полю ідьот.
 Не покоси он кладьот,
 Не покоси кладьот – ґори,
 Стонет земля, стонет море,
 Стонет і ґудьот.

Балалайка й трепак – ще яскравіш, ніж у Берґа.

Досадно, що Франко не переклав Пушкінового „Бориса
 Годунова” – коломийками!

* * *

Росія, як імперія, була й є органічно потрібною лише
 для інтерросійської інтелігенції, бо ця інтелігенція становила
 об сл у го в у к л а с у . Росія, як політична-державна конструк-
 ція, більш потрібна Раковським і Лариним, або Струве й Мяко-
 тиним, ніж Риковим і Калініним. Останні завше мають свою

батьківщину, але що ж робили б без Росії ті сотні й тисячі „южан”, одеситів з гучними псевдонімами Троцьких, Сталіних, Каменевих, Бородіних etc. etc.?

Не диво, отже, що й тепер, після останньої української революції, коли російська влада мусила „примиритися” з Шевченком і терпіти його вулканічну поезію, – явно безнадійні спроби „асиміляції” не припиняються. Хто ж „асимілює”? Натурально... п. Войтоловській, бувший фейлетоніст газети „Кіевская мысль”, що тепер, використовуючи своє упривілейоване національне походження, пошився в... історики „русской” літератури. В недавно видрукуваній „історії” його (Москва, 1926, Госіздат) Шевченко фігурує, як „народний русскій поет”, „певец народного горя” – поруч з Кольцовим і Нікітіним (в одному розділі – що за тонкість „марксівського підходу”!). При чім, „історик” у своїй фейлетоново-марксівській історії, оцінюючи творчість Шевченка, проводить аналогію Шевченка з... Чеховим! Кости недавно померлого Аверченка певно перевернулися в труні.

* * *

Я тримаюся тієї думки, що дуже матеріалістичні в цім випадку Росіяне зрозуміють Шевченка тільки тоді, коли його поезія встане перед їхніми дещо здивованими очима в недвозначно-м а т е р і я л і з о в а н і й своїй формі. А ця матеріалізація цілковито і остаточно наступить. Лише невідомо „ні дня, ні часу”.

Маланюк Е. Шевченко й Росія: (До проблеми перекладу) // Літературно-науковий вістник. 1927. Т. 94. С. 239–249.

З ЛІТЕРАТУРИ ЗАВОЙОВНИКІВ
(УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕКЛАДИ СТВЕНСОНА, КОНРАДА І ВЕЛЗА)
(1931)

Навіть найбільші літератури не можуть сьогодні обходитися без перекладів із чужих письменств. Міжнародня виміна культурних дібр – це нині найважлиша умова всякого розвитку, поступу вперед. Молодші, менші літератури ніколи не зможуть з успіхом конкурувати з чужинними могутніми посестрами, поки не присвоять собі того всього, що є найціннішим в літературних скарбницях світу. До [Першої] світової війни українська інтелігенція пізнавала чужинні творив московських або польських перекладах. В останніх роках положення настільки змінилося, що треба вдовольвати читаючу публіку вже українськими перекладами світових класиків. Справа ця вельми важлива не тільки для публіки, яка в цей спосіб основно українізується, бо всі свої духові потреби заспокоює в своїй рідній мові. Зникає раз на все тип дво- чи трьохмовної людини, на чім найбільше терпіла-таки українська культура. На добрих перекладах із чужинних літератур виховується не тільки літературний смак читаючої публіки (також молоді літературні сили можуть тут багато скористати), росте й буює рідна мова, бо її нагинається до вислову найглибших почувань серед найрізномроднішого оточення; письменники мають змогу пізнати письменницьку техніку найбільших майстрів слова.

Тож при перекладах треба вважати на те, чиї твори присвоюється рідній літературі, застановлятися над вибором не

тільки поодиноких письменників, але й цілих літератур. У Чехів вже в повоєнних часах широко дискутовано над тим, щоби широкую повинь перекладів із німецьких авторів заступити творами англійсько-американського світу. Стараючися зглибити причини виграної чи програної у світовій війні, президент Масарик критично оцінює духа літератур головних воєнних партнерів, бо література – це дзеркало народу.

Здається, що найменше в нас перекладувано твори того народу, який ще й досі є володарем світу. Належить щиро привітати те явище, що в останніх роках і в нас „відчули потребу” пізнати в українській мові твори Джека Лондона, Конрада, Велза. Та при перекладах важливий не тільки вмільний вибір. Невдалі перекладні твори приносять більше шкоди, ніж користі. Мистецький твір робить вражіння не так самою ідеєю (на те вистарчала би наукова розвідка або часописна стаття) – як своїми мистецькими засобами, і тому не вільно перекладачеві ними нехтувати. З мистецького боку ціннішою буде добра свободна перерібка, як невірний вірний переклад, який насилує рідну мову і затирає образність мови оригіналу.

* * *

Наші видавництва сповнять велику культурну місію добрими перекладами західноєвропейських творів; та за працю цю повинні взятися тільки дійсні знатоки української мови, зроблені переклади треба хоч би й сто разів переглядати тямущим редакторам, бо раз прийнятий бур’ян важко пізніше виполоти.

Луців Л. З літератури завойовників: (Українські переклади Стівенсона, Конрада і Велза) // Літературно-науковий вістник. 1931. Т. 106. С. 671–676.

SUBJECT INDEX

- analysis, criteria 31-32, 34-36, 49, 68, 70, 73-79, 110, 112, 116, 128
- bibliography 106, 130
- equivalence 32, 41, 43, 46, 57-58
- genocide 63-64, 120
- history, definition 15
- idiom 80-81
- language teaching 60-61
- liturgical literature 62-63
- nationality 13-14, 82-83, 105, 118, 130
- readership 48
- realia 81-82
- style 37, 52-53, 57, 114
- syllabus 126
- translation genres 34
- translation studies, definition 11-12
- translation studies, object 10-11, 105
- translation studies, periods 17-18, 20-31, 105
- translation studies, principles 55-57, 65, 71-72, 116
- translation, functions 49-51
- translationese 124
- translator, personality 54, 59-60
- untranslatability 69-70, 110
- verbal image 80-81
- verse 54-55, 59, 65-66

Навчальне видання

ШМИГЕР ТАРАС

Історія українського перекладознавства

Навчальний посібник

(Англійською мовою)

Обкладинка *Василя Рогана*

Формат 60×84 ¹/₁₆. Умовн. друк. арк. 10,47.

Зам. 09/21 Наклад 100 прим.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, м. Львів, 79000.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК №3059 від 13.12.2007 р.

Видруковано у Дослідно-видавничому центрі

Наукового товариства ім. Шевченка

вул. Генерала Чупринки 21, Львів, 79013.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК № 884 від 04.04.2002 р.

ISBN 978-617-10-0662-1

9 786171 006621